

**Eindverslag archeologische opgraving
Opwijk – Oude Pastoredreef 32
Oude Pastorie**

Jordi Bruggeman

Bornem
2023

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Jordi Bruggeman

Identificatie van de nota die de archeologische opgraving als maatregel bevatte: 15885

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2023/12.807/255

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten archeologische opgraving	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	9
2.3	Onderzoeksopdracht	12
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	12
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	12
2.3.3	Werkwijze en strategie.....	17
2.4	Assessmentrapport	27
2.4.1	Methoden, technieken en criteria bij het assessment.....	27
2.4.2	Assessment van vondsten	27
2.4.3	Assessment van stalen	32
2.4.4	Conservatie assessment	35
2.4.5	Assessment van de landschappelijke ligging.....	37
2.4.6	Assessment van sporen	54
2.4.7	Assessment van het onderzochte gebied.....	128
3	Samenvatting.....	132
4	Bibliografie	133
4.1	Publicaties	133
4.2	Websites.....	133
5	Bijlagen	134
5.1	Archeologische periodes	134
5.2	Plannenlijst	134
5.3	Fotolijst.....	135
5.4	Tekeningenlijst	137
5.5	Dagrapporten	138
5.6	Vondstenlijst.....	141
5.7	Sporenlijst.....	141
5.8	Stalenlijst	141

1 Inleiding

Dit eindverslag werd opgemaakt nadat uit een archeologienota gebleken was dat verder vooronderzoek noodzakelijk was, en vervolgens uit het archeologisch vooronderzoek bleek dat verder onderzoek in de vorm van een opgraving noodzakelijk was.¹ Het volledige traject werd uitgevoerd naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,² zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.³

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

¹ Sevenants/Magerman 2019a; Sevenants/Magerman 2019b; Bruggeman/Ferket 2020; Bruggeman 2020

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

³ <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten archeologische opgraving

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2021A52

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

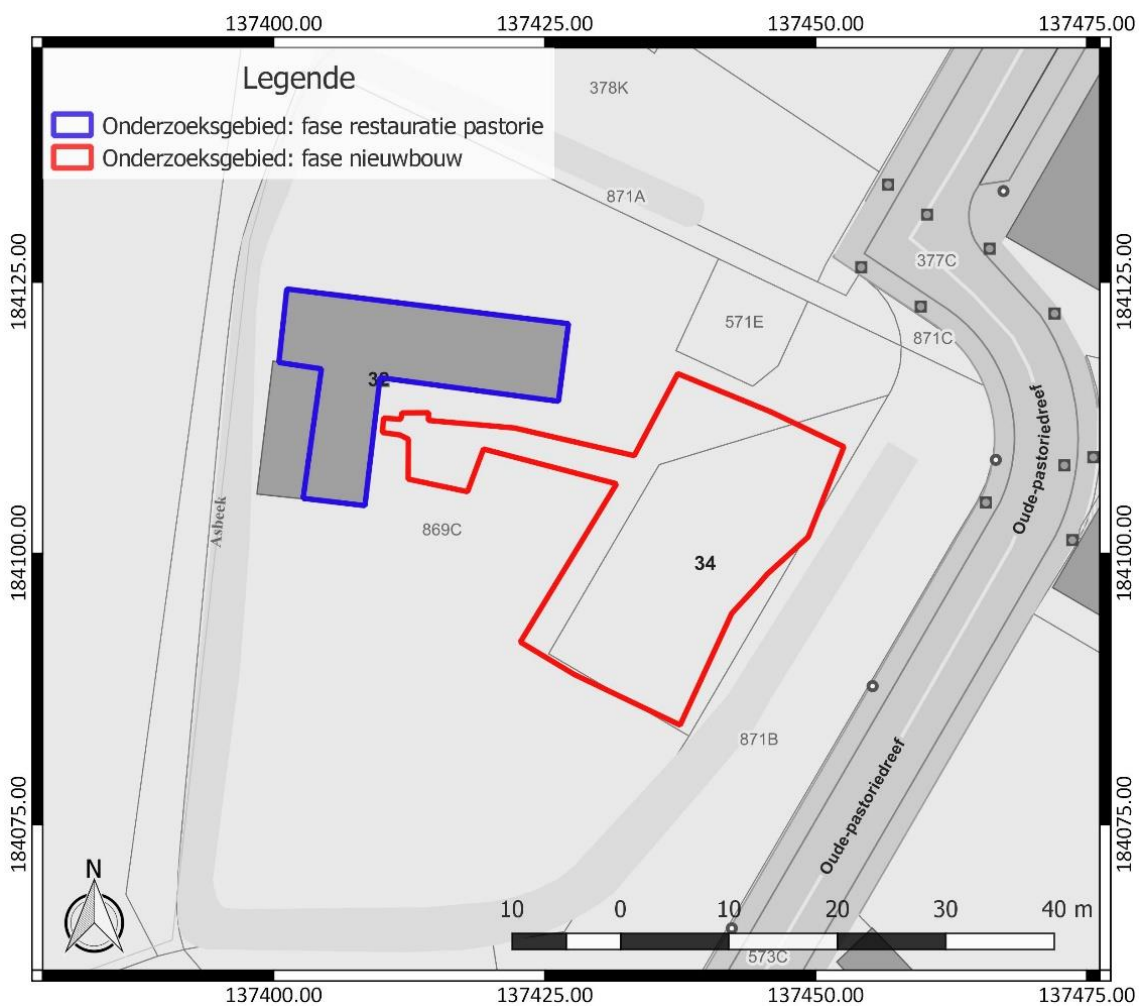
Betrokken actoren (zone nieuwbouw): Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Jelke Van Buggenhout (assistent-archeoloog) en Rani Evaert (archeoloog)

Betrokken actoren (zone Oude Pastorie): Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Jef Kennis (assistent-archeoloog) en Natasja Reynolds (archeoloog)

Extern advies: Walter Sevenants (Triharch bv – trajectbegeleiding) en Els Patrouille (agentschap Onroerend Erfgoed)

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Opwijk, Opwijk, Oude-Pastoriedreef 32, Oude Pastorie

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten archeologische opgraving fase nieuwbouw:

- 137410, 184084
- 137453, 184117

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten archeologische opgraving fase restauratie pastorie:

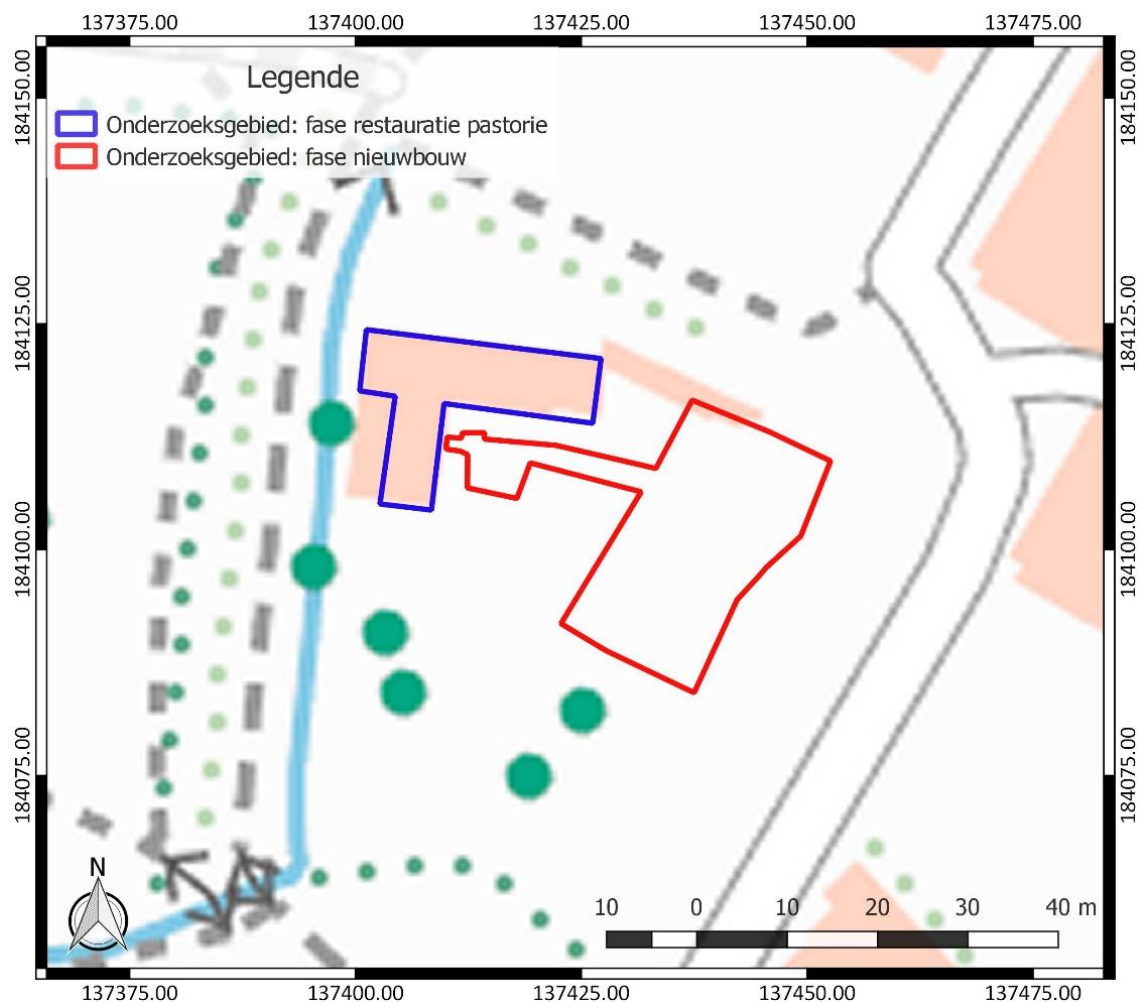
- 137400, 184104
- 137427, 184124

Kadastrale percelen: Opwijk, Afdeling 1, sectie B, nummers 869B, 869C

Oppervlakte totale onderzoeksgebied vooronderzoek: ca. 3472 m²

- Oppervlakte archeologische opgraving fase nieuwbouw: ca. 565 m²
- Oppervlakte archeologische opgraving fase restauratie pastorie: 252 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

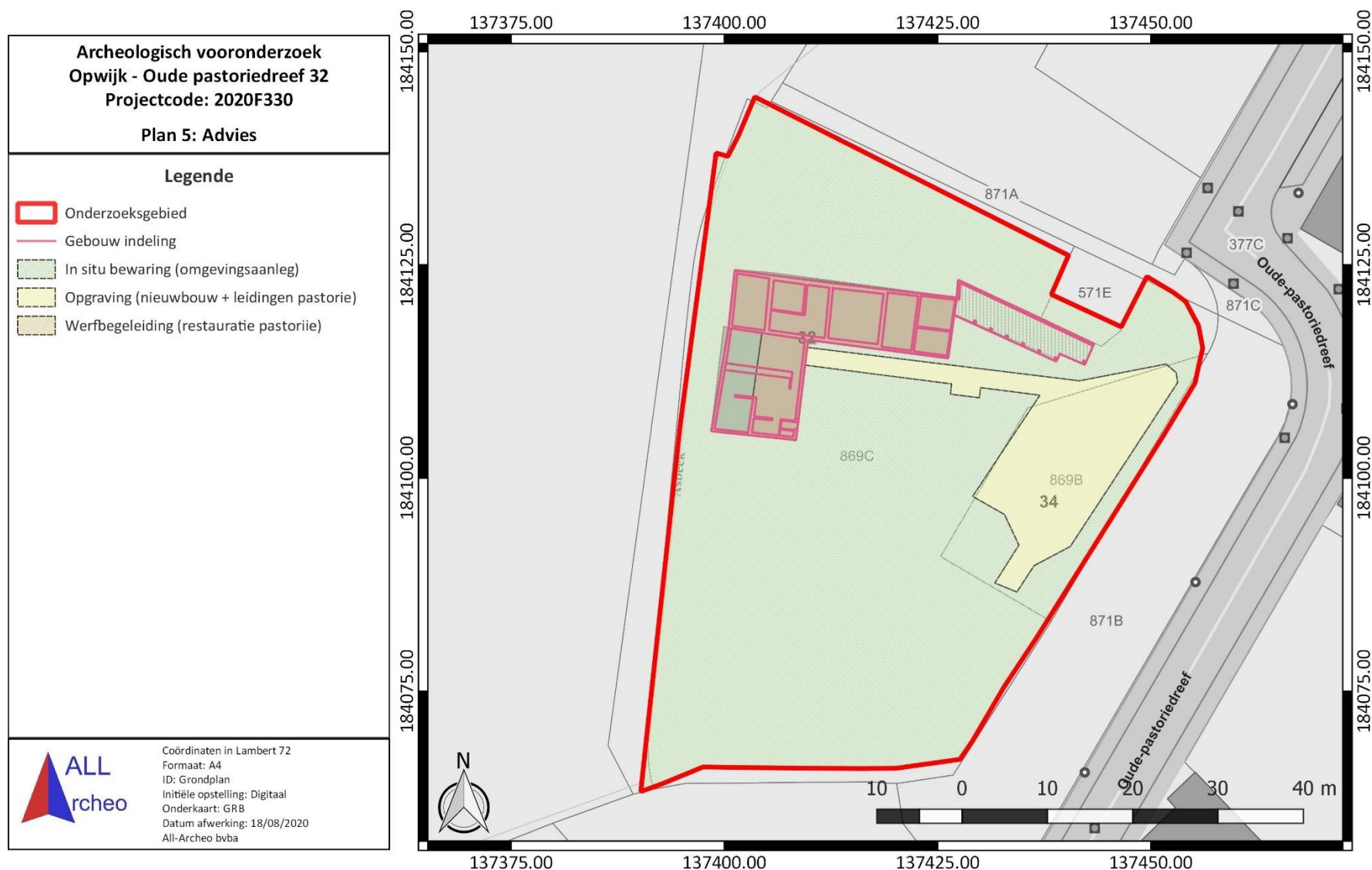
Begin- en einddatum uitvoering onderzoek fase nieuwbouw (veldwerk): 11/01/2021 - 14/01/2021

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek fase restauratie pastorie (veldwerk): 26/02/2021 – 09/03/2022

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek (verwerking en rapportage): 10/03/2022 – 30/10/2023

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: opgraving, nieuwe tijd en nieuwste tijd.

Verstoorde zones: er zijn geen reeds gekende verstoorde zones.

Figuur 3: Zone waar na evaluatie een waardevolle archeologische site aanwezig is die verder onderzocht moet worden (geel: opgraving; oranje: werfbegeleiding) in het kader van de geplande werken binnen het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be). In een deel van het onderzoeksgebied kunnen de relevante archeologische resten in situ bewaard blijven (groen)

2.2 Archeologische voorkennis

Bureauonderzoek (projectcode 2019H296) uitgevoerd in 2019 door Triharch onderzoek & advies bvba, toonde aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Het onderzoeksgebied ligt in het alluviaal/colluviaal dal van de Asbeek. Juist ten noorden van het projectgebied bevindt zich de site van de Borcht van Opwijk. Het onderzoeksgebied situeert zich in tegenstelling tot de Borcht-site aan de rechterzijde van de Asbeek en behoort dus vermoedelijk niet tot de site. In het begin van de 17de eeuw werd er een omgrachte pastorie met tuin opgericht: de Oude Pastorie van de Sint-Paulusparochie met tuin, die beschermd is.⁴ Mogelijk zijn er op het terrein nog sporen en (vaste) structuren aanwezig die in verband staan met de bouwgeschiedenis van de oude pastorie, haar bijgebouwen en de tuinaanleg. Op het einde van de 18de eeuw vonden er verbouwingen plaats. Mogelijk was er voor de bouw van de pastorie reeds een curehuis gevestigd. De walgracht van de pastorie-site wijst mogelijk op een oorsprong als laatmiddeleeuwse “site met walgracht”.⁵

Op het terrein dat zich ten westen van het onderzoeksgebied bevindt (“careelghelege” genaamd) zou in de 15de eeuw leem ontgonnen zijn voor het bakken van de stenen voor een nieuwe kerk. Bij de egalisatie van het terrein werden zes of zeven kareelovens aangetroffen. Mogelijk werd ook op het pastoriedomain aan leemontginning gedaan en stonden er ook kareelovens. Bij het graven van de funderingen van de pastorie zouden identieke bakstenen als die van de kerk zijn aangetroffen. De kans op archeologische sites met betrekking tot baksteenproductie uit de late middeleeuwen is dan ook bestaande. Op een plan uit 1725-1726 wordt in het zuidelijke deel van de pastorie-site een tuin in Franse (geometrische) stijl weergegeven. Dit wijst op de mogelijke aanwezigheid van resten van tuinarchitectuur uit de 17de/18de eeuw.⁶

Het onderzoeksgebied kan op basis van de archeologische verwachting in verschillende zones ingedeeld worden. In de zone van de historische bebouwing is er een verwachting naar sporensites en/of sites met vaste structuren vanaf de nieuwe tijd en offsite elementen uit de late middeleeuwen. Ter hoogte van de Franse tuin is er kans op de aanwezigheid van offsite elementen en sites met betrekking tot tuinarchitectuur. Buiten de pastorie-site werd het potentieel op archeologische resten niet hoog ingeschat. In deze zone zullen geen bodemingrepen plaatsvinden en zijn geen verdere maatregelen nodig. In de twee andere zones bevindt het relevante archeologisch niveau zich op het huidige maaiveldniveau. Hier wordt het bodemarchief bedreigd door de geplande bodemingrepen die dieper zullen reiken dan het relevante archeologisch niveau. Omwille daarvan bleek verder onderzoek nodig.⁷

In het kader van de geplande nieuwe invulling van de voormalige pastorie en de herinrichting van het onderzoeksgebied werd in 2019 door P. Boekstal een bouwhistorische studie uitgevoerd met als doel de bouwhistoriek vast te stellen, de erfgoedwaarden te karakteriseren en advies te geven ten aanzien van restauratieve ingrepen.⁸ De oudste bouwphase van de pastorie is te situeren rond 1626 (Figuur 4). De bouwgrond zou op dat moment nat en drassig geweest zijn. De pastorie was volledig omringd door een gracht. In 1725-1726 gaat het om een L-vormig volume met hoofd- en bijgebouwen en een achterliggende geometrisch aangelegde siertuin, omgeven door een omgrachting met aan de westkant de Asbeek. De pastorie werd rond 1766 verbouwd, waarbij mogelijk op dat moment de ramen een nieuwe vormgeving kregen. Ook bleek het nodig om de plafonds te verhogen volgens de 18de-eeuwse ideeën van lichtinval. In 1847 werd dicht bij de kerk een nieuwe pastorie gebouwd. Het woonhuis van de pastorie werd omgevormd tot een meer landelijke woning, waarbij er mogelijk meer nood was

⁴ <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/65>

⁵ Sevenants/Magerman 2019a, 45-46

⁶ Sevenants/Magerman 2019a, 47

⁷ Sevenants/Magerman 2019a, 48-50

⁸ Boekstal 2019

aan bijgebouwtjes. Wellicht werd rond deze tijd een bakstenen muur en een afdak steunend op palen - een koetshuis of wagenhuis - opgericht, dat ook kan gebruikt zijn als opslagplaats voor landbouwwerktuigen. Vermoedelijk werd toen ook een varkensstal tegen het woonhuis opgericht. Rond 1934 werd de L-vormige koeienstal die tegen het huis aan stond, verbreed. Aan het eind van de 20ste eeuw, mogelijk rond 1995, werd de koeienstal verlengd.⁹

Het proefputten- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door All-Archeo bv in 2020 heeft de informatie uit het bureauonderzoek kunnen aanvullen en bijstellen. Er blijken relevante archeologische resten aanwezig binnen het onderzoeksgebied. Ze bestaan voornamelijk uit muren, vloeren, paalsporen en kuilen. Binnen het gebouw werden tot vijf archeologische niveaus vastgesteld. Buiten het gebouw gaat het om maximaal drie archeologische niveaus. Voornamelijk het onderste archeologisch niveau in de zone buiten het gebouw heeft een groot potentieel op kenniswinst. De aangetroffen resten in het gebouw staan in verband met het vernieuwen en ophogen van vloeren en het verbouwen van het pand, zoals de aanleg en het dempen van een benedenkamer. Buiten het gebouw kunnen de archeologische resten in verband gebracht worden met onder meer tuinaanleg, maar ook andere activiteiten die op het erf plaatsvonden. De resultaten van het proefsleuven- en proefputtenonderzoek toonden aan dat op het terrein relevante archeologische resten aanwezig zijn. Bijkomend archeologisch onderzoek in de vorm van een opgraving werd nodig geacht in een deel van de zones waar de bodemingrepen zullen plaatsvinden, omwille van het potentieel op kennisvermeerdering.¹⁰

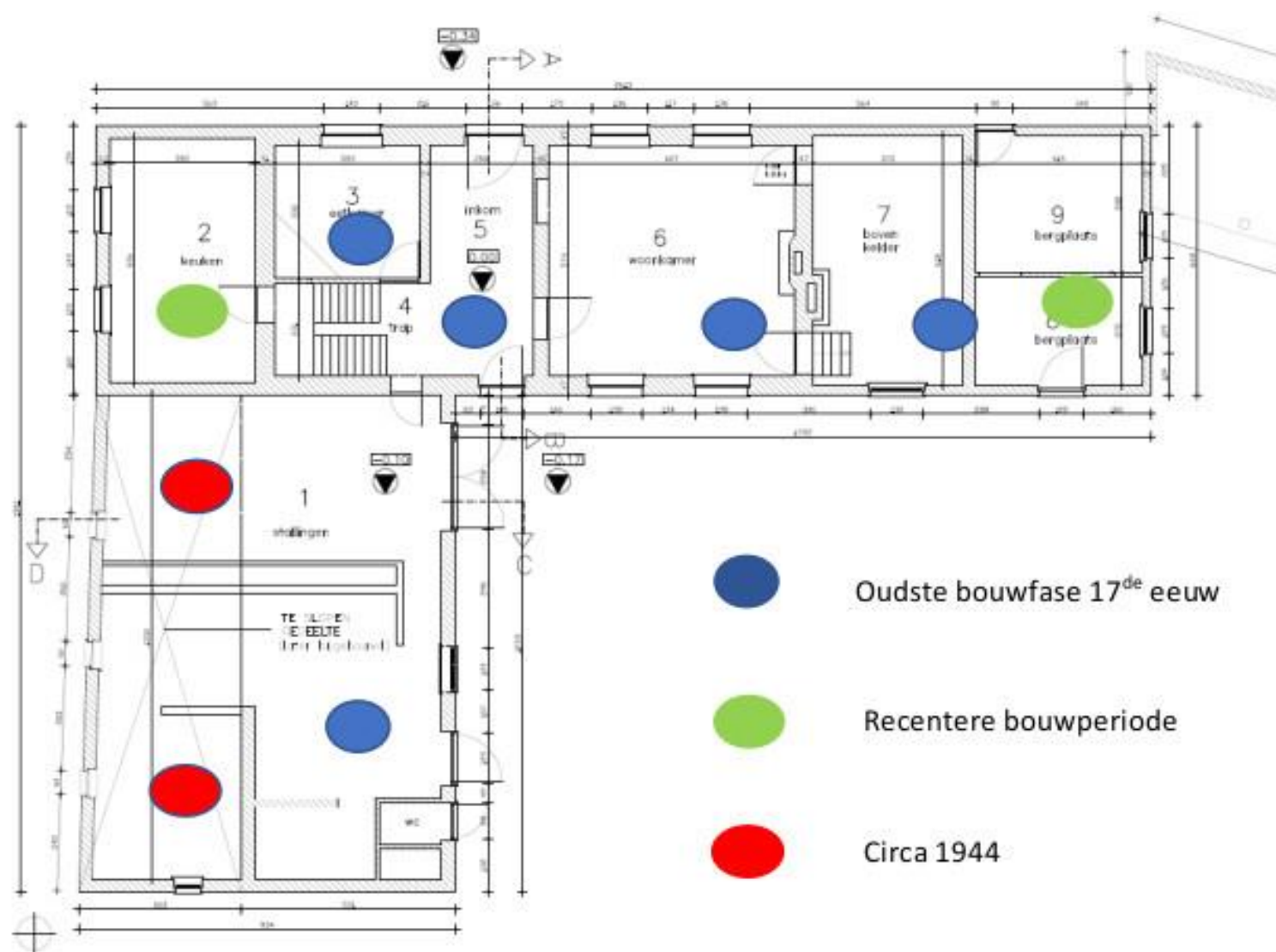
Een zone van ca. 362 m² werd afgebakend voor opgraving ter hoogte van waar een nieuwbouw gerealiseerd wordt, inclusief nutsvoorzieningen. In deze zone voor opgraving is ook de strook opgenomen (68 m²) waar de nieuwe nutsleidingen en een septische put voor het bestaande pastoriegebouw zich zullen bevinden. Bij de restauratie van de pastorie zal er binnen het gebouw een duidelijke impact zijn op het archeologisch bodemarchief, waarbij archeologische resten verstoord zullen worden. In functie van de restauratie van de pastorie diende een zone van ca. 252 m² opgegraven te worden onder de vorm van een werfbegeleiding.

Bij de zones voor omgevingsaanleg zullen slechts plaatselijk ingrepen in de bodem plaatsvinden van meer dan 50 cm onder het maaiveld. De impact ervan op het archeologisch bodemarchief zal dan ook erg gering zijn. De algemene geplande bodemverstoring in de zone voor omgevingsaanleg is ondiep en zal de archeologische resten die relevante archeologische kenniswinst kunnen opleveren niet verstoren. Er kan een bufferzone boven deze resten behouden worden die in het algemeen minstens 30 cm bedraagt. De zones waar behoud in situ mogelijk is, hebben een gezamenlijke oppervlakte van ca. 2.858 m².¹¹

⁹ Boekstal 2019, 20-22

¹⁰ Bruggeman/Ferket 2020, 150

¹¹ Bruggeman/Ferket 2020, 150

Figuur 4: Samenvatting bouwfasen opgesteld in het kader van de bouwhistorische studie (Boekstal 2019, 30)

2.3 Onderzoeksopdracht

Het doel van deze vervolgoopdracht is het onderzoeken van de aanwezige archeologische waarden en toegang krijgen tot hun informatiewaarde, om zo te komen tot kennisvermeerdering met betrekking tot de aard van de resten, de chronologische periode waartoe de resten behoren en de regio waarin de resten zich bevinden.

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Na uitvoering van het onderzoek moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:¹²

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de chronologische opbouw van de aanwezige archeologische resten?
- Kan het onderzoek de gegevens uit het archeologisch vooronderzoek bevestigen of bijstellen?
- Wat is de relatie tussen de historische kaarten en het aanwezige archeologisch erfgoed?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Kan het onderzoek de gekende historische gegevens en interpretaties over het onderzoeksgebied fijn stellen, aanvullen en/of bijstellen?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners gedurende hun gebruikperiode?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Wat is de bijdrage van het onderzoek in onze kennis van de geschiedenis van Opwijk?
- Zijn er onder de huidige vloeren van de gebouwen nog muren, vloeren en andere bouwsporen aanwezig die meer inzicht verschaffen in de fasering, vroegere indelingen en gebruiksfuncties van de gebouwen?
- In welke mate staan de activiteiten die plaatsvonden in de zone buiten het gebouw in relatie tot de pastoriefunctie of tot de latere boederijfunctie en in welke periode vonden ze plaats?
- Zijn er nog resten bewaard die in verband staan met de productie van baksteen en in hoeverre zijn deze in verband te brengen met de oprichting of verbouwingen van de pastorie en de landelijke woning waar de pastorie in werd omgevormd?
- Zijn er sporen aanwezig die dateren van voor de oprichting van de pastorie, in welke periode horen ze thuis en wat is de aard en functie ervan?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt de Oude Pastorie verbouwd en wordt de nieuwbouw van een ééngezinswoning en de heraanleg van de tuin gerealiseerd. Het project wordt in drie fasen uitgevoerd. Eerst wordt de bouw van de nieuwbouw (de ééngezinswoning) gerealiseerd. De tweede fase bestaat uit de restauratie van de oude pastorie (inclusief de sloop en verwijdering van bestaande delen). In een derde fase wordt de omgevingsaanleg aangepakt, met inbegrip van de heraanleg van het zuidelijke deel van de tuin naar 17de-18de-eeuws model (Figuur 5).¹³

De nieuwe ééngezinswoning zal voorzien worden van een ondergrondse parkeergarage voor auto's en fietsen met een autolift. De toe te passen drooglegging-, aanleg- en funderingstechnieken worden vastgelegd op basis van een uit te voeren stabiliteitsonderzoek na het verkrijgen van de omgevingsvergunning. De afvoer van regenwater zal gebeuren via een volledig nieuw afvoersysteem

¹² Overgenomen uit Bruggeman 2020, 6

¹³ Sevenants/Magerman 2019a, 6-7

dat aangelegd wordt op vorstvrije diepte, met een regenwaterput (5000 liter) en infiltratiekratten (2250 liter). Voor de afvoer van het vuil water wordt een volledig nieuw afvoersysteem voorzien op vorstvrije diepte, met een septische put (2000 liter) en een nieuwe aansluiting op de openbare riolering langs de noordoostzijde van het onderzoeksgebied (langs de Oude-Pastoriedreef).

Ook andere ondergrondse nutsvoorzieningen (water, elektriciteit, ...) komen op vorstvrije diepte te liggen. In de zone van de nieuwe ééngezinswoning en de ondergrondse infrastructuur rondom dit gebouw (ca. 308 m²) varieert de diepte van de geplande bodemingrepen van 60 à 80 cm –mv (ter hoogte van de ondergrondse leidingen) tot meer dan 2,90 m –mv ter hoogte van een ondergrondse parkeergarage en autolift.¹⁴

Voor de restauratie van de Oude Pastorie wordt het aangebouwde afdak aan de oostzijde van het hoofdgebouw gesloopt. De funderingen en verhardingen worden tot op ca. 30 cm onder het maaiveld verwijderd. Ook de mesthoop en de verhardingen rondom het gebouw worden verwijderd. Het hoofdgebouw (met inbegrip van de kelder en de gelijkvloerse indeling) blijft bewaard. Er worden geen binnenmuren gesloopt en ook geen nieuwe opgetrokken. Verder blijft ook het oostelijk deel van het stalgebouw behouden. Het westelijk deel van de stal wordt afgebroken. Door deze ingreep moet er een nieuwe muur gebouwd worden aan de westelijke zijde van het te behouden deel.

Binnenin het gebouw wordt een nieuwe betonplaat (met vochtscherm, isolatie en chape) en vloer aangelegd. Eerst worden de bestaande vloeren (met tegels en zandbed) opgebroken en wordt de grond tot op ca. 34 cm t.o.v. het nulpunt uitgegraven. De aanwezige kelder en de bestaande regenafvoeren die uitmonden in de naastliggende Asbeek blijven behouden.

De toe te passen drooglegging-, aanleg- en funderingstechnieken werden bepaald na het verkrijgen van de omgevingsvergunning. Alle oude bestaande vuilwaterrioleringen en -putten worden gesupprimeerd, maar blijven in de ondergrond zitten. Het vuil water zal afgevoerd worden via een volledig nieuw rioleringsnetwerk zowel binnen als buiten het gebouw, dat aangelegd wordt op vorstvrije diepte, met inbegrip van een septische put (7500 liter) en een nieuwe aansluiting op de openbare riolering langs de noordoostzijde van het onderzoeksgebied (langs de Oude-Pastoriedreef). De overige ondergrondse nutsvoorzieningen (water, elektriciteit, ...) worden op vorstvrije diepte aangelegd (zowel binnen als buiten het gebouw).¹⁵

In de zone van de pastorie met hoofdgebouw, stalgebouw, afdak, mesthoop, verhardingen en ondergrondse infrastructuur rondom de gebouwen (ca. 685 m²) varieert de diepte van de geplande bodemingrepen van ca. 30 à 45 cm –mv voor nieuwe vloeren en betonplaten in het interieur tot 60 à 80 cm –mv voor ondergrondse leidingen.¹⁶ Nieuwe muren worden gemetst op de betonplaten. Muren die verdwijnen zullen maximaal tot 30 cm onder het huidige maaiveld uitgebroken worden.

In functie van de nieuwe omgevingsaanleg worden alle bestaande bomen en struiken verwijderd in de zone van het plangebied die binnen de bestaande grachten valt. Hier wordt een volledig nieuwe tuinaanleg gerealiseerd. De omgevingsaanleg bestaat uit de aanleg van padjes in oude kleiklinkers, een oprit in kassei, een terras in gravel, een zone in vaste grind met trap, een terras in tegels en borduren in recuperatie arduin. Verder wordt de aanplanting van perken en hoogstammige bomen voorzien. Het zuidelijke deel van de tuin wordt heraangelegd in de stijl van de 17de-18de-eeuwse Franse tuin. In deze zone passeert ook een deel van het ondergronds afvoernet van regenwater en vuil water (leidingen, de regenwaterput, ...).

¹⁴ Sevenants/Magerman 2019a, 6-8

¹⁵ Sevenants/Magerman 2019a, 7

¹⁶ Sevenants/Magerman 2019a, 8

De bestaande vegetatie blijft behouden in het deel dat ten zuidoosten van de bestaande gracht ligt (ca. 902 m²). In deze zone worden geen bodemingrepen gepland. In de zone van de omgevingsaanleg (ca. 2.479 m²) schommelt de diepte van de geplande bodemingrepen van ca. 35 cm –mv voor het rooien en aanplanten van struiken, de aanleg van gazon en perken, de aanleg van paadjes in oude kleiklinkers, het terras in gravel, de zone in vaste grind, de borduren in recuperatie arduin, ... tot meer dan 50 cm –mv voor het rooien en aanplanten van bomen.¹⁷

Het terrein is vlak en dit blijft zo na de uitvoering van de geplande werken. De werfinrichting zal volledig binnen het projectgebied gebeuren. Bij de opbouw van de werfinrichting vinden geen bijkomende bodemingrepen plaats. De grondwerken worden voornamelijk machinaal uitgevoerd.¹⁸

Naar aanleiding van de resultaten van het proefputten en -sleuvenonderzoek en op basis van de vergaarde kennis over de diepte onder het maaiveld of de huidige vloerniveaus van de vastgestelde relevante archeologische resten, werd op 14/08/2020 een overleg gehouden. Dit overleg, in het bijzijn van de bouwheer, de architect en de archeologisch adviseur (Triharch bv), had tot doel de geplande bodemingrepen maximaal af te stemmen op de vastgestelde aanvangsdieptes van de archeologisch relevante resten om een maximaal behoud *in situ* na te streven.

Er werd voor gekozen om in het kader van de aanleg van de geplande verhardingen langs het pastoriegebouw maximaal tot een diepte van 30 cm uit te graven ten opzichte van het huidige maaiveld. Daarnaast werd beslist om de nieuwe leidingen die in verband staan met het bestaande pastoriegebouw en die zich zullen bevinden buiten het gebouw, te bundelen in één strook. Deze zullen verder naar de straat toe aangelegd worden binnen de zone waar de nieuwbouw met bijbehorende ondergrondse infrastructuur wordt gerealiseerd.

Over de Asbeek zal geen nieuw toegangsbrugje worden voorzien. Er werd ook aangegeven dat op basis van de huidige kennis geen onderschoeiingen nodig zijn van de bestaande funderingen. De vloeren van de verdiepingen in het gebouw zullen opnieuw uitgevoerd worden in hout om geen bijkomende belasting van muren en funderingen te veroorzaken.

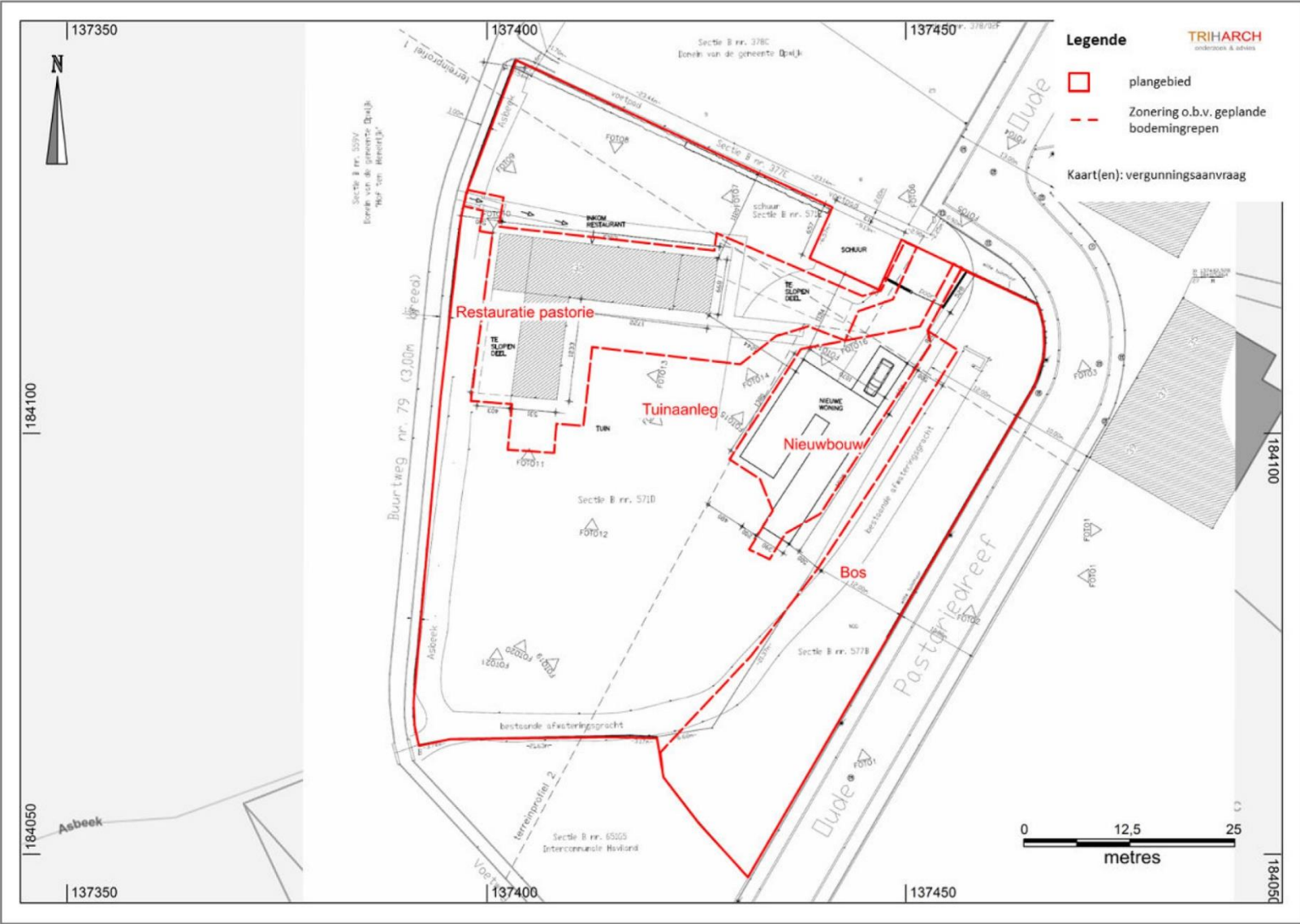
De bodemingrepen kunnen als volgt samengevat worden:¹⁹

- Restauratie pastorie: het hoofdgebouw met stalgebouw (ca. 252 m²) en de ondergrondse infrastructuur erlangs (ca. 68 m²). De diepte van de geplande bodemingrepen varieert van ca. 30 cm –mv (nieuwe vloeren betonplaten in het interieur) tot 60 cm à 80 cm –mv (ondergrondse leidingen).
- Nieuwbouw: de nieuwe ééngezinswoning en de ondergrondse infrastructuur rondom dit gebouw (ca. 308 m²). De diepte van de geplande bodemingrepen varieert van 60 cm à 80 cm –mv (ondergrondse leidingen) tot meer dan 2,90 m –mv (ondergrondse parkeergarage en autolift).
- Omgevingsaanleg: de zone van het onderzoeksgebied waar de tuin wordt heraangelegd, inclusief het huidige afdak (wagenhuis), de mesthoop, de verhardingen (ca. 2.858 m²). De diepte van de geplande bodemingrepen varieert van ca. 35 cm –mv (verwijderen bebouwing, rooien en aanplant van struiken, aanleg gazon en perken, aanleg paadjes in oude kleiklinkers, terras in gravel, zone in vaste grind, borduren in recuperatie arduin, ...) tot meer dan 50 cm –mv (rooien en aanplant van bomen).

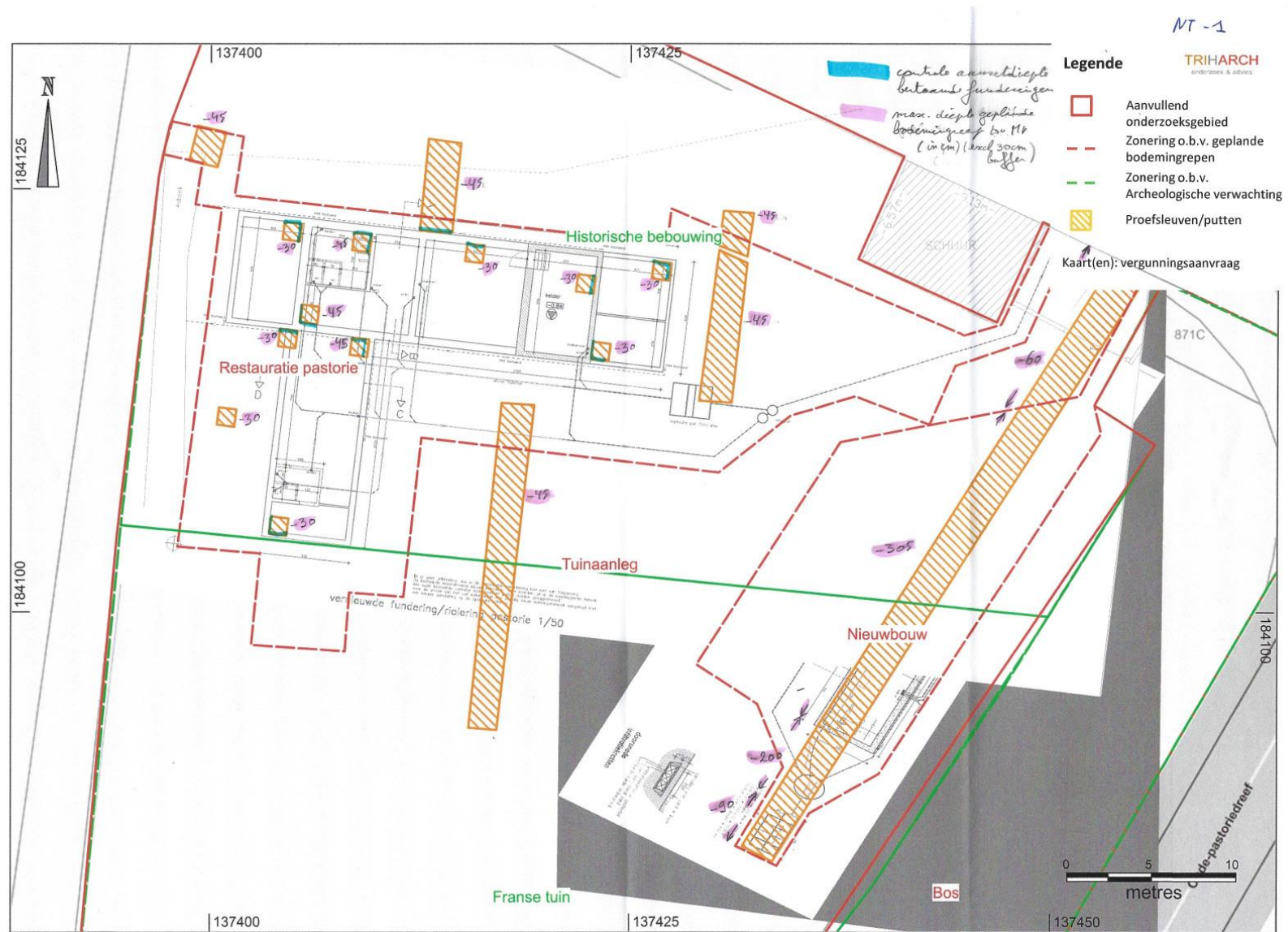
¹⁷ Sevenants/Magerman 2019a, 7-8

¹⁸ Sevenants/Magerman 2019a, 7

¹⁹ Onderstaande beschrijving is overgenomen uit de beschrijving van de geplande werken in de archeologienota: Sevenants/Magerman 2019a, 8. Deze werd aangevuld of gecorrigeerd op basis van het overleg dat plaatsvond op 14/08/2020

Figuur 5: Zonering van het plangebied o.b.v. de geplande bodemingrepen met het inplantingsplan als onderkaart (Sevenants/Magerman 2019a, 8)

Figuur 6: Zonering van het plangebied, ligging van de proefsleuven en -putten met het inplantingsplan van de geplande toestand als onderkaart en aanduiding van de geplande verstoringsdieptes (paars) (www.geopunt.be; vergunningsaanvraag, opmaak: W. Sevenants, Triharch bv)

2.3.3 Werkwijze en strategie

De te onderzoeken zone door middel van een opgraving (zone nieuwbouw + leidingen pastorie) betreft een site met een (beperkt) complexe verticale stratigrafie, die werd onderzocht aan de hand van een vlakdekkende opgraving. De bovengrond van de opgravingsvlakken werd verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog. Het onderzoeksterrein werd onderzocht aan de hand van zeven werkputten. Alle sporen, werkputten en een aantal representatieve profielen werden fotografisch vastgelegd. Vervolgens werden alle vlakken, profielen, sporen en aanlegvondsten topografisch ingemeten en werden de sporen en profielen beschreven, waarna de sporen werden gecoupeerd, ingetekend en gefotografeerd.

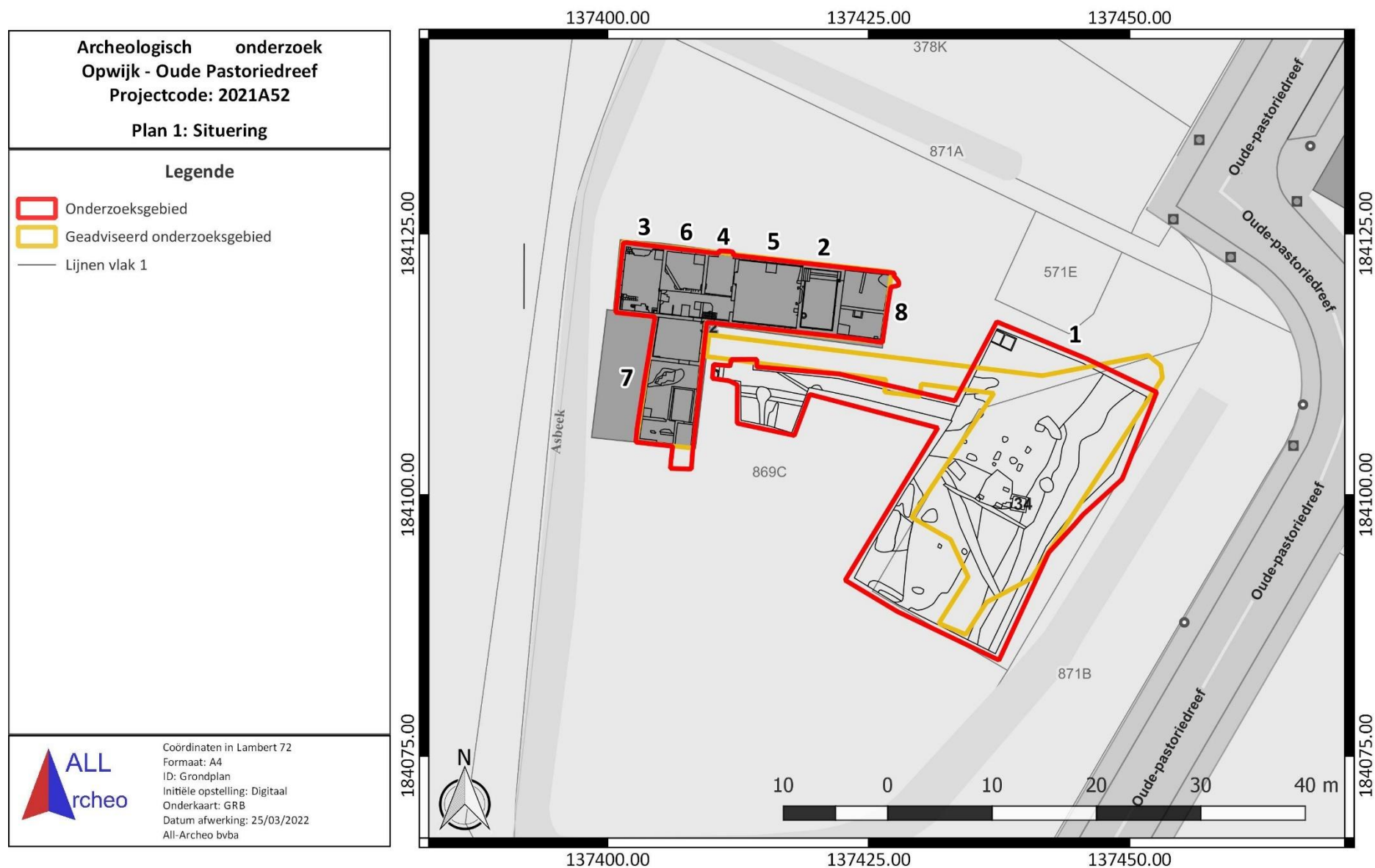
De effectief onderzochte oppervlakte van de nieuwbouw is wat groter dan de geadviseerde oppervlakte. De contour van de bouwput werd bepaald door de aannemer die de nieuwbouw zal realiseren. In het uiterste noordwesten werd een beerput aangesneden (M7 en S27A+M27B). Aangezien deze bij de werken verder niet verstoord wordt, werd de structuur afgedekt met geotextiel en aangevuld om beschadiging te voorkomen. In de sleuf op de locatie waar de leidingen zullen komen, werd in het uiterste westen een waterput aangesneden. De verstoring zal hier maar reiken tot 80 cm onder het maaiveld. Omdat het om veiligheids- en stabiliteitsredenen niet mogelijk was om de waterput tot op de volledige diepte op te graven, werd de waterput onderzocht (M10 en S35+S36) tot een diepte van ca. 1,20 m onder het maaiveld om de nodige buffer te voorzien ten opzichte van de geplande verstoringsdiepte. De waterput werd vervolgens afgedekt met geotextiel.

In de zone van de restauratie van de pastorie werd opgegraven in één of twee archeologische niveaus. Binnen de hoofdvleugel werd in twee ruimtes onder de huidige vloer nog een oudere vloer vastgesteld binnen de op te graven diepte. Bij de verbouwingswerken wordt de huidige kelder verdiept. Nadat de huidige kelder werd geregistreerd en enkele coupes/sonderingen werden uitgevoerd, werd om veiligheidsredenen door de aannemer langs de muren een sleuf gegraven om de muren te onderschoeien. Vervolgens konden er in de kelder archeologische vlakken aangelegd worden.

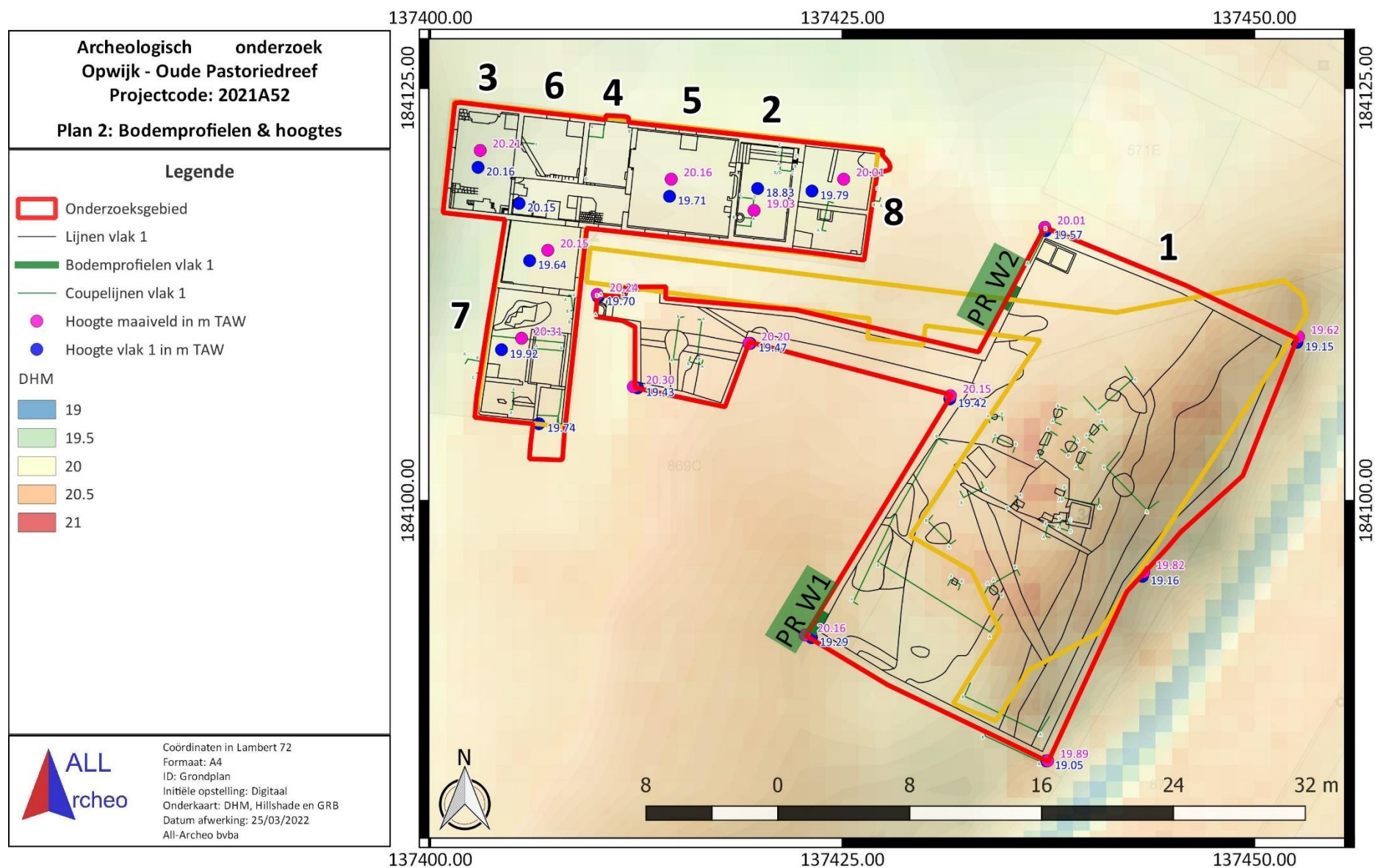
Ter hoogte van de gebouwwleugel van de schuur werden door de aannemer de initieel te behouden muren, na toestemming van de bevoegde instantie, ook gesloopt omwille van de slechte staat ervan. Op de plaats van deze muren en ter hoogte van de volledige contour van het op te richten bouwvolume ter hoogte van de schuur werden de funderingen uitgebroken in het kader van de realisatie van stabielere betonfunderingen. Omwille van de bijkomende verstoringen werden volgende bijkomende onderzoeken uitgevoerd:

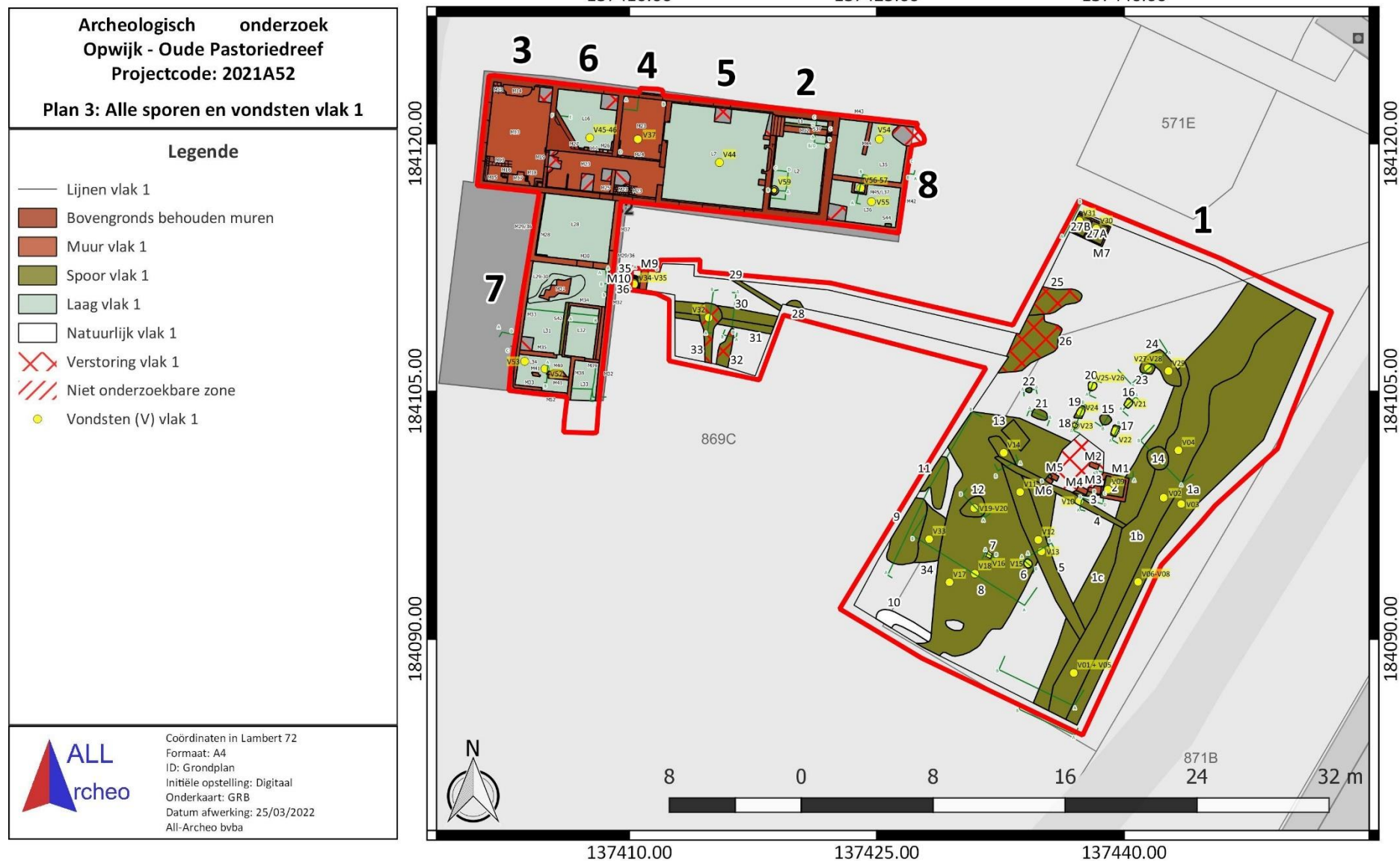
- Uitgraven in het noorden van de opvulling van de benedenkamer (ongeveer 30 cm onder het uitgraafniveau) en documenteren benedenkamer.
- Een waterput langs de buitenmuur en een waterput centraal couperen tot op de geplande uitgraafdiepte voor de funderingssleuven.
- In het oosten werden tegen de buitenmuur twee opgevulde beerputten vastgesteld. Aangezien deze bij de uitbraak van de aansluitende buitenmuur verstoord werden, werd de vulling ervan gecoupeerd en uitgehaald om de binnenzijde te documenteren.
- Enkele bijkomende sonderingen werden uitgevoerd op strategische plaatsen langs de muren die uitgebroken worden.

Jordi Bruggeman was de veldwerkleider. Assistent-archeoloog was Jelke Van Buggenhout bij zone nieuwbouw en Jef Kennis bij zone pastorie. Rani Evaert en Natasja Reyns werden ingezet als archeoloog. Er werd geen aardkundige ingeschakeld tijdens de opgraving, aangezien de bodemkundige situatie al duidelijk was uit het uitgevoerde proefsleuven- proefputtenonderzoek. Extern advies werd geleverd door Walter Sevenants (Triharch bv – trajectbegeleiding) en Els Patrouille (erfgoedconsulent agentschap Onroerend Erfgoed). Buiten het project werden geen personen geraadpleegd of betrokken voor algemene wetenschappelijke advisering.

Figuur 7: Werkputtenplan met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) en het geadviseerde onderzoeksgebied (oranje), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 9: Alle sporen en vondsten overzicht vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 10: Alle sporen en vondsten overzicht vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be). Detail ter hoogte van Oude Pastorie

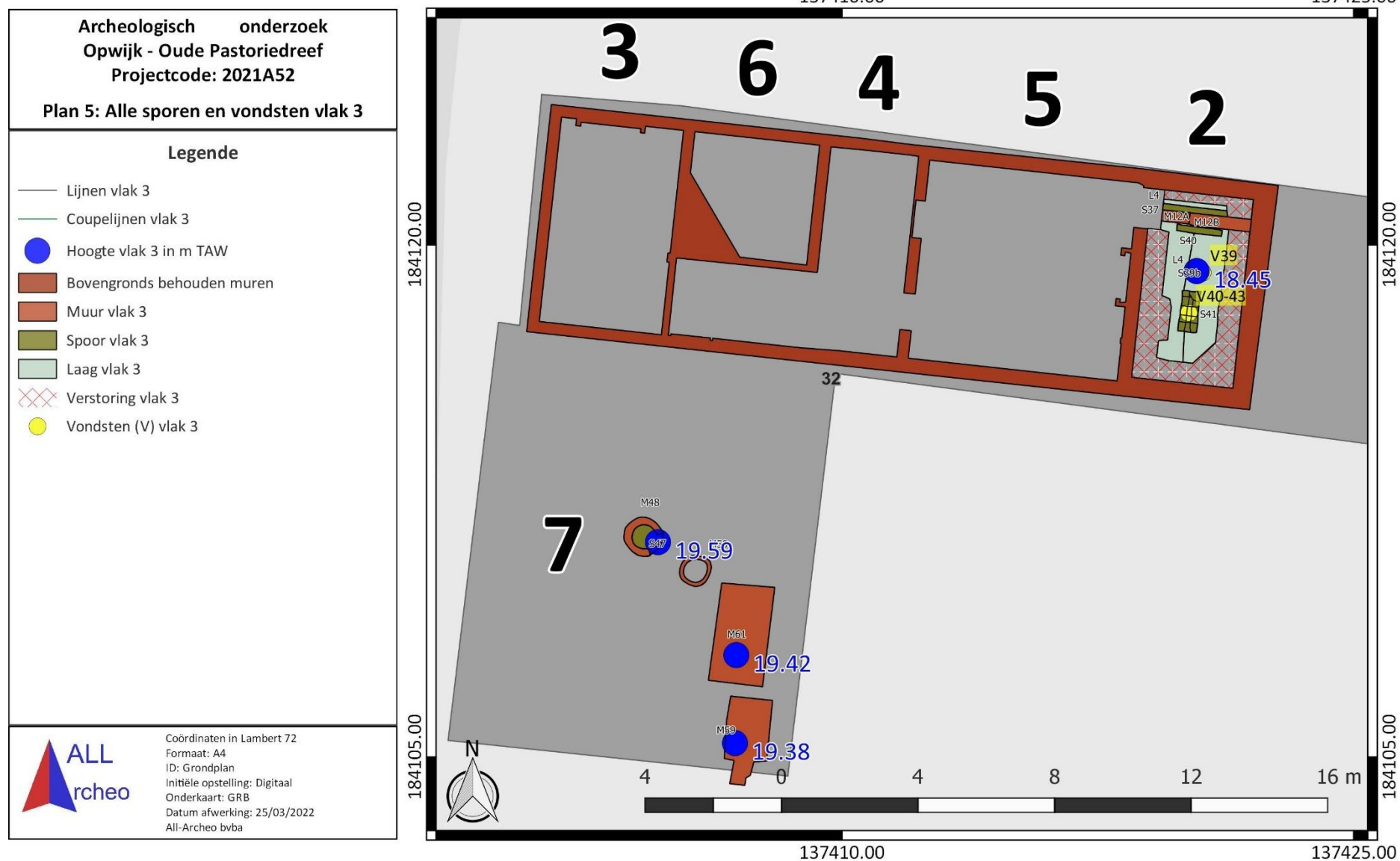
Figuur 11: Alle sporen en vondsten overzicht vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be). Detail ter hoogte van zone nieuwbouw

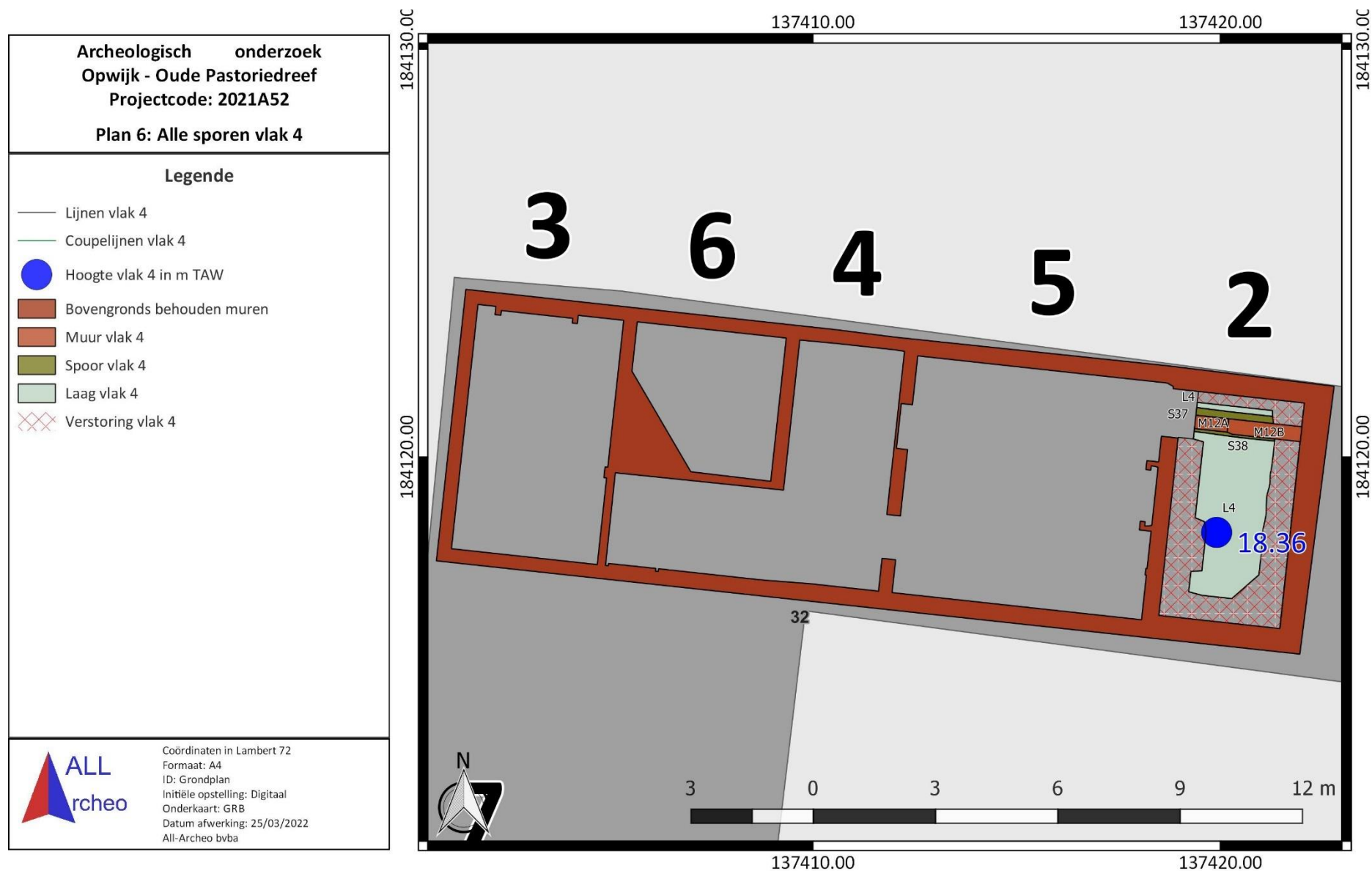
Figuur 12: Alle sporen en vondsten overzicht vlak 1B/2, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 13: Alle sporen en vondsten overzicht vlak 1B/2, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be). Detail ter hoogte van Oude Pastorie

Figuur 14: Alle sporen en vondsten overzicht vlak 3, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 15: Alle sporen en vondsten overzicht vlak 4, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Methoden, technieken en criteria bij het assessment

Er werd een beperkte hoeveelheid vondsten aangetroffen, waardoor er geen selectie plaatsvond tijdens de inzameling en de verwerking. De aard van de vondsten werd beschreven en er werd gestreefd om de vondsten aan een bepaalde periode toe te schrijven. Er zijn enkele archeologische vraagstellingen die aan de hand van staalname voor natuurwetenschappelijk materiaal onderzocht kunnen worden. Het assessment van de stalen en het conservatie-assessment gebeurde door de veldwerkleider. Het assessment van de sporen werd uitgevoerd op basis van de plannen, de profieltekeningen, de foto's en de spoorbeschrijvingen.

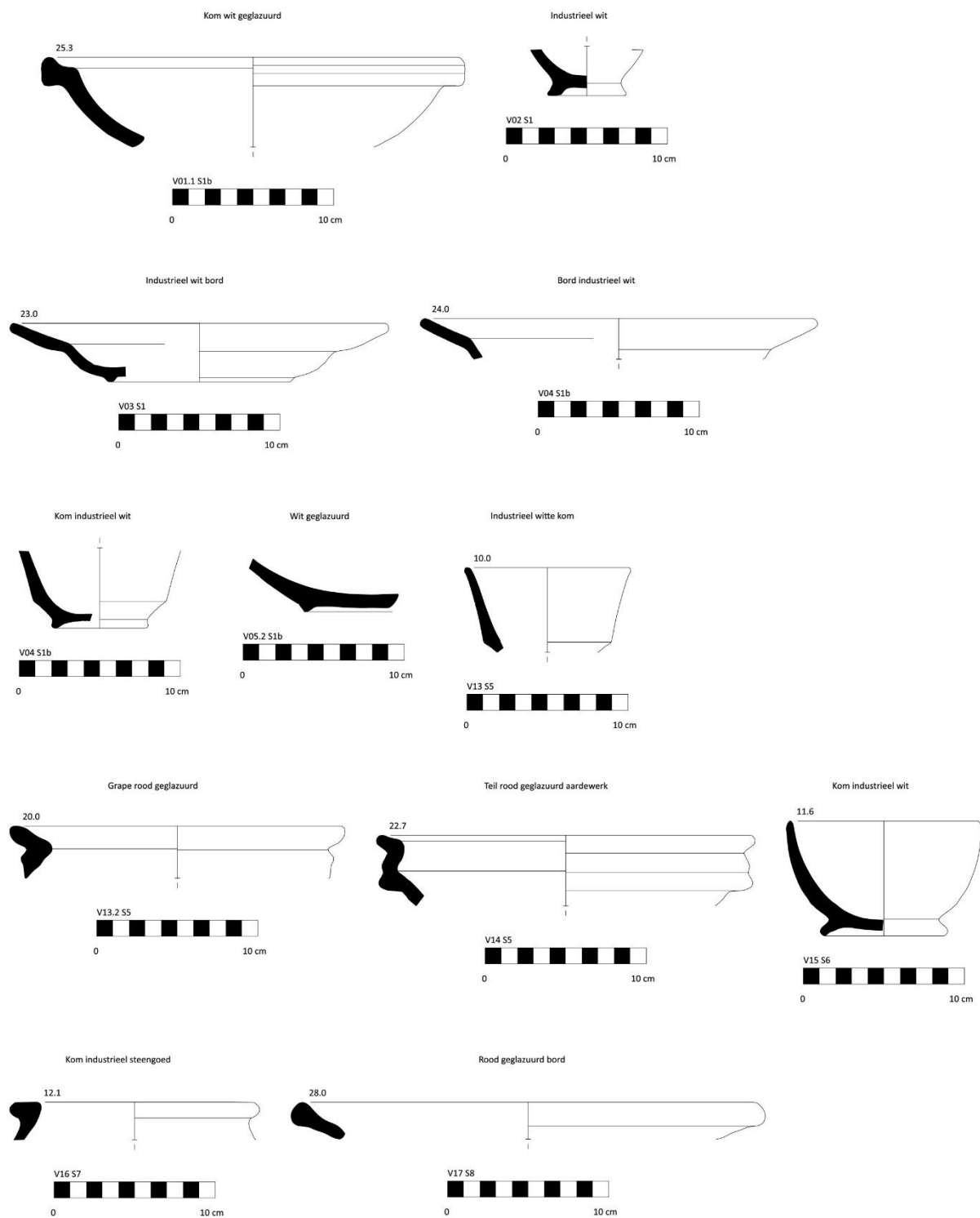
2.4.2 Assessment van vondsten

Er werden 59 vondstnummers (V01-V59) geregistreerd, die gedetermineerd en gedateerd werden. In totaal gaat het om 163 fragmenten aardewerken vaatwerk, negen fragmenten bouwkeramiek, twee overige fragmenten aardewerk, 26 fragment glazen vaatwerk, acht fragmenten glazen bouw materiaal, 25 fragmenten metalen bouw materiaal, 50 fragmenten bot, twee fragmenten mortel, vier fragmenten steen en een fragment hout.

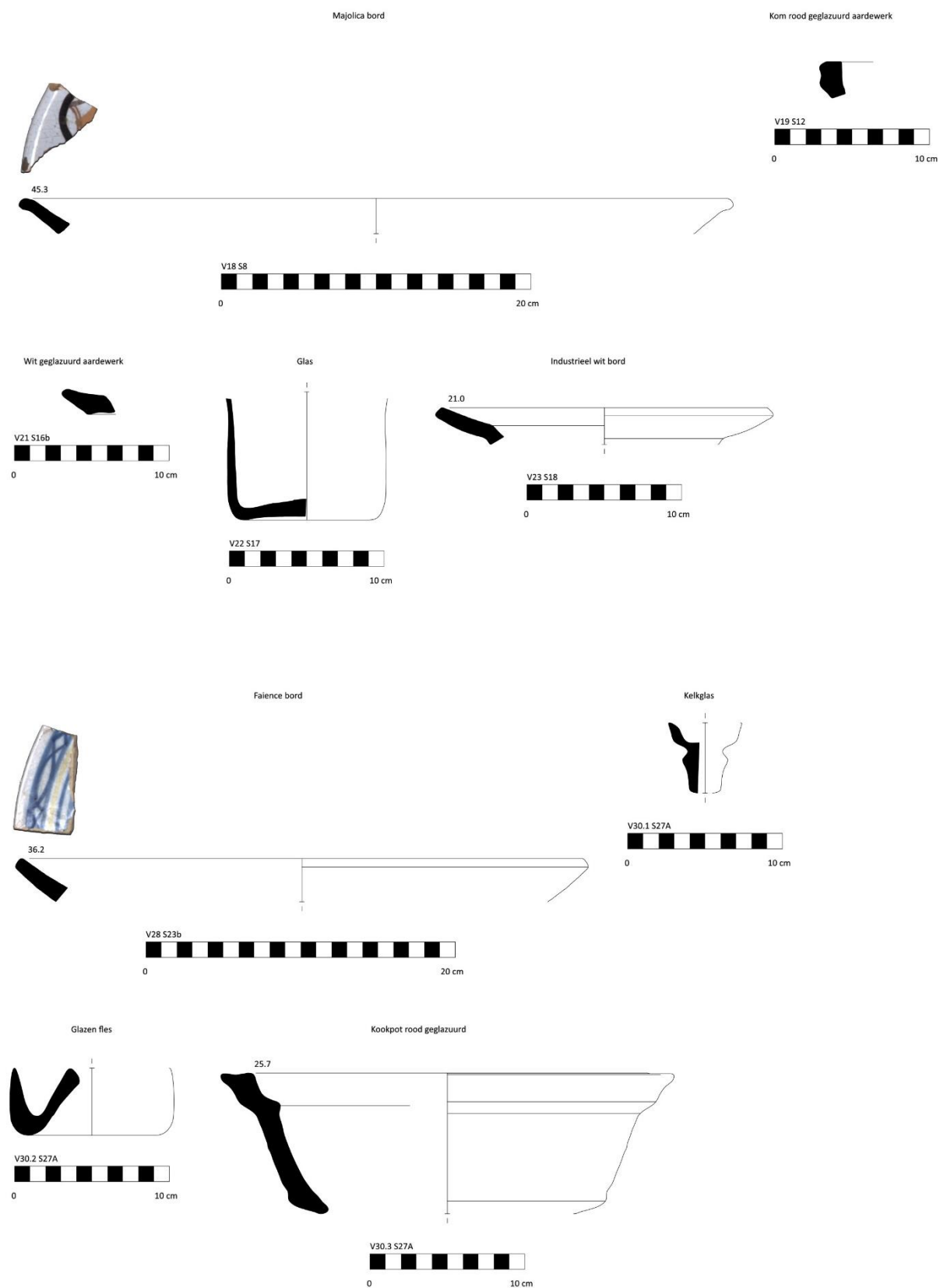
In het assessment van sporen worden de fragmenten besproken die relevant zijn voor de context en/of die een datering opleveren voor het spoor waarin ze aangetroffen werden (zie 2.4.6). De volledige vondstenlijst is terug te vinden in bijlage.

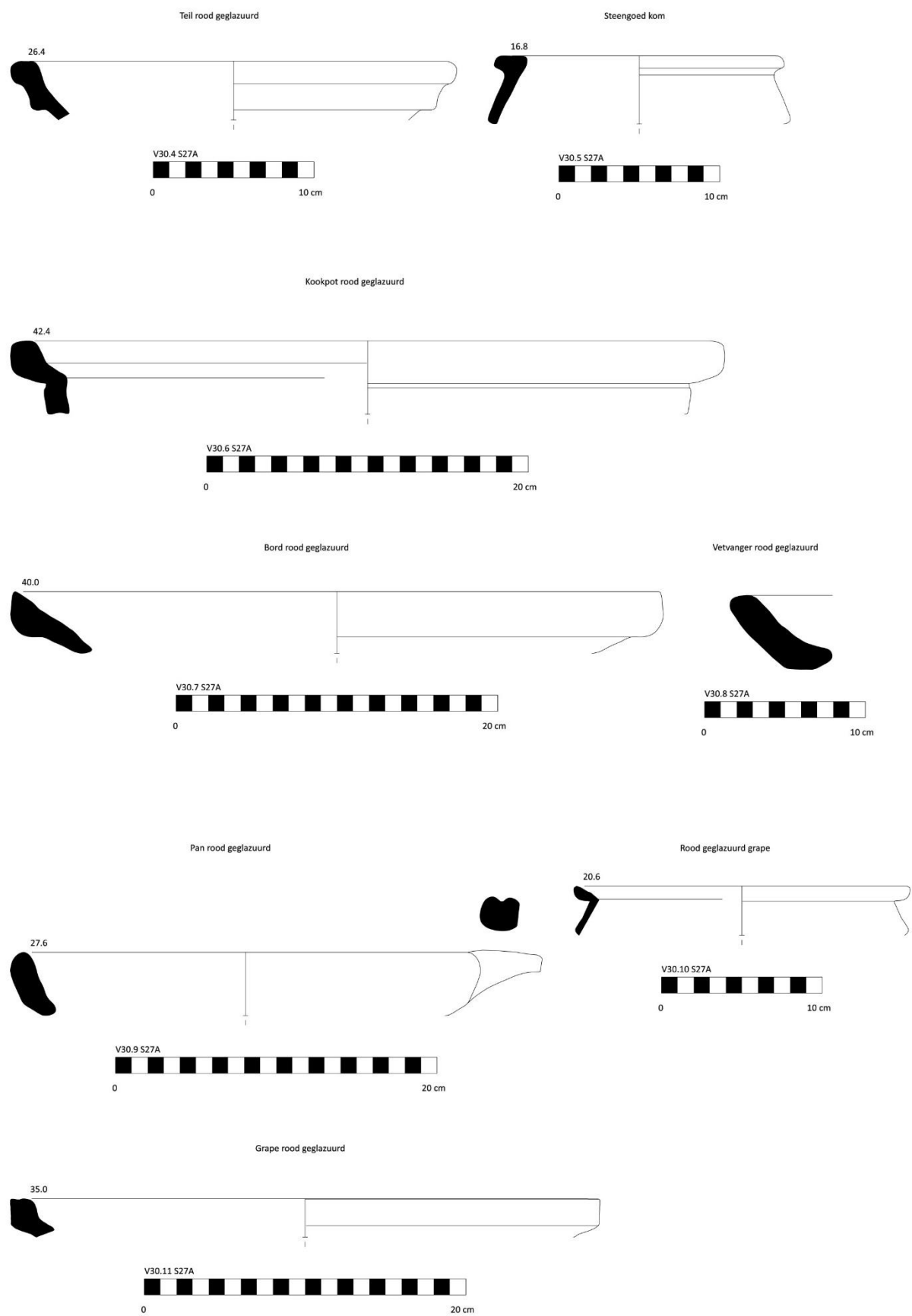
Figuur 16: vondsten uit S8 (V17)

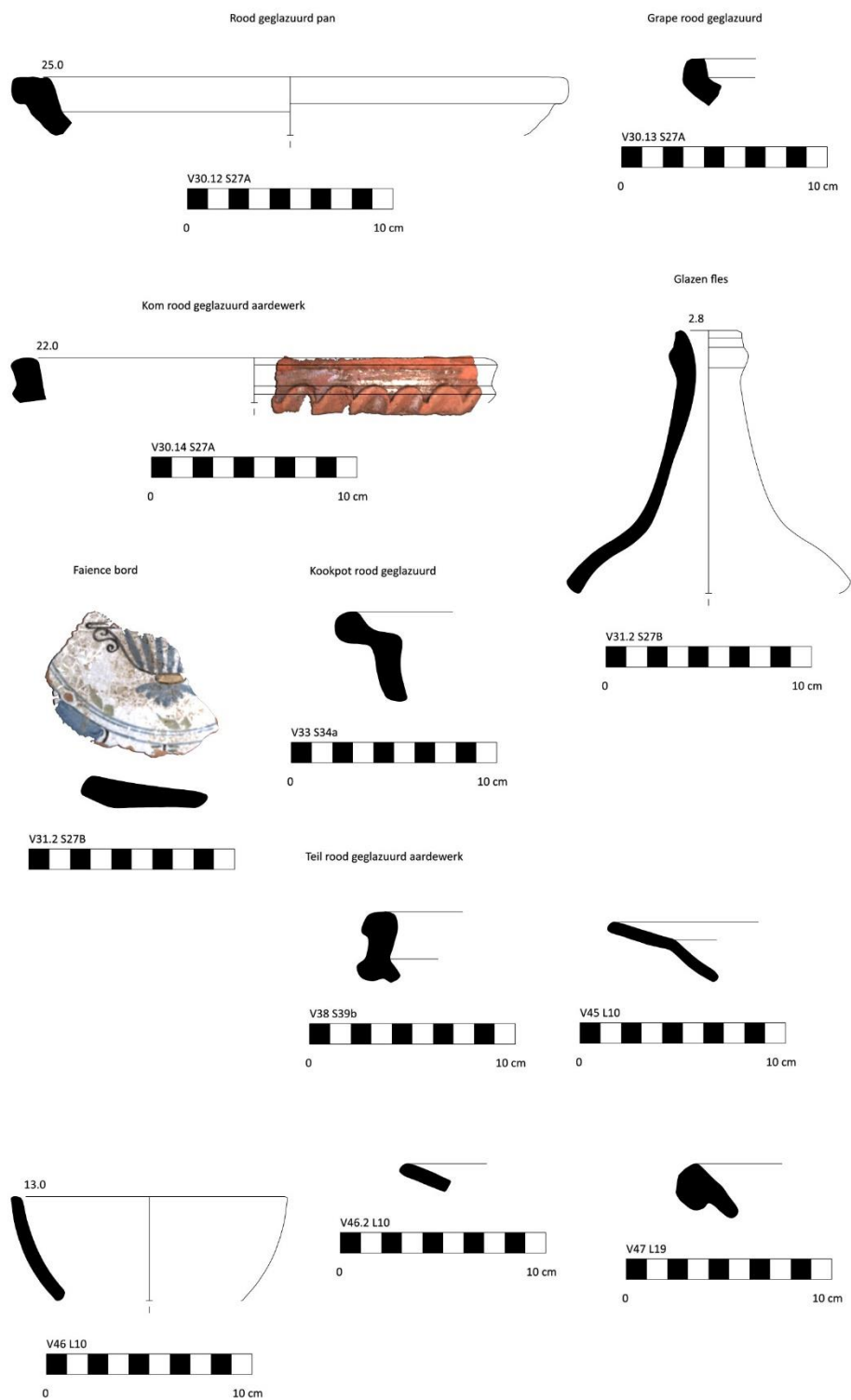
Figuur 17: Vondsttekeningen deel 1

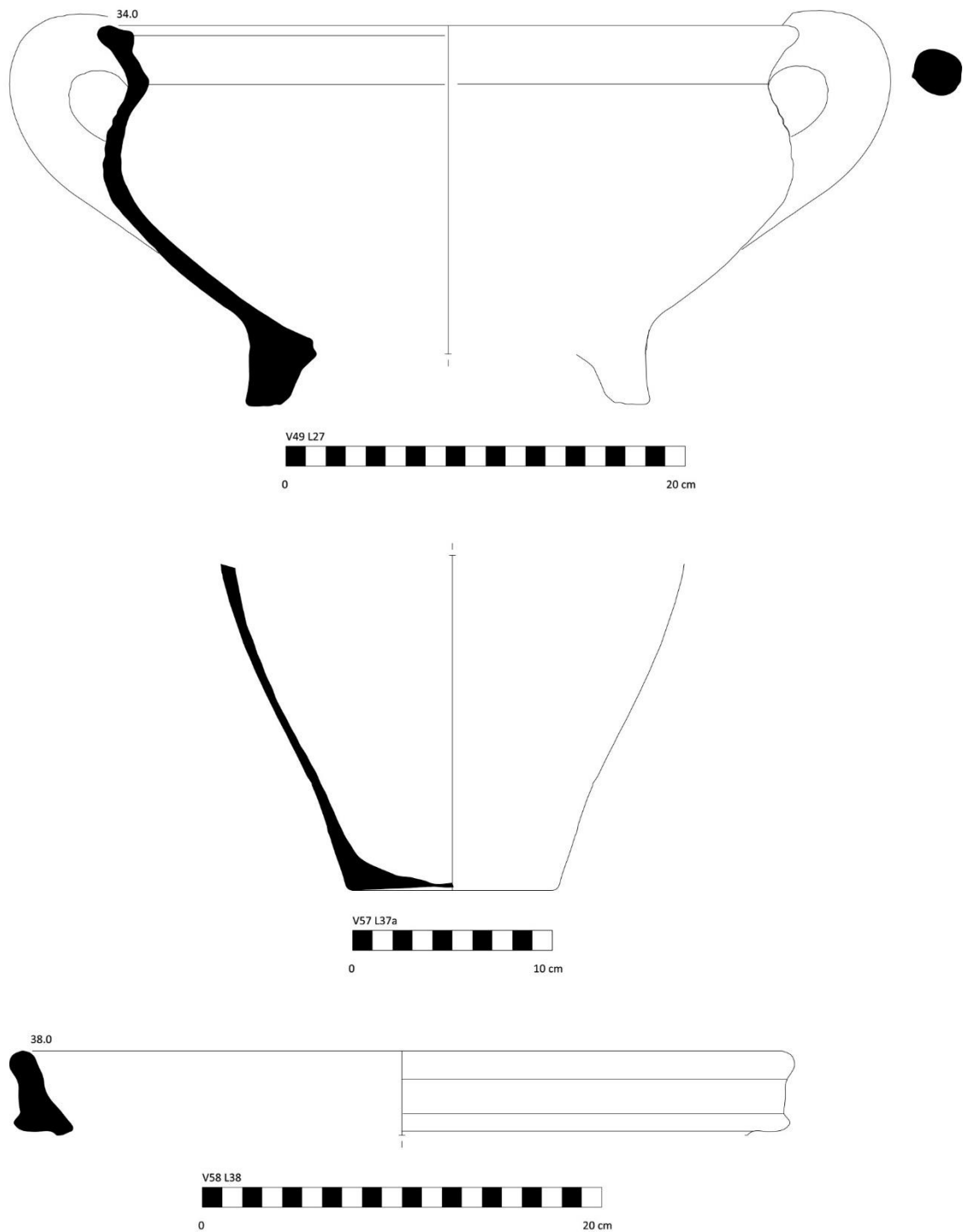
Figuur 18: Vondstekeningen deel 2

Figuur 19: Vondsttekeningen deel 3

Figuur 20: Vondsttekeningen deel 4

Figuur 21: Vondsttekeningen deel 5

2.4.3 Assessment van stalen

Er zijn enkele archeologische vraagstellingen die aan de hand van staalname voor natuurwetenschappelijk materiaal onderzocht kunnen worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners gedurende hun gebruiksperiode?

- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?

Bij het onderzoek werd een aantal contexten aangetroffen die interessant kunnen zijn voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Hieronder wordt toegelicht welke sporen in aanmerking kunnen komen. Eveneens wordt een afweging gemaakt van de zin of het belang van specifieke onderzoeken. In onderstaand overzicht wordt een opdeling gemaakt tussen de zone van de nieuwbouw en de zone van de oude pastorie.

2.4.3.1 Zone nieuwbouw

Een belangrijk spoor in functie van eventueel natuurwetenschappelijk onderzoek is de gracht die het terrein van de pastorie omsluit (S1). Bij het maken van twee doorsneden tekenden zich duidelijk twee fasen af (+ de huidige fase). Onder de opvullingspakketten van fase 2, ter hoogte van de zuidelijke coupe, werd een sliblaag geattesteerd. Het gaat om een dun restant van fase 1 (laag o). Onderzoek hiervan kan interessant zijn om inzicht te krijgen in het landschap en het grondgebruik in de omgeving op het moment dat deze laag werd gevormd. Voor de gebruikslaag uit fase 1 (laag o) is er een pollenprofiel beschikbaar, maar zijn er geen botanische macroresten. Om het zinvol te maken om archeobotanisch onderzoek uit te voeren op deze laag, is het noodzakelijk dat de laag eng kan gedateerd worden om te weten over welke periode de resultaten iets zeggen.

Figuur 22: Coupe doorheen de gracht aan de zuidzijde van de opgravingsput (AB) met pollenprofiel MP02

Naast vondsten aan het vlak, werden er bij het couperen van de gracht een aantal vondsten gerecupereerd die kunnen bijdragen tot het dateren van de (de demping van de) grachtfasen. Deze vondsten worden besproken bij het assessment van sporen (zie 2.4.6). Slechts een datering in de nieuwe tijd is mogelijk voor de oudste opvullingsfase van de gracht.

Om de datering toch te verfijnen, kan een radiokoolstofdatering uitgevoerd worden. Het uitvoeren van ¹⁴C-dateringen op materiaal dat dateert van na 1650 is echter problematisch, aangezien op basis van

de calibratiecurve weinig precisie kan bekomen worden. Verwacht wordt dat enkel geconcludeerd kan worden dat de fase dateert van na 1650. De algemene datering die voor de gebruikslaag al bekomen werd op basis van het vondstmateriaal, er mee rekening houdend dat de pastorie dateert van 1626, zal dan ook niet verfijnd kunnen worden.

Er zijn wel vondsten uit de lagen van de tweede grachtfase die zorgen voor een *terminus ante quem* voor de eerste grachtfase. Zo werd er onder meer industrieel wit aardewerk in aangetroffen, waardoor ze eerder in de 19de-eeuw thuishoort.

Aangezien de eerste grachtfase slechts breed kan gedateerd worden, is het niet zinvol pollenonderzoek uit te voeren. Het is namelijk niet duidelijk van welke periode het pollenspectrum een reflectie zal geven. Ook geeft pollenonderzoek een beeld van een ruimere regio. Macrobotanisch onderzoek is zinvoller, maar is niet mogelijk door het ontbreken van botanische macroresten in de stalen.

Figuur 23: Detail van de coupe door leemwinningskuil S8 (AB) met pollenprofiel MP03

Een ander spoor dat interessant kan zijn voor natuurwetenschappelijk onderzoek is een leemwinningskuil, die initieel als poel of vijver werd geïnterpreteerd (S8). Ter hoogte van de diepste delen is een grijs pakket aanwezig (laag b) dat als slibafzetting geïnterpreteerd wordt. Het in het spoor aangetroffen vondstmateriaal is schaars, maar lijkt voornamelijk thuis te horen in de nieuwe tijd. De duidelijke aanwezigheid van steenkool pleit echter eerder voor een 19de-eeuwse of latere datering van de kuil.

In het zeefresidu werden geen botanische macroresten gevonden. Door de vrij recente datering van het spoor is het uitvoeren van pollenonderzoek niet zinvol. Pollen geven een beeld van de vegetatie in een ruimere radius, waarvoor ook cartografische bronnen kunnen gebruikt worden om het uitzicht van het landschap in de omgeving in die periode te kennen.

Verder werden enkele paalsporen en kuilen vastgesteld. Ze lijken thuis te horen in de fase tijdens of na de oprichting van de pastorie. Omwille hiervan is, om bovengenoemde redenen, dateren aan de hand van ¹⁴C-datering niet zinvol. Van één kuil, S34, die ouder is dan de leemwinningskuil (S8), werd een bulkstaal genomen. Dit leverde slechts een kleine hoeveelheid houtskool op, maar ook wat steenkool, waardoor deze kuil blijkt thuis te horen in de 19de eeuw of later. Eén ondiep bewaarde kuil (S21) bleek wel wat houtskoolbrokken te bevatten. Hier werd een houtskoolstaal van genomen. De

functie van de kuil, die geen vondsten opleverde, is niet duidelijk. Er is onvoldoende houtskool om een determinatie van de houtsoorten zinvol te maken.

2.4.3.2 Zone Oude Pastorie

Ter hoogte van de Oude Pastorie zelf zijn resten die relevant kunnen zijn voor natuurwetenschappelijk onderzoek voornamelijk aangetroffen in de kelder. Een humeus pakket (S39), dat initieel geïnterpreteerd werd als een mogelijk restant van een gracht, werd bemonsterd door middel van pollenprofielen en bulkstalen. Eén van de bulkmonsters (S39c, MB05) bevat voldoende macroresten om een waardering van macroresten uit te voeren. Bij nader inzien blijkt het een opgebracht pakket in plaats van het restant van een gracht. Om die reden is niet duidelijk waar de grond en dus ook de macroresten vandaan komen, waardoor macrorestenonderzoek niet zinvol is. Het is immers niet duidelijk van welke locatie(s) de macroresten een beeld verschaffen.

In de kelder werd ook wat hout aangetroffen. Het merendeel is van een fragmentair bewaarde houten plaat, opgebouwd uit planken (S41). Het lijkt niet te gaan om nieuw hout. Het kan bijvoorbeeld een gerecupereerd luik zijn. Daardoor is het dendrochronologisch dateren ervan niet zinvol. Verder werd ook een balk aangetroffen (S40). Hiervan zou een dendrochronologisch onderzoek kunnen uitgevoerd worden, maar op basis van de stratigrafische positie wordt al een datering omstreeks de oprichting van de pastorie (1626) vermoed, waardoor ook dit niet zinvol is.

Tot slot werden er nog twee beerputten opgegraven (M34 en M38). Deze bevatten echter geen gebruikslagen meer en bleken gedempt met puin.

Dit betekent dat het niet zinvol is om in het kader van het verplicht archeologisch onderzoek natuurwetenschappelijk onderzoek uit te voeren voor deze zone of voor de zone van de nieuwbouw.

2.4.4 Conservatie assessment

Tijdens het onderzoek werden verschillende vondsten aangetroffen. De vondsten werden onderworpen aan een assessment. De meeste vondsten blijken een goede bewaringstoestand te kennen en vereisen mits een stabiele omgeving geen bijkomende conserveringsmaatregelen.

Er werd wel een grotendeels bewaarde grape gevonden (L27 – V49). Deze is gefragmenteerd, maar op zich kent het aardewerk een goede bewaringstoestand. Het is dus niet noodzakelijk om de grape te conserveren of te restaureren. Om ze te kunnen tentoonstellen – indien dat beoogd wordt, bijvoorbeeld in de gerestaureerde pastorie -, is conservatie en/of restauratie mogelijk wel aangewezen.

Verder werd als tentoonstellingswaardige vondst het onderste deel van een steengoed pot aangetroffen (L37a – V57). Ook hier is conservatie niet noodzakelijk. Er zijn bovenaan wat scherven afgebroken, die zouden kunnen teruggeplaatst worden door een conservator in functie van het tentoonstellen van de pot.

Figuur 24: Ondersteboven geplaatste grape in rood aardewerk in het opgebrachte pakket in het westen van de gang/inkom (werkput 4, vlak 2, PRW (DA))

Figuur 25: Werkput 8, vlak 1, haard M45

2.4.5 Assessment van de landschappelijke ligging

De site kent slechts beperkt een complexe verticale stratigrafie. Er werden twee bodemprofielen geregistreerd, respectievelijk in het zuidwesten (PR W1) en in het noordwesten (PR W2). Ook bij het registreren van sporen tegen de profielwand werd de bodemopbouw in kaart gebracht. Dat is het geval bij een gracht (S1) in het zuidwesten en ter hoogte van een muur (M9) in het westen. Ter hoogte van een aangetroffen beerput werd ook een bodemprofiel geregistreerd, maar een nabijgelegen bodemprofiel (PR W2) is representatiever.

Op het terrein is een natte leembodem aanwezig. De aangelegde profielen vertonen min of meer een gelijkaardige bodemopbouw, met slechts kleine onderlinge verschillen.

Ter hoogte van profiel W1 is bovenaan een ca. 20 cm dikke donkergrijze Ap-horizont (Ap1) aanwezig. Ze wordt gevolgd door een tweede donkerbruine Ap-horizont (Ap2). Hieronder bevindt zich een ongeveer 10 cm dikke Bw-horizont die op de oranje C-horizont ligt.

Figuur 26: Werkput 1, profiel W1

In profiel W2 is er bovenaan een donkergrijze puinrijke opgebrachte laag aanwezig (OPG). Deze is bijna 30 cm dik en ligt op een Ap-horizont die tot ongeveer 50 cm onder het maaiveld reikt. In tegenstelling tot het andere geregistreerde bodemprofiel is hier geen Bw-horizont te onderscheiden. De Ap-horizont ligt er rechtstreeks op de C-horizont.

Figuur 27: Werkput 1, profiel W2

De stratigrafie binnen de verschillende ruimtes van de pastorie werd reeds systematisch besproken in de nota van het uitgevoerde proefputtenonderzoek.²⁰ Omwille van het stratigrafisch inzicht bij het proefputtenonderzoek werden er niet opnieuw bodemprofielen binnen de pastorie geregistreerd, tenzij dit noodzakelijk was omwille van afwijkende vaststellingen of om tot een beter begrip te komen van de site. In de gang/inkomhal (werkput 4) werd tijdens het proefputtenonderzoek geen proefput gemaakt. Daarom werd hier tussentijds een profielbank behouden om de stratigrafische opbouw te registreren.

In werkput 4 (gang/inkomhal) werd onder de huidige vloer van cementtegels een mortelbed en een zandbed vastgesteld, boven een puinrijke ophogingslaag. Ongeveer 15 cm onder het huidige vloerniveau werd een oudere vloer vastgesteld met keramische tegels. Onder deze vloer is opnieuw een mortelbed, een zandbed en een opgebrachte laag aanwezig (L20-22). Onder de opgebrachte laag situeert zich opnieuw een zandbed vanaf een diepte van 42 cm onder het huidige vloerniveau (L23). Dit geeft aan dat er nog een oudere vloer aanwezig geweest is. Hieronder situeert zich opnieuw een opgebrachte laag die dieper dan de geplande verstoringsdiepte reikt (L24).

²⁰ Bruggeman/Ferket 2020, 50-93

Figuur 28: Werkput 4, vlak 1, met rechts de profielbank

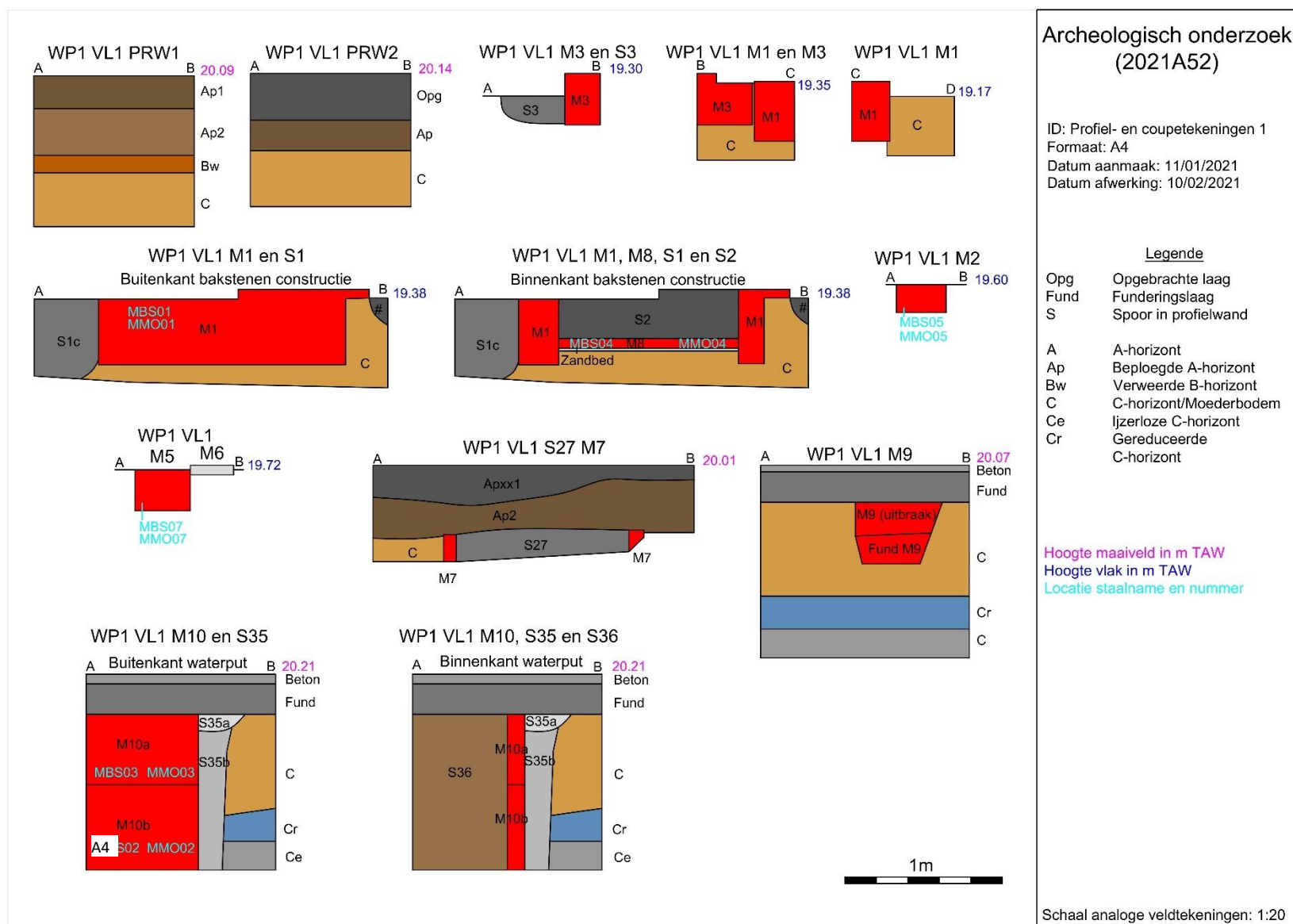

Figuur 29: Werkput 4, profiel W, vanaf het zandbed (L20) onder de onderste vastgestelde vloer

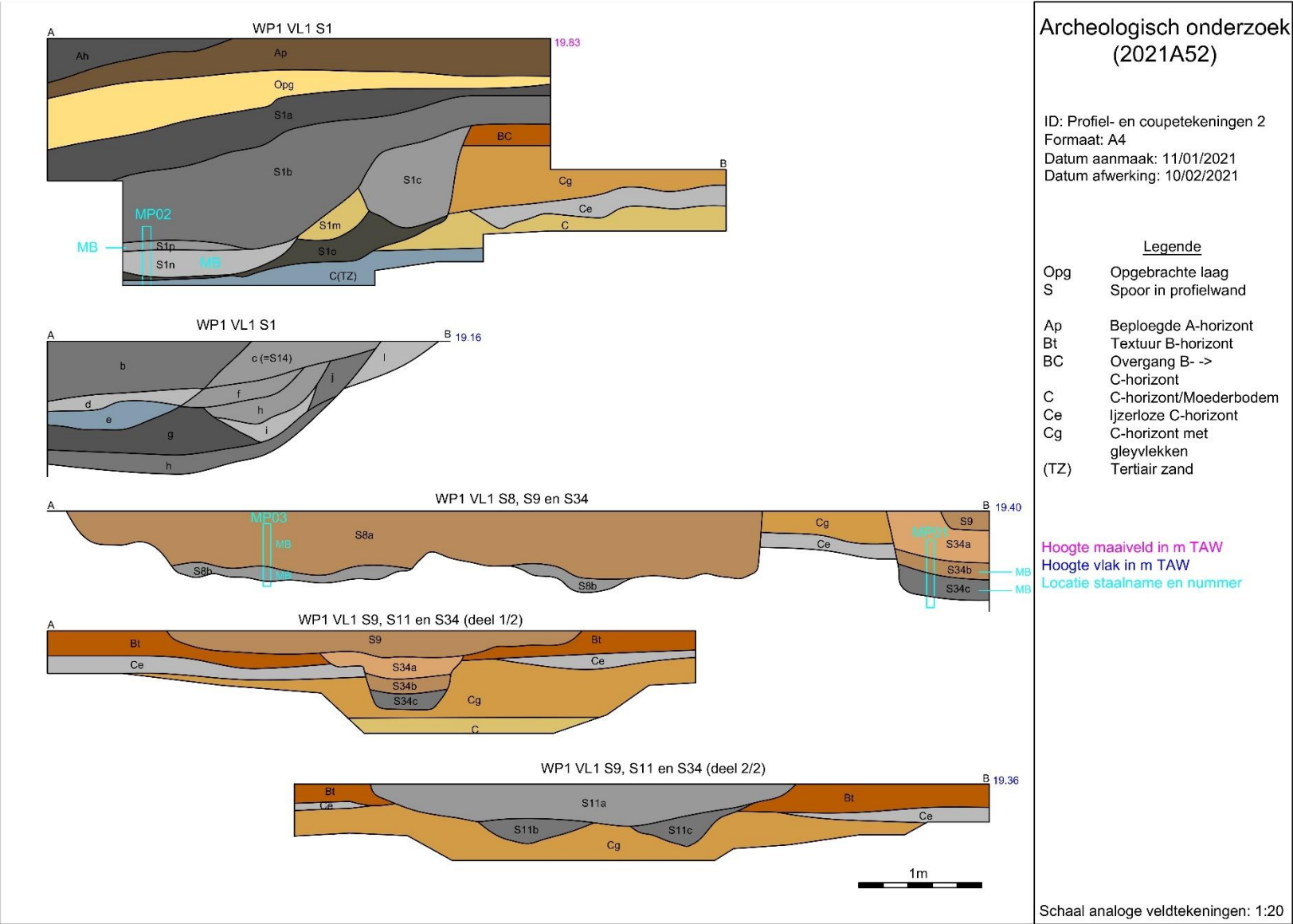
Om de archeologische vaststellingen te kunnen koppelen aan de bovengrondse delen en zo een beter inzicht te krijgen in de bouw- en gebruiksgeschiedenis van het gebouw, werden de wanden van de ruimtes, wanneer de maximale uitgraafdieptes bereikt waren, gefotografeerd en ingetekend. Een voorbeeld is profiel W in werkput 4 (gang), waarin het restant van een grotendeels weggebroken graatgewelf aanwezig is. Het werd verwijderd voor de verhoging van de pastorie, vermoedelijk omstreeks 1766 (zie 2.4.6.3). Onderaan is een verbreding van de muur aanwezig ter hoogte van de fundering waar de kracht van het gewelf naar beneden werd overgebracht.

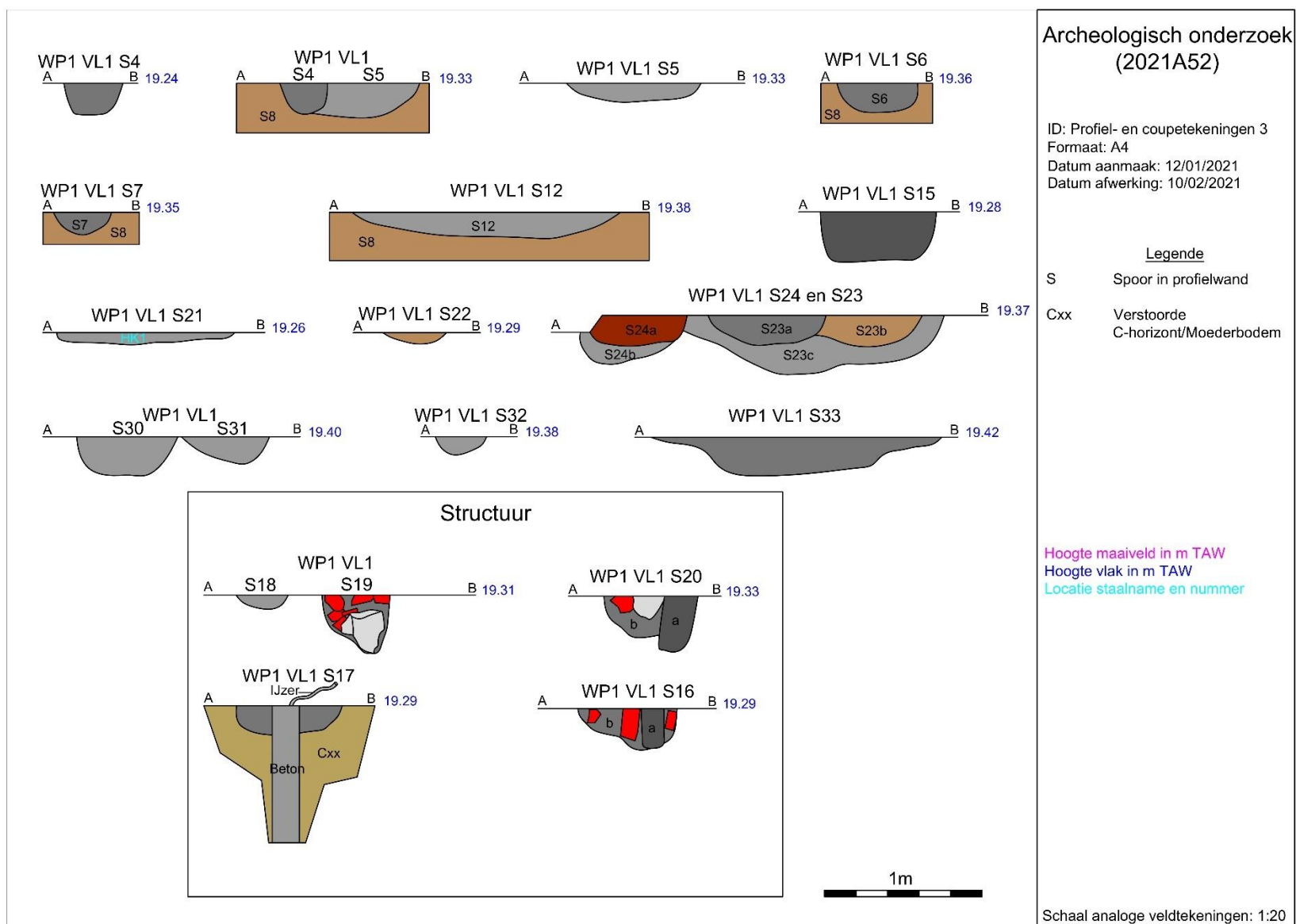
Figuur 30: Werkput 4, profiel W met aanduiding van het restant van een graatgewelf (bovenaan) dat grotendeels weggebroken is voor de verhoging van de pastorie met onderaan een verbreding ter hoogte van de fundering waar de kracht van het gewelf naar beneden werd overgebracht

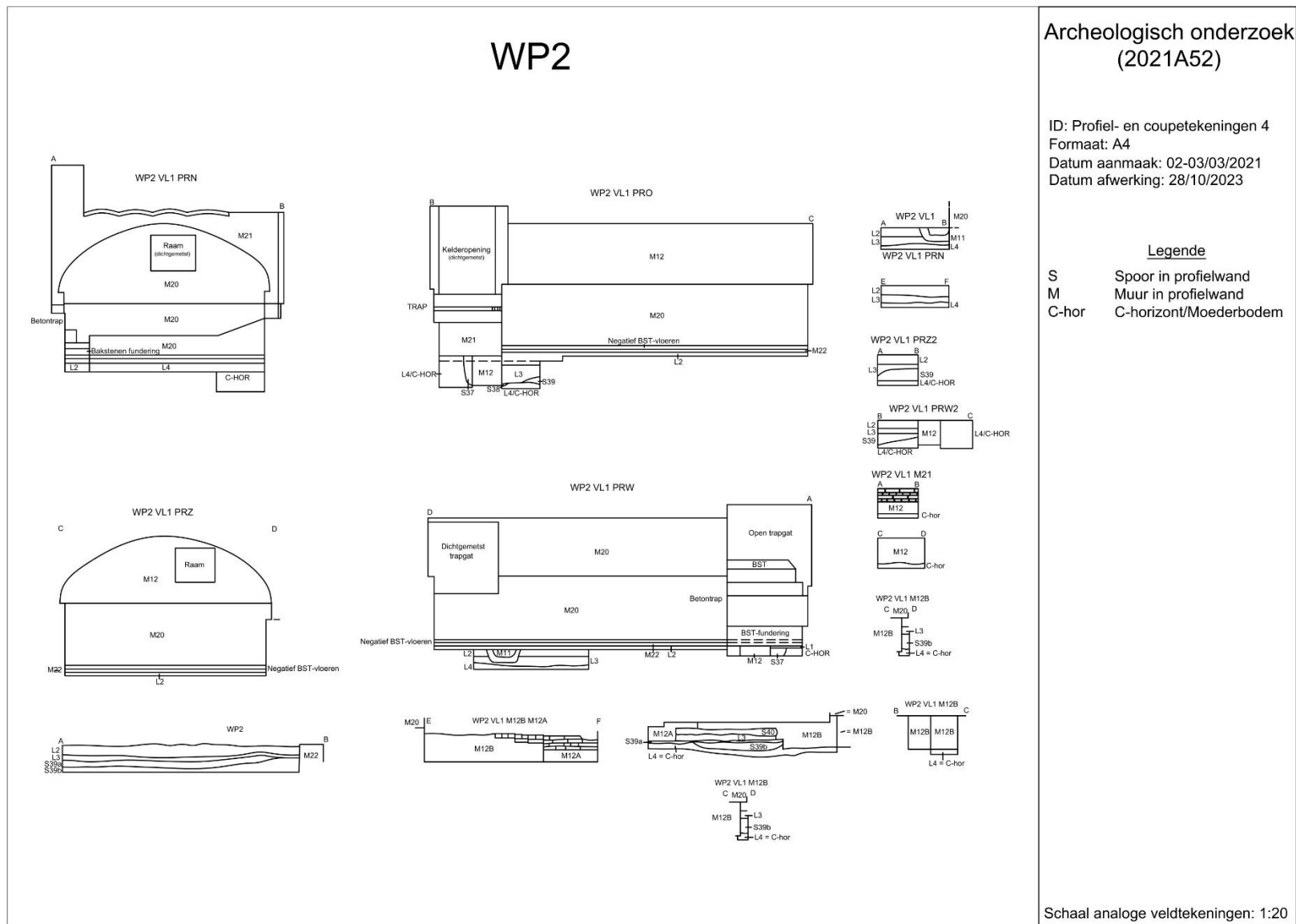
Figuur 31: Profiel- en coupetekeningen opgravingszone nieuwbouw deel 1

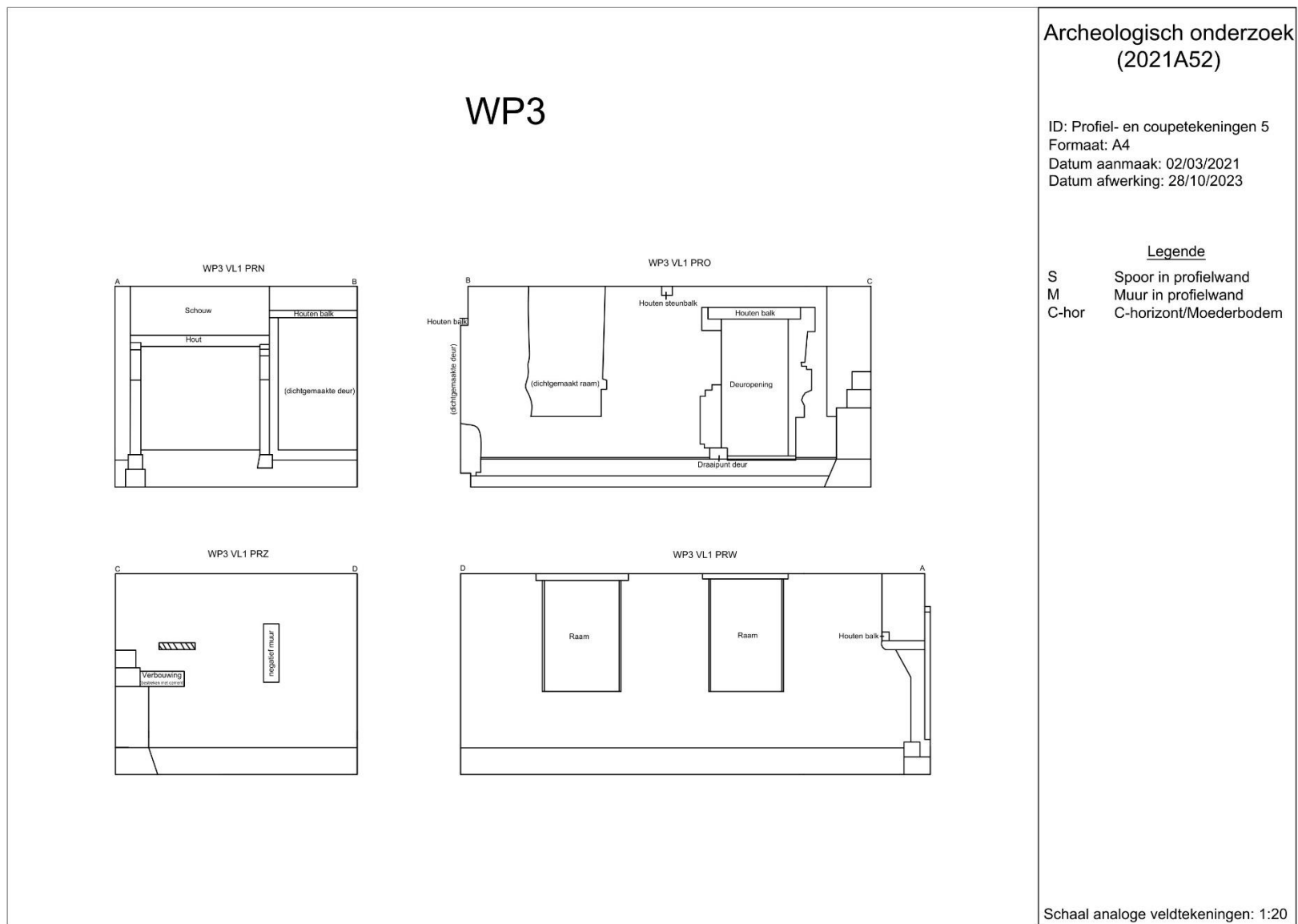
Figuur 32: Profiel- en coupetekeningen opgravingszone nieuwbouw deel 2

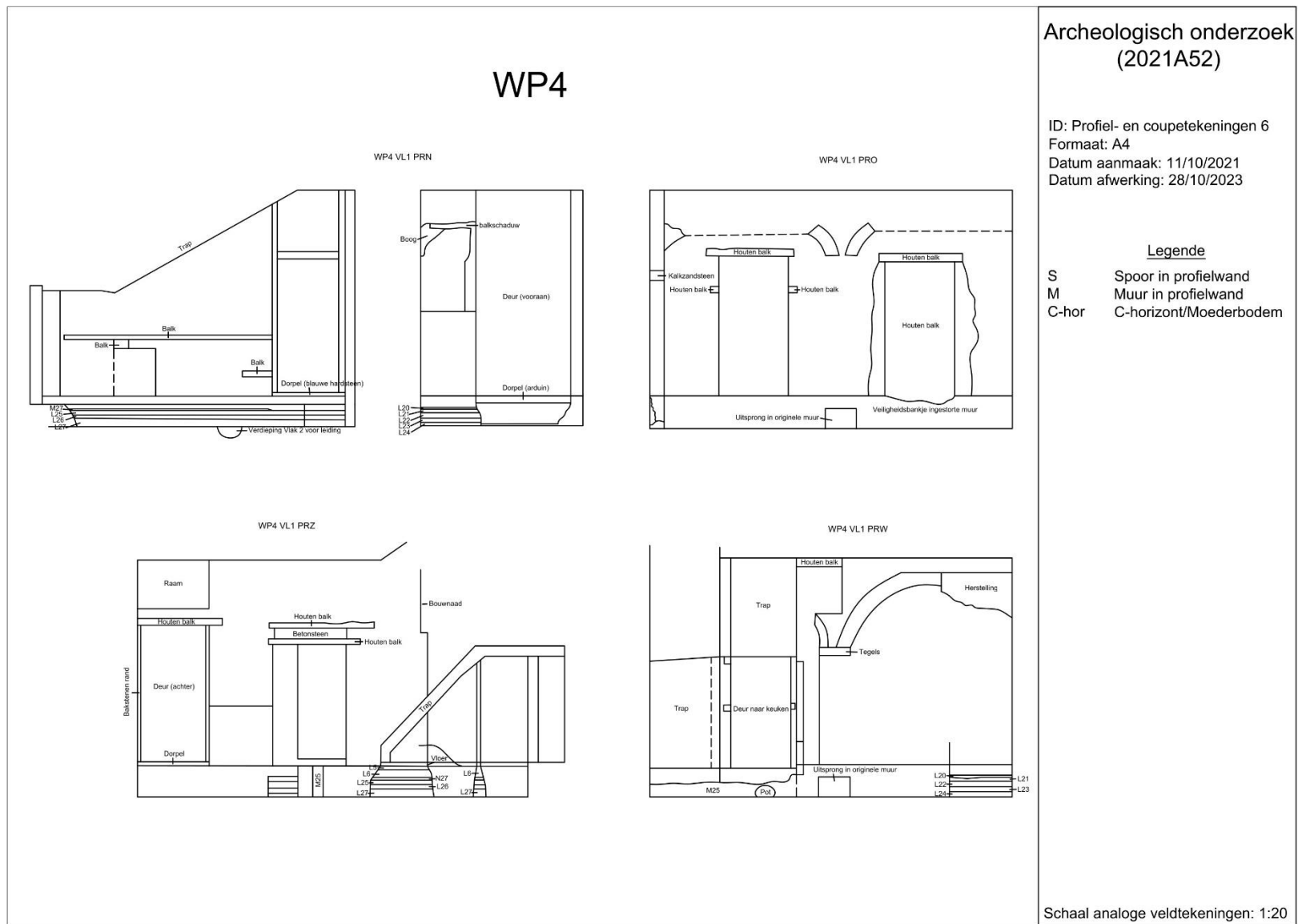
Figuur 33: Profiel- en coupetekeningen opgravingszone nieuwbouw deel 3

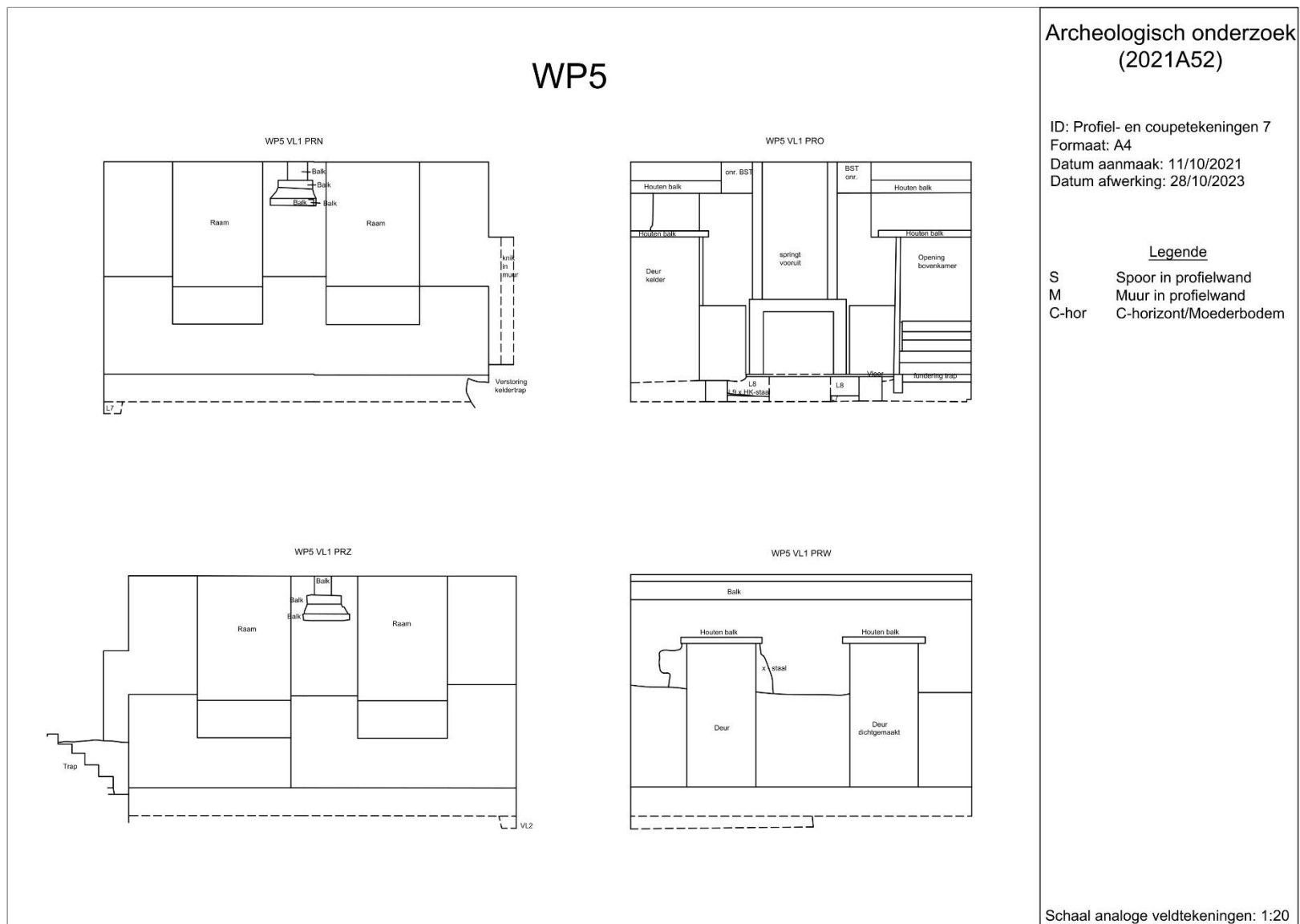
Figuur 34: Profiel- en coupetekeningen opgravingszone restauratie pastorie deel 1

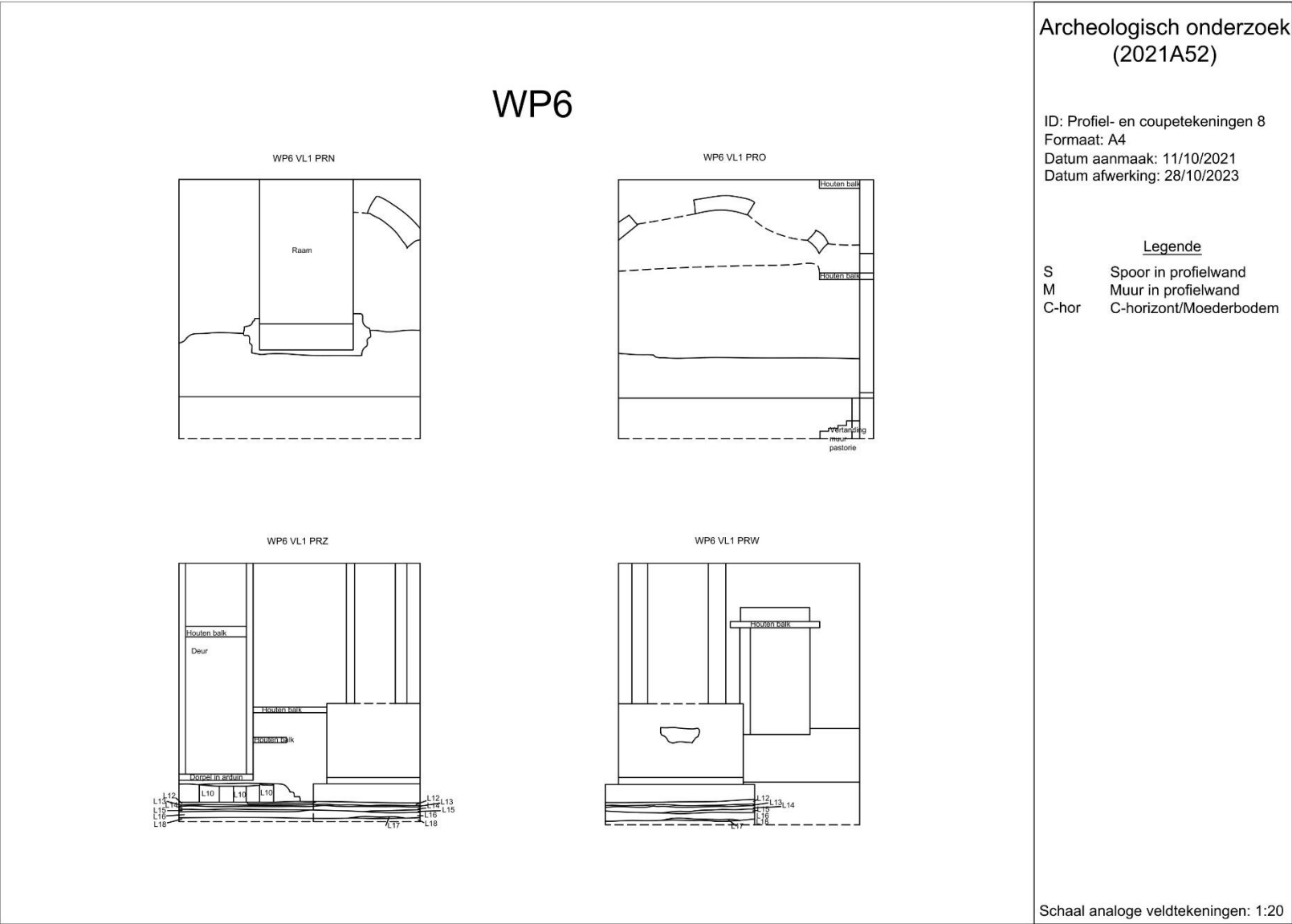
Figuur 35: Profiel- en coupetekeningen opgravingszone restauratie pastorie deel 2

Figuur 36: Profiel- en coupetekeningen opgravingszone restauratie pastorie deel 3

Figuur 37: Profiel- en coupetekeningen opgravingszone restauratie pastorie deel 4

Figuur 38: Profiel- en coupetekeningen opgravingszone restauratie pastorie deel 5

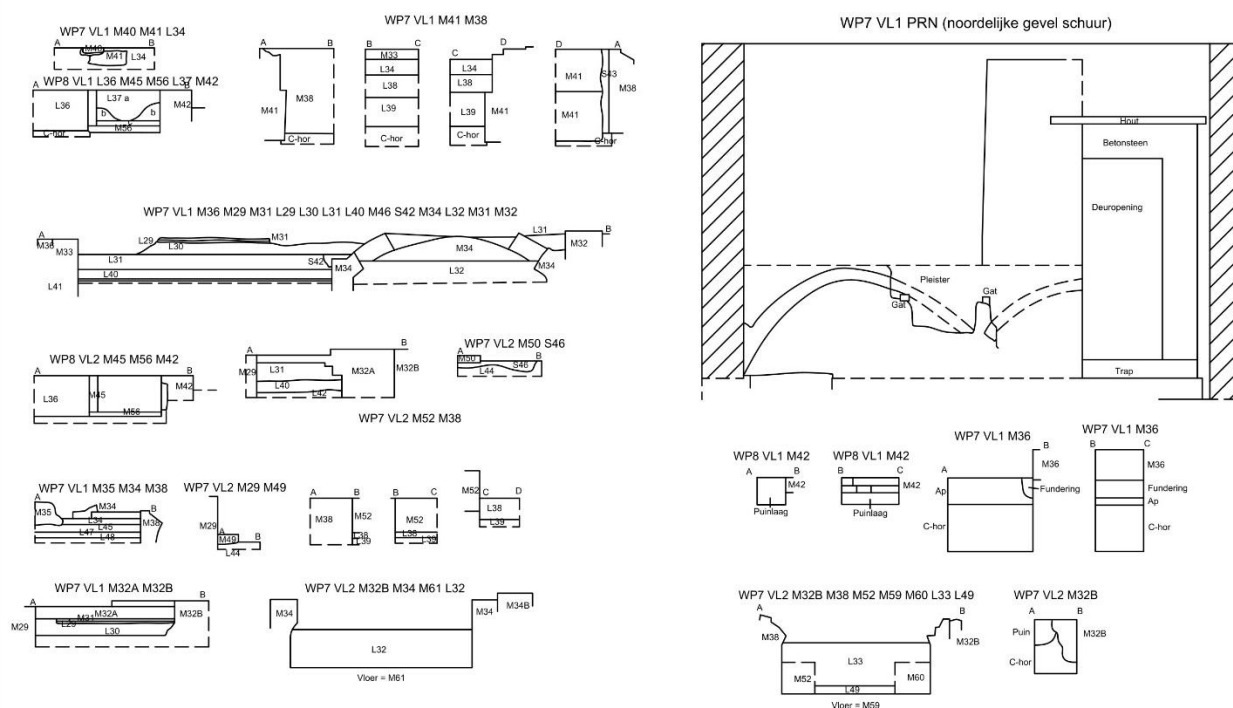
Archeologisch onderzoek
(2021A52)

ID: Profiel- en coupetekeningen 9
Formaat: A4
Datum aanmaak: 24-25/02/2022 +
09/03/2022
Datum afwerking: 28/10/2023

Legende

S	Spoor in profielwand
M	Muur in profielwand
C-hor	C-horizont/Moederbodem

WP7

Schaal analoge veldtekeningen: 1:20

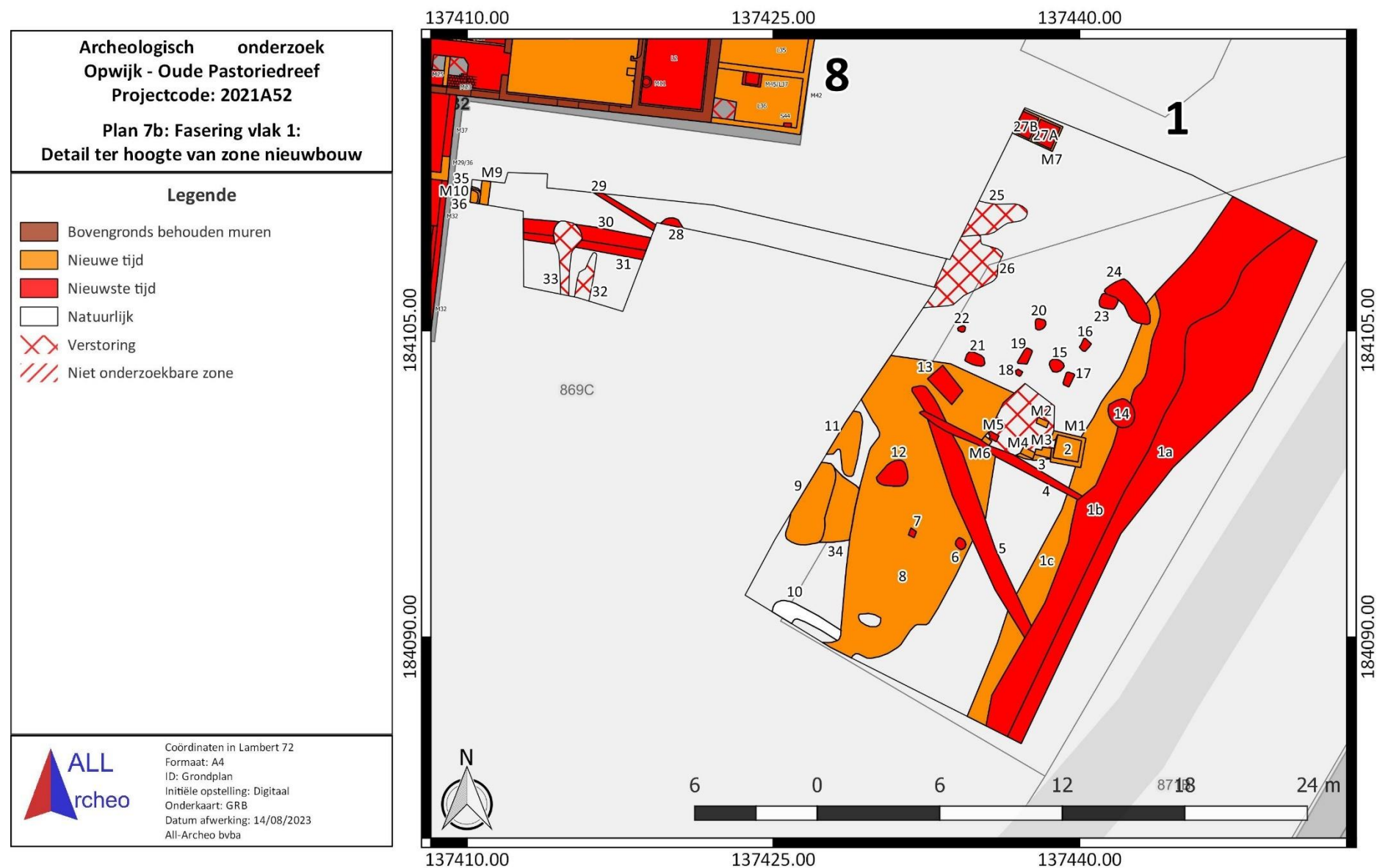
Figuur 39: Profiel- en coupetekeningen opgravingszone restauratie pastorie deel 6

Figuur 40: Fasering van de sporen op vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 41: Fasering van de sporen op vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be). Detail ter hoogte van Oude Pastorie

Figuur 42: Fasering van de sporen op vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be). Detail ter hoogte van zone nieuwbouw

Figuur 43: Fasering van de sporen op vlak 2, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4.6 Assessment van sporen

De site kent slechts in beperkte mate een complexe verticale stratigrafie. De bespreking van de aangetroffen sporen wordt opgedeeld in enerzijds de opgravingszone nieuwbouw en anderzijds in de opgravingszone restauratie pastorie. Bij de eerste zone worden de sporen besproken per functionele categorie en bij de tweede zone per ruimte.

Het vlak bevond zich op een diepte die varieerde van 54 tot 89 cm onder het maaiveld of op een hoogte tussen 19,05 en 19,70 m TAW. Het terrein loopt in het algemeen af in zuidoostelijke richting, naar de gracht toe die de pastorie omsluit. Het terrein is naar het zuidwesten toe ook wat lager gelegen.

2.4.6.1 Opgravingszone nieuwbouw

In totaal werden ter hoogte van de opgravingszone waar de nieuwbouw gerealiseerd wordt en waar de leidingen van de pastorie komen 37 sporen geregistreerd, waaronder één natuurlijk spoor en 10 muren. De antropogene sporen en muren omvatten een gracht, greppels, paalsporen, kuilen, een vermoedelijke leemwinningskuil, een waterput, een beerput, insteken van muren, puinvullingen en rijsporen.

Figuur 44: Overzicht van het zuidwestelijke deel van WP1

Figuur 45: Overzicht van WP1, in zuidelijke richting

Figuur 46: Overzicht WP1 ter hoogte van de sleuf waar de leidingen geplaatst worden

Figuur 47: Verbreding van de sleuf voor nutsleidingen ter hoogte van waar de septische put/waterput komt

2.4.6.1.1 Gracht en greppels

Aan de zuidoostelijke zijde van de werkput werd een opgevuld deel van de noordoost-zuidwest georiënteerde gracht (S1) vastgesteld die het domein van de pastorie volledig omgaf. Het vrijgelegde deel is 6,30 m breed. De lengte van het deel binnen het onderzoeksgebied bedraagt 28,7 m. De oorspronkelijke gracht bleek dus oorspronkelijk heel wat breder dan nu het geval is. Aan het vlak werden een aantal vondsten ingezameld. Het gaat om een wandfragment industrieel wit aardewerk, een wandfragment rood geglazuurd aardewerk, een oorfragment Westerwald steengoed en een fragment kalksteen (V01). Daarnaast werd ook een bodemfragment van een kom (V02) en een rand- en bodemfragment van een bord in industrieel wit aardewerk (V03) gevonden. Ook een fragment kleurloos vensterglas behoort tot de vondsten (V03).

Er werden twee coupes gemaakt op de gracht. Uit deze coupes blijkt de gracht minimaal twee grote fasen te kennen. De huidige gracht ten zuidoosten van de werkput kan als een derde fase beschouwd worden. Eén van de coupes doorheen de gracht werd geplaatst ter hoogte van een in het vlak aangeduide ovale kuil (S14). Uit de coupe blijkt de kuil echter deel uit te maken van de grachtvulling (S1c) en gewoon een zone te zijn met een sterkere puinconcentratie. Onderaan de opvullingspakketten van fase 2, ter hoogte van de zuidelijke coupe, werden sliblagen aangetroffen die mogelijk macroresten en pollen bevatten. Ze kunnen inzicht verschaffen in de het landschap in de omgeving op het moment dat deze lagen werden gevormd, maar bij het assessment van stalen werd geoordeeld dat natuurwetenschappelijk onderzoek ervan niet zinvol is (zie 2.4.3.1).

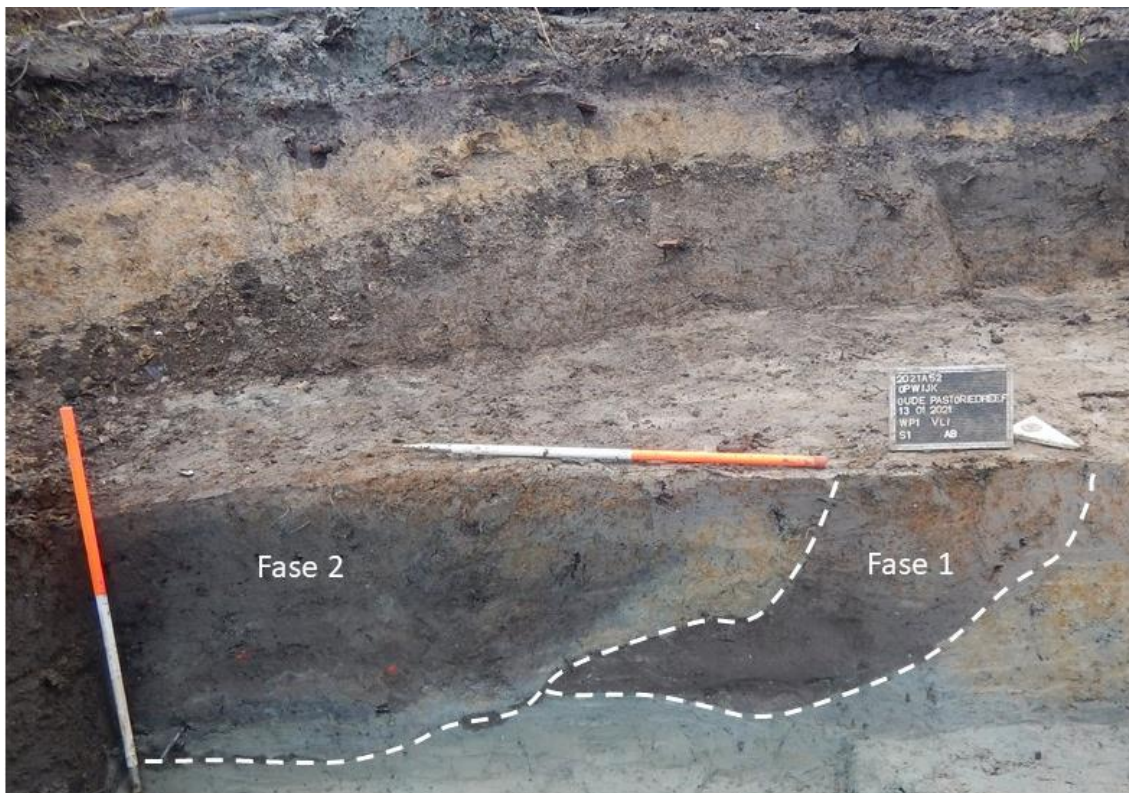
Specifiek uit laag b komen een rand van een bord en een bodem van een kom in industrieel wit aardewerk, een wandfragment geglaazuurd rood aardewerk (V04) en verschillende fragmenten groen geglaazuurd witbakkend aardewerk (V05). Deze vondsten plaatsen de recentste dempingsfasen (fase 2) van de gracht in de 19de eeuw of later.

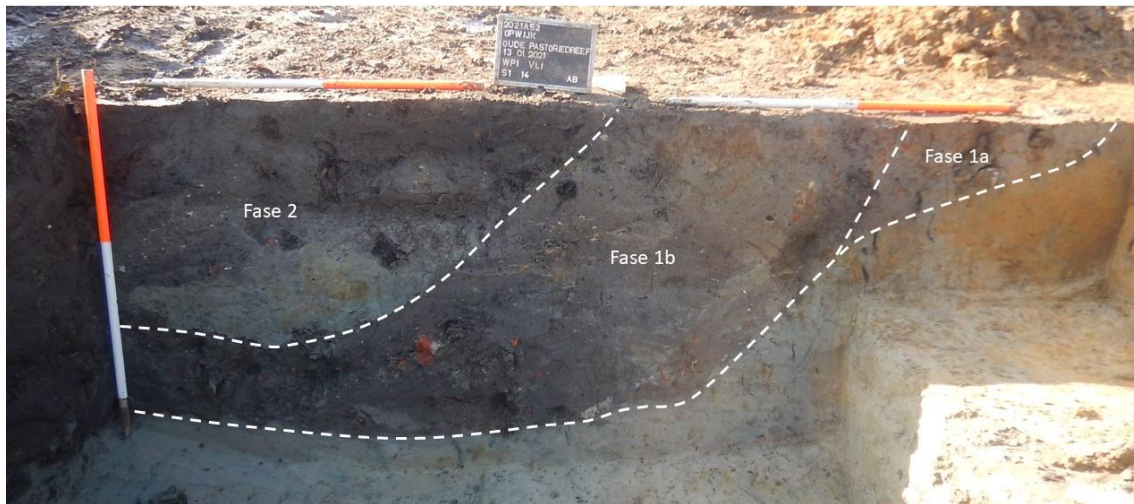
Figuur 48: Aardewerkvondsten uit laag b in gracht S1 (V04 (boven) en V05 (onder))

Figuur 49: Zuidelijke deel van de vastgestelde gracht ter hoogte van de opgravingszone (S1)

Figuur 50: Coupe door de gracht aan de zuidzijde van de opgravingsput (AB)

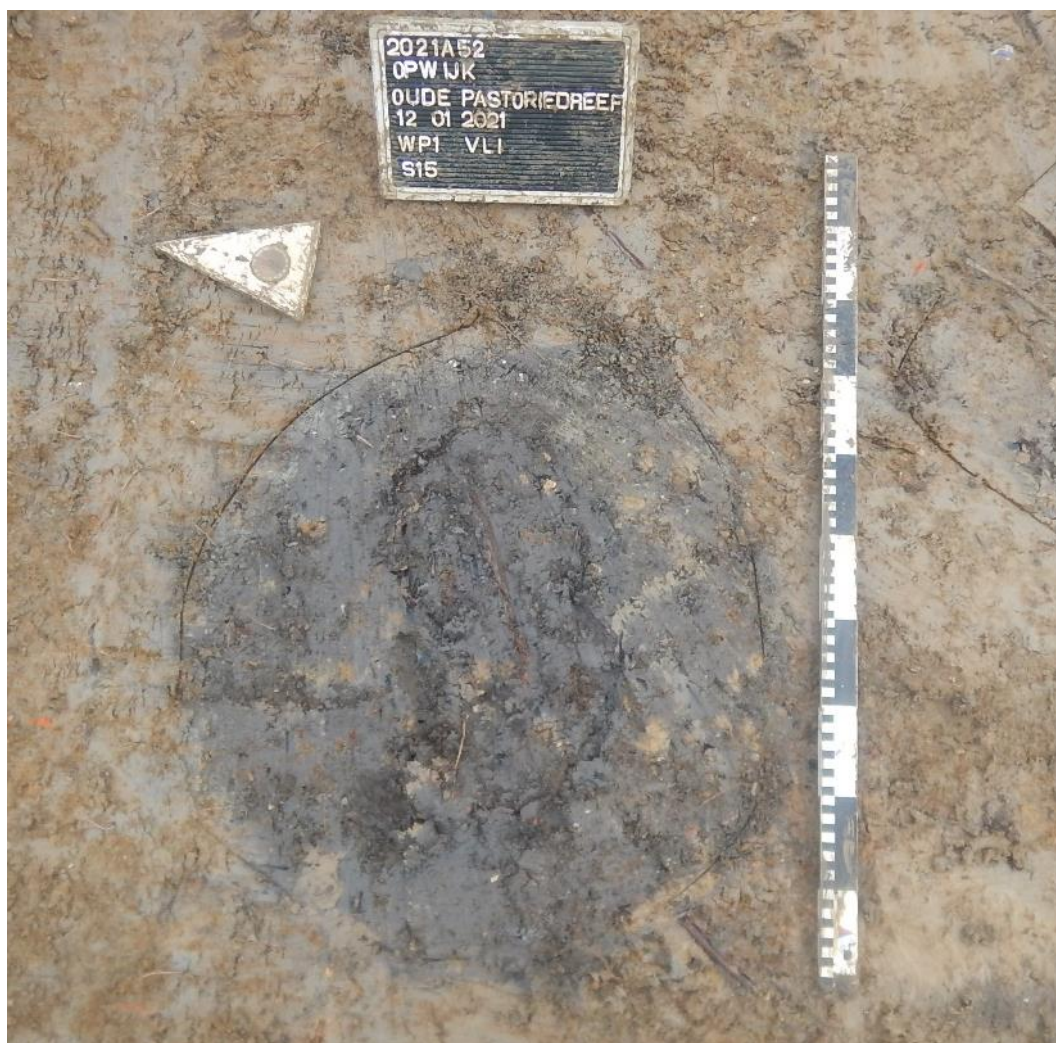
Figuur 51: Coupe doorheen de gracht ter hoogte van spoor S14 (AB)

Bij het maken van coupes door de gracht werden ook vondsten aangetroffen uit de eerste grachtfase. Laag o leverde een tegel in rood aardewerk op (V08). Deze vondst draagt niet bij tot het bekomen van een goede datering. Uit lagen g en j van de eerste grachtfase, werden respectievelijk een oorfragment in faience (V06), uit de latere 17de eeuw of de 18de eeuw, en een wandfragment steengoed uit Raeren (V07) aangetroffen. Het vondstmateriaal laat niet toe om de datering van de eerste grachtfase nauwkeurig te dateren. Een datering in de nieuwe tijd is aannemelijk. De andere lagen uit deze fase leverden geen vondsten op. In laag p is een kleine hoeveelheid steenkool aanwezig. Deze laag bevindt zich op de overgang tussen fase 1 en fase 2 en is op basis daarvan eerder in de 19de eeuw of jonger te dateren.

Figuur 52: Oorfragment in faience uit de eerste fase van de gracht (S1g - V06)

Twee donkergrijze paalsporen (S15 en S23) in het noordoosten van de opgegraven zone mogen misschien geïnterpreteerd worden als de restanten van een houten brugconstructie over de gracht. De sporen hebben respectievelijk een diameter van ca. 70 cm en ca. 90 cm. De paalkuilen zijn 4,0 m uit elkaar gelegen (center-center). Bij het onderzoek van de gracht ter hoogte van de hoger vernoemde kuil S14 werden geen andere sporen vastgesteld die in verband kunnen staan met een brugconstructie. Mogelijk zijn ze niet bewaard of bevinden ze zich buiten de onderzochte zone. Paalspoor S23 wordt oversneden door een puinkuil (S24). Uit paalspoor S23 komt een eerder recent fragment van een grijze dakpan (V27), maar ook een randfragment van een faience bord (laag b – V28).

Figuur 53: Paalspoor S15

Figuur 54: Coupe op paalspoor S15

Figuur 55: Randfragment van een bord in faience uit paalspoor S23 (laag b – V28)

Twee greppels met een grijze vulling met lichtgrijze vlekken waterden af naar de gracht. De oudste greppel (S5), kon gevolgd worden over een lengte van 13,2 m en heeft een noordnoordwest-zuidzuidoost oriëntatie. De greppel met een komvormige doorsnede met uitstaande wanden heeft een breedte van ca. 1,15 m en een bewaarde diepte van 12 cm.

Deze greppel wordt oversneden door de andere greppel (S4) die een noordwest-zuidoost oriëntatie heeft. De smalle, ca. 45 cm brede greppel kon gevolgd worden over een lengte van 8,9 m. In doorsnede is de greppel komvormig met een eerder vlakke bodem en steile wanden. De greppel is bewaard tot op een diepte van 20 cm.

De vulling van beide greppels leverde vondsten op. Uit greppel S4 komt een wandfragment rood geglaazuurd aardewerk (V10). Vier wandfragmenten rood geglaazuurd aardewerk uit greppel S5 konden niet aan een vorm toegewezen worden, maar een randfragment behoort tot een teil.

Verder leverde de greppel nog een randfragment van een kom en een randfragment van een schoteltje in industrieel wit aardewerk op, naast een randfragment van een grape in rood geglaazuurd aardewerk, een kleurloos wandfragment glazen vaatwerk en een fragment dierlijk bot met een hakspoor, waardoor we het interpreteren als keukenafval (V11-14).

Het vondstmateriaal en de stratigrafische relatie plaatsen de greppels in de nieuwste tijd.

Figuur 56: Greppel S5

Figuur 57: Coupe greppel S5

Figuur 58: Greppel S4

Figuur 59: Coupe greppel S4 (AB)

2.4.6.1.2 Steenbouwstructuren

In het oosten van de opgravingszone werden enkele muurresten vastgesteld die reeds aanvangen op een hoger niveau. Aansluitend bij de gracht werd een vierkante bakstenen structuur (M1) gevonden met een westnoordwest-oostzuidoost oriëntatie. De structuur heeft zijden van 1,50 m (buitenwerks). De muren zijn opgebouwd uit bakstenen van 24x12x5 cm, gemetst in een vrij zachte lichtbruine kalkmortel met kalkstippen. De structuur bevatte een puinrijk opvullingspakket (S2). Uit dit pakket werd een wandfragment van een faience bord gerecupereerd (V09) dat dateert uit de 18de eeuw. Binnen de structuur bleek 30 cm onder de bewaarde bovenzijde van de muren een vloer aanwezig (M8) in recuperatiebakstenen zonder mortel en geplaatst in een zandbed. De functie van de bakstenen structuur is onduidelijk. Een aanslag die kan wijzen op een gebruik als beerput ontbreekt.

Figuur 60: Bak M1 met vulling S2

Figuur 61: Coupe door vullingspakket S2 van bak M1 (AB)

Figuur 62: Voorzijde bak M1

Figuur 63: Vloer (M8) in bak M1 (Vlak 1B)

Figuur 64: Fragment faience uit puinrijk opvullingspakket (S2) in bakstenen structuur M1 (V09)

Door de muurresten ten noordwesten van de vierkante bakstenen structuur (M2-M6) gaat een verstoring. Mogelijk is hierdoor een deel van het muurwerk verdwenen, wat de interpretatie bemoeilijkt. De muren zijn opgebouwd uit bakstenen van 20x10x5/6 cm en zijn gemetst in een donkergele kalkmortel met kalkstippen. Het gaat om funderingspijlers. De bewaarde diepte varieert van 25 tot 35 cm. Muur M3 is gemetst tegen de vierkante bakstenen structuur (M1) en is dus jonger, zoals vermoedelijk ook het andere muurwerk ten westen van de vierkante bakstenen structuur. Langs twee muren (M3 en M4) kon een insteek herkend worden (S3), die een bruinigrijze puinrijke vulling heeft.

Figuur 65: Muurresten centraal in de opgravingsput

Figuur 66: Detail muren M3 en M4

Figuur 67: Coupe door insteek S3 langs muur M3 (AB)

In het uiterste noorden van de vrijgelegde zone werd een noordwest-zuidoost georiënteerde beerput vastgesteld (M7). De structuur is 1,35 m breed (buitenwerks). In de lengte werd hij niet volledig vrijgelegd. De vrijgelegde lengte bedraagt 2,15 m. De beerput bestaat (vermoedelijk) uit twee vierkante compartimenten (S27A en S27B). Aan het vlak werden verschillende vondsten ingezameld. De vondsten dateren de (recentste) vulling in de 19de eeuw. De beerput leek zich te bevinden ter hoogte van het tot voor kort aanwezige karrenhuis. Hier zal ook een (buiten)toilet aanwezig geweest zijn.

De ingezamelde vondsten uit het eerste compartiment (S27A – V30) bestaan uit 26 wandfragmenten en vier bodemfragmenten rood geglazuurd aardewerk die niet aan een vorm kunnen toegewezen worden. Een aantal andere scherven in rood geglazuurd aardewerk kan wel toegewezen worden aan een vorm. Twee randfragmenten behoren tot een vetvanger, een ander randfragment is van een bord, drie randfragmenten zijn van een kom of pan, een oorfragment is ook van een pan, drie randfragmenten behoren tot een kookpot, een randfragment is van een teil en twee randfragmenten zijn afkomstig van een grape. Twee randfragmenten industrieel steengoed zijn van een (kamer)pot.

Figuur 68: Aardewerkvondsten uit het eerste compartiment van beerput S27 (S27A – V30)

Verder zijn een wandfragment rood aardewerk, twee wandfragmenten industrieel steengoed, een wandfragment steengoed uit Westerwald, een wandfragment industrieel wit aardewerk en een oorfragment faience niet aan een vorm toe te wijzen. Er komen ook glasvondsten uit dit compartiment. Het gaat om vier wand- en vier bodemfragmenten van een fles in groen glas en een kleurloos stamfragment van een drinkglas. Er werden uit dit compartiment verder nog twee dakpanfragmenten ingezameld.

Uit het andere compartiment van de beerput werden minder vondsten ingezameld (S27B – V31). Het gaat om een bodemfragment van een bord in faience, een wandfragment van een bord in majolica en een niet op vormsoort te determineren wandfragment industrieel wit aardewerk. Twee rand-, vier wand- en een bodemfragment in groen glas behoren toe aan minstens twee flessen.

Figuur 69: Glasvondsten uit het eerste compartiment van beerput S27 (S27A – V30)

Figuur 70: Aardewerkvondsten uit het tweede compartiment van beerput S27 (S27B – V31)

Figuur 71: Glaspvondsten uit het tweede compartiment van beerput S27 (S27B – V31)

Zoals bij de werkwijze toegelicht, werd de constructie niet in de diepte onderzocht, aangezien deze *in situ* bewaard kan blijven en de nodige buffer kan voorzien worden, zodat ze niet bij de geplande werken beschadigd wordt.

De structuur is gemetst in een halfsteensverband met bakstenen (22 x 10 x 5 cm) die gezet zijn in een vrij zachte lichtbruine kalkmortel met kalkstippen. Het vrij grote baksteenformaat lijkt er op te wijzen dat de constructie ouder is dan de datering van het (bovenste) opvullingspakket. Het baksteenformaat sluit aan bij dat van de oudste fase van de in het begin van de 17de eeuw opgerichte pastorie.²¹

²¹ Bruggeman/Ferket 2020, 51 en 53

Figuur 72: Beerput M7 met vullingen M27A (vooraan) en M27B (achteraan)

Figuur 73: Noordelijke putwand ter hoogte van puinfundering M9

In het noordwesten van de opgegraven zone werd een noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerde 40 cm brede puinfundering vastgesteld (M9). Ze ligt parallel aan het stalgedeelte van de pastorie. Ter hoogte van de opgeschoonde putwand aan de noordzijde werd nog een bovenliggend uitbraakspoor (M9a) herkend. Samen met het uitbraakspoor is het spoor te volgen over een hoogte van 40 cm.

De ten westen van de fundering gesitueerde waterput (M10) heeft een diameter van ongeveer 1,0 m. Een 10 cm brede insteek (S35) werd herkend. In de bakstenen waterputbeschoeiing werden twee fasen onderscheiden. De recentste fase van de beschoeiing (M10a) is 42 cm hoog bewaard. Ze is opgebouwd uit gebogen bakstenen met een lengte van 22 cm, een breedte van 9 cm en een hoogte van 6 cm. Ze zijn gemetst in een lichtbruine vrij zachte kalkmortel met kalkstippen. Het onderliggende metselwerk (M10b) bestaat uit bakstenen met afmetingen van 16x8x5 cm, geplaatst in een vrij zachte bruinoranje kalkmortel met kalkstippen.

Zoals toegelicht bij de werkwijze werd de waterput opgegraven tot een diepte van 1,20 m onder het maaiveld. Tot deze diepte bevindt zich een donkergrijze puinvulling met bruine vlekken in de waterput (S36). De vulling leverde drie wandfragmenten rood geglaazuurd aardewerk en vijf wandfragmenten bruin verweerd vensterglas op (V34-35).

In de coupe konden ook twee lagen onderscheiden worden in de insteek. Bovenaan gaat het om een homogeen grijs pakket (S35a), daaronder om een donkergrijs puinpakket (S35b).

Figuur 74: Funderingsmuur (M9) en waterput (M10)

Figuur 75: Opgeschoonde profielwand ter hoogte van waterput M10

Figuur 76: Coupe doorheen het vrijgelegde deel van waterput M10 (AB)

Figuur 77: Fragmenten vensterglas uit de vulling van waterput M10 (S36 - V34)

Langs de waterput met betonnen opstand die aansluit op de opgegraven sleuf waar de nutsleidingen komen en waarvan de insteek voor een deel werd aangesneden (S28), zijn een noordwest-zuidoost georiënteerd (S29) en twee oost-west georiënteerde (S30-31) langwerpige sporen aanwezig met een donkerbruine tot donkergrijze vulling. In één van deze sporen bevindt zich nog een loden buis. De sporen worden geïnterpreteerd als de opge vulde aanleg sleuven voor een waterleiding. De twee naast elkaar gelegen oost-west georiënteerde sporen blijken elkaar op basis van de coupe, niet te oversnijden.

Figuur 78: Leidingsleuf S29

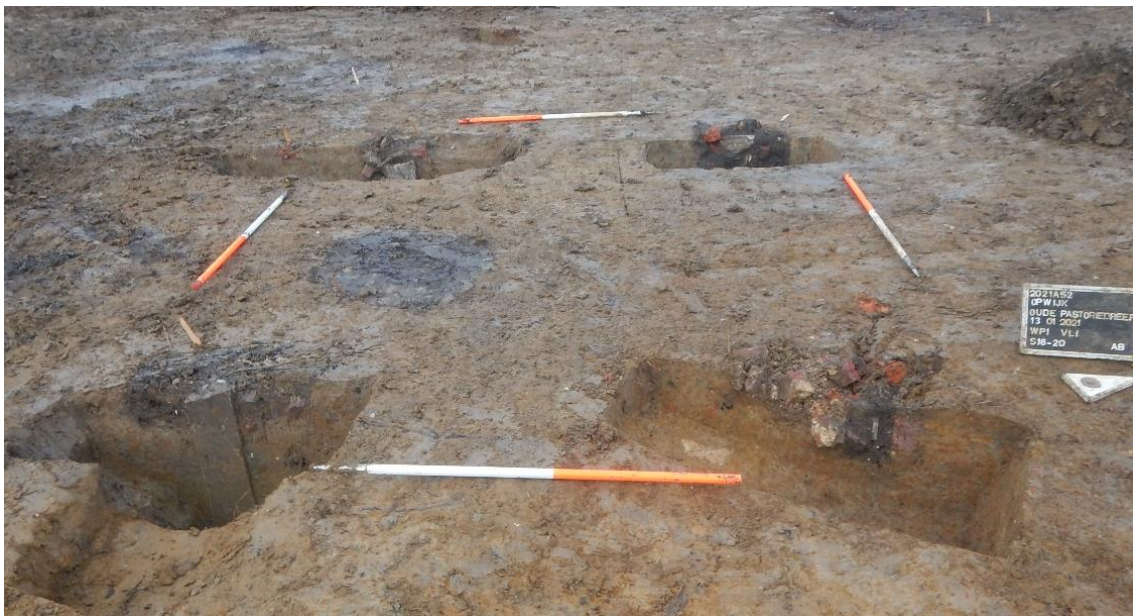
2.4.6.1.3 Bijgebouw

Vier ronde tot rechthoekige paalsporen (S16-17 en S19-20) met een donkergrijze, puinrijke vulling met bruine tot rode vlekken bevinden zich ten noordoosten van de vastgestelde muurresten, centraal in het oosten van de opgravingszone. Ze wijzen er op dat hier een gebouwtje heeft gestaan met afmetingen van 2,40 bij 2,80 m. De paalsporen hebben een lengte tot 80 cm en een breedte van ca. 40 cm.

In de vulling van twee sporen werden natuurstenen bouwelementen aangetroffen. Ze werden ingezameld, aangezien ze inzicht kunnen verschaffen in de gebruikte materialen en sierelementen van de pastorie (deur- en raamlijsten).

De sporen met een komvormige doorsnede zijn bewaard tot een diepte van 38 cm. In twee van de paalsporen (S16 en S20) werd bij het couperen een paalkern herkend met een diameter van ca. 20 cm. In één van de paalsporen (S17) is een betonnen paal aanwezig die op een herstelling lijkt te wijzen, maar die ook duidelijk maakt dat het gebouwtje tot vrij recent in gebruik was. Een ondiep bewaard paalspoor (S18) ten zuidwesten van paalspoor S19 is ook te beschouwen als het restant van een herstelling.

Verschillende vondsten werden gerecupereerd uit de vulling van de paalsporen. Paalspoor S16 (laag b) leverde een bodemfragment wit geglaazuurd aardewerk en een wandfragment groen glas op, mogelijk van een fles (V21). Uit paalspoor S17 komen een rand- en twee wandfragmenten van een bord in geglaazuurd rood aardewerk en twee fragmenten glas, waarvan er één behoort tot een bokaal (V22). Paalspoor S19 bevatte betonfragment, een kalksteen en twee wandfragmenten rood geglaazuurd aardewerk (V24). Ook uit paalspoor S20 komt een betonfragment, naast een wandfragment industrieel wit aardewerk en een wandfragment industrieel vensterglas (V25-26). Het ondiep bewaard paalspoor S18 bevatte nog twee randfragmenten van een bord in industrieel wit aardewerk (V23).

Figuur 79: Coupes op de paalsporen van het gebouwtje

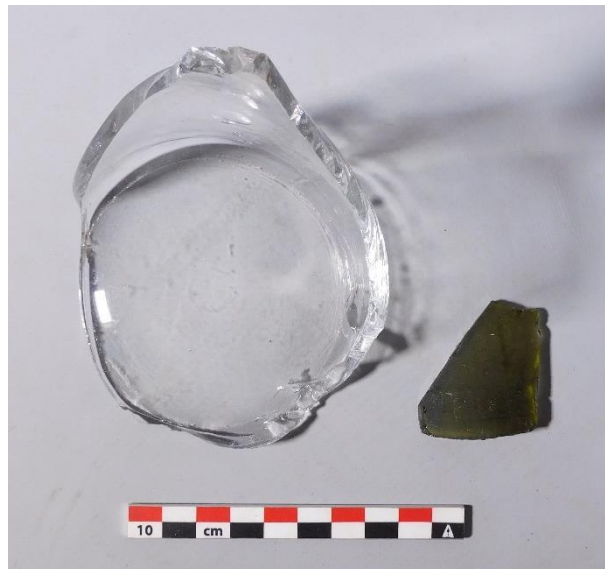
Figuur 80: Coupe paalspoor S20

Figuur 81: Coupe paalspoor S17

Figuur 82: Geglazuurd rood aardewerk uit paalspoor S17 (V22)

Figuur 83: Glas uit paalspoor S17 (V22)

2.4.6.1.4 Leemwinningskuil

Min of meer parallel aan de gracht aan de zuidoostzijde van de onderzochte zone werd een langwerpig groot spoor vastgesteld (S8) dat we eerst als een poel interpreterden, maar dat misschien eerder een restant van leemwinning is. De leem zou gebruikt kunnen zijn voor lemen wanden of vloeren, mogelijk voor de pastorie zelf. Het spoor met een donkergrijze vulling en bruine vlekken heeft afmetingen van 15,0 bij 6,55 m en bevat een kleine hoeveelheid mortelspikkels en baksteenbrokjes. In de coupe vertoont de bodem een eerder onregelmatig verloop. De bewaarde diepte van het spoor varieert van 34 cm tot 65 cm.

Ter hoogte van de diepste delen van het spoor is een grijs pakket aanwezig dat als slibafzetting geïnterpreteerd wordt. Dit wijst er op dat de kuil even heeft opengelegen alvorens ze gedempt werd. De slibafzetting werd bemonsterd. Aan de noordwestzijde heeft het spoor een steile wand, maar aan de zuidoostzijde heeft het een getrapt profiel. De leemwinningskuil oversnijdt kuil S9/S34 (zie verder).

Figuur 84: Leemwinningskuil S8

Figuur 85: Coupe doorheen leemwinningskuil S8 (AB)

De leemwinningskuil leverde vondsten op. Het gaat in de eerste plaats om twee randfragmenten en een wandfragment van een bord in geglaazuurd rood aardewerk (V17) dat werd aangetroffen aan het vlak (laag a). Borden komen al voor in de 14de eeuw, maar nog tot in de 16de eeuw komen ze niet zo veel voor.²² In de 17de en 18de komen ze wel veel voor.²³

²² De Groote 2008, 150-152

²³ Zie Bartels 1999, 641-652

De andere vondst (laag a, V18) uit de leemwinningskuil betreft de rand van een bord in polychroom versierde majolica. Hoewel majolica bij ons al in de 14de eeuw voorkomt,²⁴ lijkt het hoogtepunt qua voorkomen voornamelijk later te liggen.²⁵

Het zeefresidu van het bulkstaal dat genomen werd uit laag b bevat duidelijk steenkool, wat eerder pleit voor een 19de-eeuwse of latere datering van de leemwinningskuil. Uit dit bulkstaal komt ook nog een pijpenkop in pijpaaarde (V36).

Figuur 86: Pijpenkop in pijpaaarde uit leemwinningskuil S8 (laag 8b - V36)

2.4.6.1.5 Kuilen en paalsporen

Tegen de noordwestelijke putwand zijn twee kuilen aanwezig (S9/S34 en S11). De eerste kuil wordt oversneden door de hoger besproken leemwinningskuil. Opvullingslaag S9 van de eerste kuil heeft een grijze vulling met een kleine hoeveelheid baksteenspikkels. De onderliggende opvullingspakketen zijn respectievelijk bruin met oranje vlekken (S34a), lichtgrijs met oranje vlekken (S34b) en donkergrijs (S34c). Het onderste pakket is vrij organisch en werd bemonsterd.

De lengte van de kuil bedraagt 4,20 m, de breedte minimaal 2,95 m. De kuil heeft een vlakke bodem, steile wanden en sterk uitwaaiierende randen ter hoogte van opvullingslaag S9, die mogelijk als een afzonderlijke kuil dient beschouwd te worden. Opvullingslaag S34a leverde een rand van een kookpot in geglaazuurd rood aardewerk op (V33). Het fragment kan slechts breed gedateerd worden in de nieuwe tot de nieuwste tijd.

²⁴ De Groote 2008, 150-152

²⁵ Zie bv. Bartels 1999, 785-797

Figuur 87: Randfragment van een kookpot in geglazuurd rood aardewerk uit kuil S34 (laag S34a – V33)

De tweede kuil (S11), die zich iets verder naar het noordoosten bevindt, heeft aan het vlak een onregelmatige vorm. De lengte bedraagt 3,20 m, de breedte minimaal 1,65 m. In de coupe van het maximaal 50 cm diep bewaarde spoor zijn drie opvullingspakketten te onderscheiden. Bovenaan gaat het om een donker grijsbruin pakket met vrij weinig baksteenspikkels. De andere twee lagen zijn donkergrijs met zeer weinig baksteenspikkels. Wat de functie was van de kuilen is niet duidelijk, al bestaat de mogelijkheid dat het om leemwinningskuilen gaat.

Figuur 88: Coupe op kuil S9/S34 (AB)

Figuur 89: Kuיל S11

Enkele sporen doorsnijden de leemwinningskuיל (S8). Ze zijn dus jonger. Een eerste is een donkergrijs, rond paalspoor (S6) met een diameter van 55 cm. Het spoor met komvormige doorsnede en steile wanden is 18 cm diep bewaard. Een tweede paalspoor (S22) met gelijkaardige afmetingen bevindt zich ten noorden van de leemwinningskuיל. In de buurt van paalspoor S6 is een klein (diameter van ca. 30 cm) vierkant afvalkuiltje met een donkerbruine losse vulling aanwezig dat dierlijke botresten opleverde (S7). Het botmateriaal omvat kaakfragmenten, tanden, een schouderblad (?), lange beenderen en kootjes (V16). Het afvalkuiltje leverde verder nog twee wandfragmenten industrieel wit aardewerk, een wandfragment majolica en een randfragment industrieel steengoed van een (kamer)pot op. De resten bevonden zich niet in anatomisch verband. Het gaat vermoedelijk om de skeletresten van een huisdier.

Figuur 90: Paalspoor S6

Ook twee kuilen (S12 en S13) doorsnijden de leemwinningskuil. Ze zijn respectievelijk ovaal en rechthoekig en hebben een maximale diameter van 1,55 m. De donkergrijze kuilen bevatten een kleine hoeveelheid baksteen. Kuil S12 is 14 cm diep bewaard. In coupe is ze komvormig met sterk uitstaande wanden. Uit kuil S12 komt een randfragment van een kom in rood geglaazuurd aardewerk, een wandfragment steengoed uit Raeren en een oesterschelp (V19-20).

Figuur 91: Kuil met dierlijke botresten

Figuur 92: Kuil S12

Figuur 93: Coupe kuil S12

Een onregelmatige kuil met een donkergrijze puinvulling en bruine vlekken (S24) bevindt zich in het oosten van de opgravingszone en oversnijdt het hoger besproken paalspoor S23, maar ook laag c van de gracht (S1). De kuil heeft afmetingen van 2,7 m bij 0,75 m en leverde een bepleisterd fragment kalkzandsteen op (V29).

Figuur 94: Puinkuil S24

Figuur 95: Coupe S24 met rechts paalspoor S23

Figuur 96: Bepleisterd natuursteenfragment uit puinkuil S24 (V29)

Een ondiep bewaarde ovale vlek met vrij veel houtskoolbrokken (S21) bevindt zich ten noorden van de leemwinningskuil (S8). De 8 cm diep bewaarde kuil met komvormige doorsnede en sterk uitstaande wanden heeft afmetingen van 1,0 bij 0,6 m. De functie van de kuil is niet duidelijk.

Figuur 97: Kuil S21

Figuur 98: Coupe kuil S21

2.4.6.1.6 Verstoringen

Tot slot werden in de opgravingszone van de nieuwbouw ook nog enkele verstoringen vastgesteld. Een eerste verstoring kwam hoger reeds aan bod en heeft een deel van de muurresten verstoord. Bij het weggraven van de muurresten en de aanleg van het vlak op de vaste ongeroerde bodem tekende de verstoring zich vierkant af. Twee onregelmatige sporen (S25 en S26) in het noorden met een blauwe tot donkergrijze vulling en vrij veel baksteenbrokjes zijn het resultaat van compactie en kunnen dus als verstoring beschouwd worden. Ze bevinden zich ter hoogte van de oprit. In het westen, in de uitbreiding op de sleuf voor de leidingen en waar de beerput van de pastorie zal komen, werden ook twee verstoringen vastgesteld (S32-33). Ze hebben een bruine tot donkerbruine losse vulling. Het lijkt te gaan om rijsporen. Uit S33 werd een oorfragment in Westerwald steengoed ingezameld (V32).

Figuur 99: Verstoring onder de muurresten op vlak 2B

Figuur 100: Spoor gevormd door compactie (S25)

Figuur 101: Verstoringen S32-33

Figuur 102: Coupe verstoring S33

2.4.6.2 Opgravingszone restauratie pastorie

Van elke onderzochte ruimte in de oude pastorie wordt een beknopte beschrijving gegeven van de archeologische vaststellingen.

2.4.6.2.1 Kelder (WP2)

In het programma van maatregelen van de nota werd bepaald dat de huidige vloeren zonder archeoloog verwijderd mochten worden. Voor de kelder werd gecommuniceerd dat de betonvloer en het onderliggende losliggende split verwijderd konden worden. De opdrachtgever had dit echter fout geïnterpreteerd en had al de vloeren in de kelder verwijderd tot op een onderliggende kleilaag. Er is echter slechts een beperkt informatieverlies, omdat de opeenvolging van de vloeren reeds werd gedocumenteerd bij het proefputtenonderzoek.

Figuur 103: Werkput 2, vlak 1, kleilaag L2 met vooraan muur M12

De lichtgrijze kleilaag (vlak 1), die zich onder een puinlaagje (L1) bevond, zal aangebracht zijn om het grondwater in bepaalde delen van het jaar tegen te houden. Aan de noordzijde van de kelder werd een oost-west georiënteerde muur vastgesteld (M12) die er op wijst dat de kelder oorspronkelijk kleiner was. De muur is opgebouwd uit bakstenen van 22x10x5 cm. Aan weerszijde is een insteek waar te nemen (S37 en 38), die in het oorspronkelijke niet-onderkelderde gedeelte nog reikt tot de onderzijde van de kleilaag. Aan de andere zijde loopt deze insteek maar door tot de bovenzijde van de C-horizont. Ook ter hoogte van de bovenliggende bovenkamer kan duidelijk aan de hand van een bouwnaad gezien worden dat de pastorie hier uitgebreid is in noordelijke richting.

De in de kelder vastgestelde muur (M12) zal bij de vergrotingswerken van de kelder afgebroken zijn tot op het huidige niveau, waarbij ook de kleilaag is aangebracht met bovenliggende baksteenvloer. Deze vergroting is ook op te merken in de gewelven boven de kelder. Het oorspronkelijke noord-zuid georiënteerde tongewelf reikt in het noorden tot aan de vastgestelde muur M12. Het noordelijke deel

van de kelder is voorzien van troggewelven. Tegen de binnenzijde van de oorspronkelijke muren van de kelder staat een halfsteense muur (M20), die opgebouwd is vanaf deze kleilaag. De achterliggende oorspronkelijke muur is van dezelfde originele fase als muur M12. Het metselwerk loopt door. Er is geen bouwnaad tussen beide.

Figuur 104: Werkput 2, vlak 1, muur M12

Figuur 105: Werkput 2, vlak 1, muur M12, aanzicht AB

Figuur 106: Werkput 2, vlak 1, muur M12, aanzicht BC

Figuur 107: Werkput 2, vlak 1, muur M12, profiel W2, aanzicht BC, met rechts duidelijk de insteek van de muur (S37)

Figuur 108: Overgang tussen het oorspronkelijk tongewelf (links) en de troggewelven (rechts) in de kelder (werkput 2)

Figuur 109: Foto van de toegang tot de kelder en de bovenliggende bovenkamer met tussenliggende troggewelven. De bouwnaad ter hoogte van de bovenkamer komt overeen met de locatie van muur M12 in de kelder

Er blijkt onder de ca. 10 cm dikke kleilaag bouwpuin aanwezig (L3). Een onderliggend humeus pakket (S39), waar vlak 2 op werd aangelegd, werd initieel geïnterpreteerd als een mogelijk restant van een gracht, maar blijkt niet zo diep bewaard. Wellicht is het een opgebracht pakket dat werd aangebracht bij de realisatie van de kelder. Het pakket werd bemonsterd. Het bevindt zich rechtstreeks op de vaste ongeroerde bodem, waar vlak 3 op werd aangelegd, die plaatselijk sporen van vertrappeling vertoont (benoemd als L4). De vastgestelde muur (M12) gaat tot net iets onder dit niveau (ca. 70 cm onder de bovenzijde van de betonvloer). Het humeuze pakket leverde een randfragment van een teil in rood geglaazuurd aardewerk, een randfragment van een faiencebord en kalksteenfragment op (laag b – V38-39). Uit een bulkstaal genomen in de profielwand werden uit deze laag nog drie wandfragmenten grijs aardewerk, vijf baksteenfragmenten, drie kalksteenfragmenten en een fragment leisteen ingezameld (laag b – V50).

Figuur 110: Werkput 2, vlak 2 aan bovenzijde S39

Figuur 111: Werkput 2, vlak 3 aan bovenzijde C-horizont (L4)

Figuur 112: Aardewerkvondsten uit humeus pakket S39 (V38)

Centraal in de kelder werd een houten plaat gevonden, opgebouwd uit planken (S41), die mogelijk gediend heeft om op te staan bij het realiseren van de kelder, om niet weg te zakken in de natte ondergrond. De plaat bleek slecht bewaard en kon slechts in kleine fragmenten gerecupereerd worden. Aan de noordzijde werd dan weer een houten balk vastgesteld (S40). Ook verschillende nagels werden ingezameld uit S41 (V40-43).

Figuur 113: Werkput 2, vlak 3, houten plaat S41

Figuur 114: Werkput 2, vlak 3, houten balk S40

De oorspronkelijke trap van de kelder bevond zich in het zuidoosten, onder de huidige trap die leidt naar de bovenkamer boven de kelder. De trapopening is dichtgemetseld en van de eigenlijke trap zijn er geen restanten meer.

Er was ook een tweede trap aanwezig in het noordoosten, tegenover de huidige trap (M21), waarvan er nog enkele treden bewaard gebleven zijn. De trapopening is dichtgemetst. Deze trap staat op de kleilaag (L2) en zal dus ook pas bij de vergrotingswerken gerealiseerd geweest zijn.

Er lijkt ook in het noorden nog een trap tot de kelder aanwezig geweest te zijn, die behoort tot de originele fase. Een aanwijzing hiervoor is een dichtgemetseld deel in de muur die in het noorden van de kelder werd vastgesteld (M12A is dichtgemetseld deel, M12B is resterend deel muur).

Figuur 115: Dichtgemetselde kelderopening in westelijke wand kelder

Figuur 116: Dichtgemetselde kelderopening (M21) ter hoogte van trap in het noordoosten

Figuur 117: Dichtgemetst deel (rechts: M12A) in de muur in het noorden van de kelder (M12B)

In het westen werd vanaf de bovenzijde van de aangebrachte kleilaag (L2) een komvormig metselwerk vastgesteld, opgebouwd uit bakstenen en cementmortel (M11). De structuur werd gebruikt om een pomp in te plaatsen. De pomp was nog aanwezig bij de start van onderzoek.

Figuur 118: Werkput 2, vlak 1, structuur voor pomp (M11) met rechts coupe langs deze structuur

2.4.6.2.2 Keuken (WP3)

Het eerste vlak in de keuken (WP3), die een latere aanbouw vormt, werd aangelegd aan de bovenzijde van een oudere vloer. Het gaat over het algemeen om een vloer met grijze keramiektegels van 20x20x2 cm in een vrij harde geelwitte kalkmortel met kalkstippen (M13) en gelegd in een halfsteensverband. Ter hoogte van de haard in het noorden bevindt zich een zone waar de vloer verhard is met een zeer harde grijze cementmortel (M14). In het zuiden zijn er wel wat aanpassingen aan de vloer gebeurd, wat afgeleid wordt van de verschillende vloerdelen die er aanwezig zijn (M15-18). Het gaat onder meer om een zone waarin de vloer verhard is met een zeer harde grijze cementmortel (M17). Op de

overgang tussen de keuken en de inkomhal/gang is een bakstenen gemetste dorpel of trede aanwezig (M19).

Figuur 119: Werkput 3, vlak 1 in noordelijke richting met vloer M13

Figuur 120: Werkput 3, vlak 1, zuidelijk deel met vloeren M13 en M16-18

Figuur 121: Werkput 3, vlak 1, dorpel of trede M19

Figuur 122: Werkput 3, vlak 2

Onder de op vlak 1 geregistreerde vloeren werden geen bijkomende vloeren vastgesteld en eindigde de uitgraving (vlak 2) in een opgebracht pakket.

2.4.6.2.3 Gang/Inkomhal (WP4)

In de gang/inkomhal werd onder de huidige vloer een ouder vloerniveau vastgesteld, waarbij de eigenlijke vloer grotendeels bewaard bleef (M23). De vloer bestaat uit keramiektégels met afmetingen van 13x13x2 cm en een vrij harde geelwitte kalkmortel, geplaatst in een halfsteensverband. Op de vloer staat een oost-west georiënteerd halfsteens muurtje (M24) dat de inkom/gang in twee opdeelde. Een indeling van de ruimte in een oudere fase werd door een noord-zuid georiënteerde muur gevormd (M25), die grotendeels werd gesloopt tot net onder het vastgestelde vloerniveau.

Een gedeelte in het zuiden werd niet gesloopt, aangezien de vloer er niet op ligt, maar er tegen ligt. De bakstenen hebben afmetingen van 22x10x6 cm en zijn geplaatst in een vrij harde geelwitte kalkmortel. Ze bevindt zich in het verlengde van de oostelijke muur die werkput 6 (eetkamer) begrenst en maakte deel uit van deze muur. De oost-west georiënteerde muur tussen de gang/inkom en werkput 6 (eetkamer) was oorspronkelijk niet aanwezig. De oorspronkelijke gang/inkom bestond enkel uit het oostelijke deel (de kant van de woonkamer, tussen de voor- en de achterdeur). Het westelijke deel (kant van de keuken) vormde, samen met de huidige eetkamer, één ruimte (zie ook werkput 6).

Figuur 123: Werkput 4, vlak 1, vloer M23, gefotografeerd vanuit de keuken

Figuur 124: Werkput 4, vlak 1, vloer M23, gefotografeerd in noordelijke richting, met centraal het halfsteense muurtje (M24)

Figuur 125: Werkput 4, vlak 1, vloer M23, gefotografeerd in noordoostelijke richting, waarbij de vloer zich gedeeltelijk boven een oudere muur bevindt (M25) die zich in het verlengde van de oostelijke muur van werkput 6 (eetkamer) bevindt

Figuur 126: Werkput 4, vlak 1, vloer M23, gefotografeerd in zuidelijke richting, waarbij de vloer zich gedeeltelijk boven een oudere muur bevindt (M25)

Figuur 127: Foto met een gedeelte van het aanzicht aan de noordzijde van werkput 4, waarbij kan gezien worden dat de opgebrachte lagen onder de linkse muur doorlopen

Figuur 128: Werkput 4, vlak 2, gefotografeerd vanuit de keuken

Figuur 129: Werkput 4, vlak 2, gefotografeerd in noordelijke richting

Onder de op vlak 1 geregistreerde vloeren werden er geen bijkomende vloeren vastgesteld en eindigde de uitgraving (vlak 2) in een opgebracht pakket. Een ondersteboven geplaatste grape in rood aardewerk werd gevonden in het opgebrachte pakket in het westen van de gang/inkom. Plaatselijk werd een diepere uitgraving gerealiseerd waar een leiding aangelegd wordt. Deze uitgraving bevindt zich nog steeds binnen het opgebrachte pakket.

Figuur 130: Ondersteboven geplaatste grape in rood aardewerk in het opgebrachte pakket in het westen van de gang/inkom (werkput 4, vlak 2, PRW (DA))

Figuur 131: Uitgraving voor leidingen in werkput 4

2.4.6.2.4 Woonkamer (WP5)

Onder de huidige vloer van de woonkamer (WP5) was binnen de uitgraafdiepte alleen een opgebracht pakket aanwezig (Vlak 1). Plaatselijk werd ook in deze werkput een diepere uitgraving gemaakt waar een leiding zal aangelegd worden. Deze uitgraving bevindt zich opnieuw nog binnen het opgebrachte pakket.

Figuur 132: Werkput 5, vlak 1

Figuur 133: Uitgraving voor leidingen in werkput 5

2.4.6.2.5 Eetkamer (WP6)

In het algemeen zijn er binnen de uitgraafdiepte ter hoogte van de eetkamer (WP6) enkel opgebrachte pakketten aanwezig. Aan de rand werd nog een flard van twee vloeren vastgesteld (M26 en M27).

Figuur 134: Werkput 6, vlak 1

Figuur 135: Werkput 6, vlak 1, Profiel zuid (CD) met aanduiding van de bewaarde vloerrestanten

2.4.6.2.6 Schuur (WP7)

Ter hoogte van de schuur werd opgegraven in twee en plaatselijk drie opgravingsvlakken. Het onderzoek ter hoogte van de schuur leverde bouwhistorische inzichten op. Er vonden verschillende verbouwingen plaats ter hoogte van de schuur. De oorspronkelijke fase van het bouwvolume ter hoogte van de schuur (M29/36, bakstenen 23x10,5x5 cm en een vrij zachte geelwitte kalkmortel) werd iets uitgebreid naar het zuiden (M52) en een groot deel van de oostelijke muur (M32B) blijkt dan ook vernieuwd geweest (bakstenen 20x10,5x5 cm, vrij zachte geelbeige kalkmortel). Bij deze vernieuwing werd ook een bijkomende binnen indeling gemaakt (M35).

Figuur 136: Overzicht werkput 7, vlak 1

Figuur 137: Overzicht werkput 7, vlak 2

Figuur 138: Werkput 7, vlak 2, met zicht op het muurwerk in het zuiden met aanduiding van de grens tussen de originele muur (M29) en de latere uitbreiding (M52)

Figuur 139: Werkput 7, vlak 2, binnenmuur M35 (vooraan), die voor een binnenindeling zorgde na de uitbreiding naar het zuiden

Aan de noordzijde is een met puin opgevulde benedenkamer aanwezig met vloer M57. In het zuiden is een veegpot aanwezig in de vloer. De vloer is aangelegd in blokverband. De keramiektégels hebben afmetingen van 13x13x2 cm en zijn geplaatst in een zeer harde lichte grijswitte kalkmortel.

Figuur 140: Werkput 7, vlak 2, benedenkamer aan de noordzijde met vloer M57

Figuur 141: Werkput 7, vlak 1, veegpot in vloer M57

Ten zuiden ervan blijkt er nog een tweede met puin opgevulde ruimte aanwezig. Hierboven is plaatselijk een tegelvloer bewaard (M31). De keramiektégels hebben afmetingen van 13x13x2 cm en zijn geplaatst in een vrij zachte geelwitte kalkmortel. Net als de vloer van de benedenkamer zijn de tegels in blokverband gelegd. Een eerste vlak werd boven de puinlaag en tegelvloer aangelegd. Een coupe werd ter hoogte van de plaatselijk bewaarde tegelvloer gemaakt over de volledige breedte tot de verstoringsdiepte binnen de ruimte ten zuiden van de kelder. Onder de puinlaag (L31) en een onderliggende ophogingslaag (L41) bevindt zich een fragmentair bewaard mortelbed (L41), gerelateerd aan een fragmentair bewaarde vloer (M46) die ook bij het vooronderzoek in een proefput werd vastgesteld ter hoogte van de schuur (werkput 11, M27).

In het westen bevinden zich twee beerputten (M34 en M38). Ze hebben binnen afmetingen van respectievelijk 1,7 m bij 3,0 m en 1,50 bij 2,55 m. Ze zijn duidelijk recenter dan de buitenmuren van de schuur. De zuidelijke beerput (M38, bakstenen 20,5x9,5x5 cm in vrij zachte geelwitte kalkmortel) is pas opgevuld (L33) bij de bovengrondse sloopwerken en bevatte alleen puin. Hij sluit in het zuiden aan op een grotere beerput buiten het gebouw. De andere beerput (M34, bakstenen 19x9x6 cm in een in vrij zachte geelwitte kalkmortel) bevatte ook enkel een puinvulling (L34) en geen beerlaag meer. Uit deze puinlaag komen een wandfragment geglazuurd rood aardewerk en een wandfragment Westerwald steengoed (V52-53). Ze zijn slechts algemeen te dateren in de nieuwe tot de nieuwste tijd.

Figuur 142: Werkput 7, vlak 1, fragmentair bewaarde vloer M31

Figuur 143: Coupe door tegelvloer M31 (achteraan), het onderliggend puinpakket (L31), het opgebracht pakket (L40), een fragmentair bewaard mortelbed (L41) met links vloerrestant (M46)

Figuur 144: Wandfragment steengoed uit Westerwald uit de puinvulling (L34) van beerput M34 (V52)

Verder naar het zuiden werden nog verschillende muren vastgesteld en de originele buitenmuur aan de zuidzijde. Er werden enkele coupes/sonderingen uitgevoerd om de bewaarde dieptes van de muren te kennen en meer inzicht te bekomen in de relatie tussen de muren. Enkele muren kwamen bij de aanleg van vlak 2 nog aan het licht.

Figuur 145: Werkput 7, vlak 1, beerput M34 met vulling L32

Figuur 146: Werkput 7, vlak 2, beerput M34 met coupe door vulling L32 (AB)

Figuur 147: Werkput 7, vlak 1, leeggehaalde beerput M34 met vloer M61

Figuur 148: Werkput 7, vlak 1, beerput M38 met vulling L33

Figuur 149: Werkput 7, vlak 1, beerput M38 met coupe door vulling L33. Onderaan een grotere beerput buiten het gebouw die er op aansluit

Figuur 150: Werkput 7, vlak 1, leeggehaalde beerput M38 met vloer M59

Centraal in werkput 7 werd op vlak 2 een vierkante deksteen gevonden die een waterput afdekte (M50/M51). De waterput bleek niet (volledig) opgevuld te zijn. Een deel van een cirkelvormige structuur werd ook in het zuidwesten aangetroffen (M54). Deze werd reeds vastgesteld tijdens het proefputtenonderzoek, waar aan de hand van een coupe vastgesteld werd dat deze slechts ondiep bewaard is. Verder naar het noorden (M48) is ook een cirkelvormige bakstenen structuur aanwezig, die gedeeltelijk onder de originele buitenmuur van de zuidelijke vleugel van de pastorie gelegen is.

Figuur 151: Werkput 7, vlak 2, deksteen M51 van waterput M50

Figuur 152: Waterput M50

Figuur 153: Werkput 7, vlak 2, cirkelvormige bakstenen structuur M54

Figuur 154: Werkput 7, vlak 1, cirkelvormige bakstenen structuur (M48)

2.4.6.2.7 Bergplaatsen (WP8)

Daar waar aan de oostzijde van de pastorie de aanbouw werd gesloopt, werden twee vlakken aangelegd (werkput 8), net onder de vloer en op de maximale uitgraafdiepte. Deze vlakken situeren zich beide nog in opgebrachte lagen. Centraal is een haard aanwezig (M45/M56), tegen een oost-west georiënteerde scheidingsmuur tussen de twee ruimtes van de aanbouw. De haard heeft intern zijden van ca. 60 cm. De vloer bevindt zich ca. 40 cm onder het eerste vlak. Ter hoogte van de haard werd in vullingslaag L37 bovenaan het onderste deel van een steengoed pot aangetroffen (L37a – V57). Op de vloer werden nog twee wandfragmenten en een bodemfragment industrieel wit aardewerk gevonden (L37c - V56). In de noordelijke ruimte werd een ondiep ingezette dwarsmuur (nog één steen hoog bewaard) vastgesteld (M44).

Figuur 155: Werkput 8, vlak 1

Figuur 156: Werkput 8, vlak 2

Figuur 157: Werkput 8, vlak 1, haard M45

Figuur 158: Werkput 8, vlak 1, coupe door vulling L36 van haard M45 (AB)

Figuur 159: Werkput 8, vlak 1, leeggehaalde haard M45

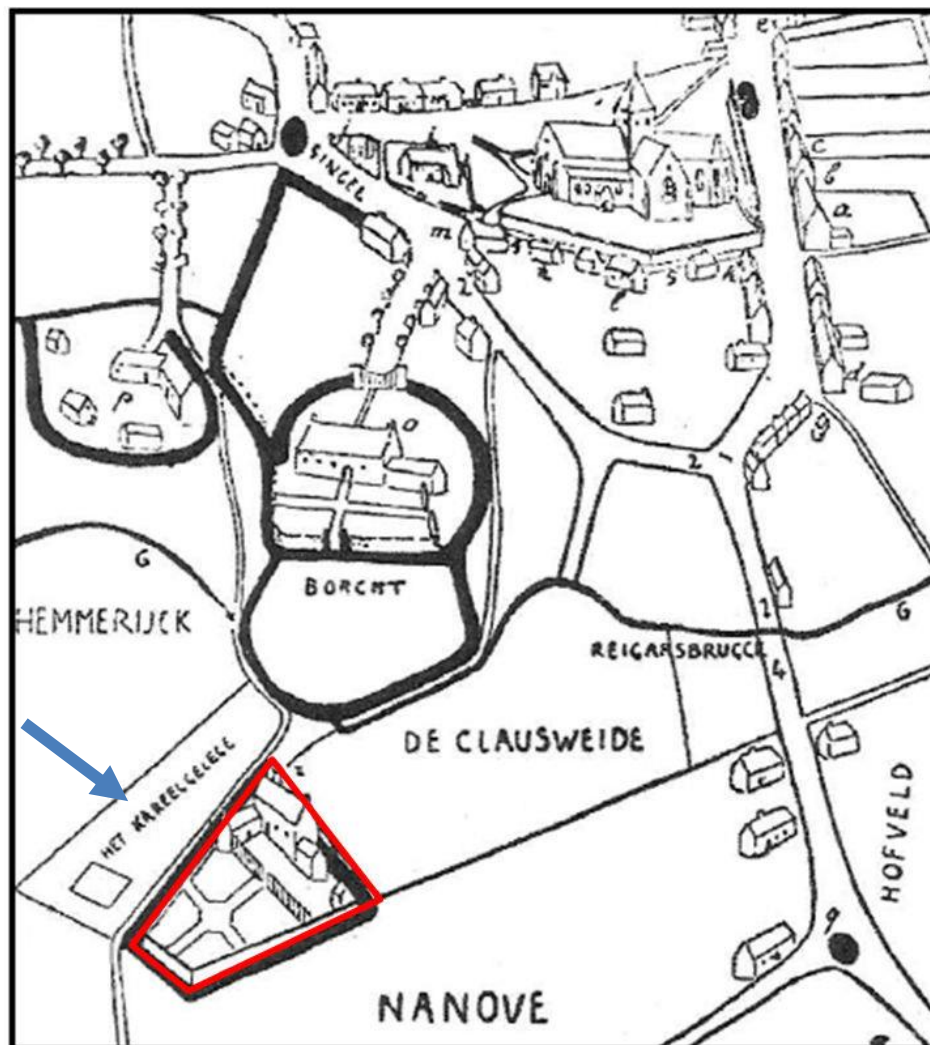

Figuur 160: Werkput 8, vlak 1, binnenmuur M44

2.4.6.3 Confrontatie van de aangetroffen gebouwresten met de historische gegevens

Op basis van historische gegevens werd de pastorie gebouwd ter hoogte van een nat en drassig terrein. De lage ligging wordt verklaard als het gevolg van het steken van grond voor het bakken van de steen voor de nieuwe kerk in de 15de eeuw. Bij het graven van de funderingen van de pastorie zouden bakstenen gevonden zijn die identiek zijn aan die van de kerk. Pastoor Van Lokeren, die de oude pastorie oprichtte, schrijft dat het aanpalende perceel, waar de boomgaard werd aangelegd, van oudsher bekend stond als het "careelghelege". Bij de egalisatie van dat terrein werden verschillende kareelovens blootgelegd.²⁶

Het "careelghelege" bevond zich ten westen van het onderzoeksgebied (Figuur 161). Ter hoogte van het onderzoeksgebied zelf werd een vrij grote kuil aangetroffen en twee kleinere kuilen die mogelijk in verband staat met leemwinning (zie 2.4.6.1.4 en 2.4.6.1.5). Misschien is de leemextractie gebeurd voor herstel van de nu verdwenen lemen schuur. Het lijkt er op dat de leemwinning pas in de 19de eeuw of later plaatsvond, waardoor er chronologisch geen link is met het "careelghelege".

Figuur 161: De dorpskern van Opwijk met de borchtsite en de oude pastorie volgens het kaartboek van 1725-1726 met aanduiding van het plangebied (rode polygoon) en het "careelghelege" (blauwe pijl) in LINDEMANS 1937 (overgenomen uit Sevenants/Magerman 2019, 29, figuur 28)

²⁶ Oude Pastorie Sint-Paulusparochie [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/145364> (geraadpleegd op 24-07-2023)

Mogelijk bevond er zich een curehuis ter hoogte van het onderzoeksgebied. Dat behoorde wellicht bij het Borchtkerkje dat daar vermoedelijk in de onmiddellijke buurt van stond, binnen een blok oud kerkgoed.²⁷ Hier werden geen resten van aangetroffen. Er werden geen sporen vastgesteld die duidelijk dateren van voor de aanleg van de pastorie.

De oudste kaart waar de pastorie op te zien is, komt uit het “Lantboek der parochie van Opwijck” en dateert uit 1725-1726 (Figuur 162).²⁸ De pastorie is weergegeven als een omgracht goed met een oost-west georiënteerd hoofdgebouw, met ten zuiden een aansluitend bijgebouw. Aan de noordwestzijde van het hoofdvolume sluit een noord-zuid georiënteerd bouwvolume aan. Aan de oostzijde van het hoofdgebouw is ook een aanbouw weergegeven. Deze aanbouw lijkt (deels) overeen te komen met de plaats van de bergplaats (WP8). Twee kleinere, vrijstaande gebouwtjes zijn ook aanwezig en bevinden zich respectievelijk in het noordoosten en in het zuidwesten. De tuin is ingericht in Franse stijl en is afgescheiden van de rest van het perceel door een afsluiting.

Figuur 162: De Oude Pastorie met de tuin in Franse stijl volgens het kaartboek 1725-26 (perceel nr. 83) (noorden rechtsboven, overgenomen uit Sevenants/Magerman 2019, 31, figuur 29)

Ter hoogte van de opgravingszone nieuwbouw werd het gedempte gedeelte van de gracht die rond het pastorijsdomein loopt, aangesneden. De oudste vastgestelde dempingsfase is wel jonger dan de vervaardigingsdatum van de kaart. Er werden geen restanten van de Franse tuin gevonden. Het bijgebouw dat ten oosten aansluit op het hoofdvolume komt mogelijk reeds overeen met de tot voor kort aanwezige aanbouw (gesloopt in, functie van de restauratie).

²⁷ Sevenants/Magerman 2019, 30

²⁸ https://heemkringopwijk.net/HOM-alg/omd-2003/omd-2003-p-oude_pastorie-fr.htm (geraadpleegd op 14 augustus 2023).

Van het kleine vrijstaande gebouw in het noordoosten, dat zich mogelijk bevond ter hoogte van de zone nieuwbouw, werden geen resten gevonden. Resten van het noord-zuid georiënteerd bouwvolume werden wel vastgesteld. Mogelijk was het reeds (gedeeltelijk) een stal in deze periode, aangezien een pastorie op het platteland vaak niet alleen voor huisvesting werd gebruikt, maar ook als kleine landbouwwinning.²⁹

Rond het midden van de 18de eeuw wordt de pastorie verbouwd, waarbij een klassicerend uitzicht werd nagestreefd.³⁰ Mogelijk is het volgens P. Boekstal in deze periode dat de ramen een nieuwe vormgeving kregen en dat het nodig bleek de plafonds te verhogen om de geschikte lichtval volgens de 18de-eeuwse ideeën in huis te krijgen.³¹

Bij de archeologische registraties werden restanten van weggebroken graatgewelven vastgesteld die zich lager bevinden dan het huidige plafond (zie 2.4.5 en in het bijzonder Figuur 30). In het kader van een proces tussen pastoor Jan Van Opdenbosch en de tiendheffers stelt de pastoor omstreeks 1766 dat hij zware lasten (2.555 gulden) te dragen heeft voor het herstellen van de pastorie.³² Mogelijk zorgden de gewelven voor instabiliteit van het gebouw en was het bouwtechnisch ook niet zo eenvoudig om de gewelven te verwijderen.

De figuratieve kaart van J. B. Peelman uit 1786 geeft een vrij gedetailleerd beeld van de pastorie en de aansluitende wegen (Figuur 163). Ze geeft de nieuwe poort weer die toegang geeft tot de pastorie. Deze locatie stemt overeen met de locatie van de huidige poort.³³ Opvallend is de grote lengte van het hoofdvolume dat zich verder naar het oosten uitstrekt. Mogelijk is de aanbouw (WP8) daarom al aanwezig en zou deze zelfs, afgaande op het “Lantboek der parochie van Opwijk” uit 1725-1726 er dan al geweest zijn (zie hoger). De verhoudingen op de figuratieve kaart van J. B. Peelman lijken echter niet helemaal te kloppen, waardoor het dus niet zeker is dat de aanbouw er al was. Ter hoogte van de oostelijke aanbouw van de pastorie (bergplaatsen, WP8) werden geen oudere funderingen vastgesteld dan diegene van de tot voor kort aanwezige bouwplaatsen.

Nadat er een nieuwe pastorie was opgericht, werd de oude pastorie in 1847 verkocht als kleine hoeve met woning.³⁴ Een groot deel van de aangetroffen sporen in zone nieuwbouw, zoals het bijgebouw, de grotere leemwinningskuil en de verstoringen zijn in de 19de eeuw te plaatsen, maar ook de vastgestelde dempingsfasen van de walgracht zijn 19de-eeuws. Deze sporen zijn vermoedelijk grotendeels ontstaan nadat de functie als pastorie opgeheven is. Een aantal verbouwingen van de stal en de er in aanwezige beerputten plaatsen we in de nieuwste tijd en kunnen als praktische aanpassingen aan de gebouwen gezien worden. Ook de aanbouw aan de westzijde van het hoofdvolume van de pastorie is in de 19de eeuw te plaatsen.

De algemene bouwfaserings van de pastorie, zoals beschreven door P. Boekstal,³⁵ kon bevestigd worden (zie Figuur 4), maar de archeologische vaststellingen hebben wel toegelaten om een beter beeld te krijgen van de verbouwingen die hebben plaatsgevonden en de ruimtelijke indeling van de pastorie.

²⁹ Oude Pastorie Sint-Paulusparochie [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/145364> (geraadpleegd op 24-07-2023)

³⁰ Oude Pastorie Sint-Paulusparochie met tuin [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/65> ((geraadpleegd op 14-08-2023)

³¹ Boekstal 2019, 21

³² Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Oude Pastorie Sint-Paulusparochie [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40405> (geraadpleegd op 14 augustus 2023).

³³ Boekstal 2019, 11-12

³⁴ https://heemkringopwijk.net/HOM-alg/omd-2003/omd-2003-p-oude_pastorie-fr.htm (geraadpleegd op 14 augustus 2023).

³⁵ Boekstal 2019, 20-30

Figuur 163: De Caerte Figuratieve van Landmeter J.B. Peelman 1786 met aanduiding (rood) van het noordelijke deel van het projectgebied en aanduiding van de brug (blauwe pijl) (noorden bovenaan, overgenomen uit Sevenants/Magerman 2019, 32, figuur 30)

2.4.7 Assessment van het onderzochte gebied

Na uitvoering van de voorgaande stappen kunnen de onderzoeksvragen beantwoord worden.

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
 - o De aangetroffen sporen bestaan in de opgravingszone nieuwbouw uit een gracht en greppels, steenbouwstructuren, een vermoedelijke leemwinningskuil, kuilen, paalsporen en verstoringen.
 - o Ter hoogte van de pastoriegebouwen kwamen bij de opgraving een aantal vloeren en muren aan het licht, naast voornamelijk opgebrachte pakketten. Ter hoogte van de schuur werden een bakstenen waterput, bakstenen beerputten en een cirkelvormige bakstenen structuur. Een haard werd geregistreerd ter hoogte van de bergplaatsen. De aangetroffen resten geven een beter zicht op de bouwfaserings van de pastorie.
- Hoe is de chronologische opbouw van de aanwezige archeologische resten?
 - o De aangetroffen sporen kunnen verbonden worden aan de pastorie, die rond 1626 werd opgericht, of de latere boerderij waar de pastorie in werd omgevormd.
 - o De basisstructuur van de rond 1626 opgerichte pastorie bevindt zich ter hoogte van werkputten 2, 4, 5, 6 en het noordelijke deel van werkput 7. Uit het onderzoek van de kelder blijkt dat deze oorspronkelijk iets korter was
- Kan het onderzoek de gegevens uit het archeologisch vooronderzoek bevestigen of bijstellen?
 - o Het onderzoek heeft de gegevens uit het archeologisch vooronderzoek kunnen bevestigen en aanvullen. Aan de hand van het proefputtenonderzoek kon een vrij goede inschatting gemaakt worden van de verwachtingen.
 - o De opgraving heeft een duidelijker inzicht opgeleverd in de bouw- en verbouwfases. De algemene bouwfaserings op basis van het bouwhistorisch onderzoek wordt bevestigd.
 - o In de proefsleuf ter hoogte van de zone nieuwbouw werden relevante archeologische sporen gevonden, zoals de rand van een bakstenen structuur. Door de uitgevoerde opgraving werd meer ruimtelijk inzicht verkregen in de organisatie van de site. De proefsleuf bleek zich te bevinden aan de rand van de walgracht rond de pastorie.
- Wat is de relatie tussen de historische kaarten en het aanwezige archeologisch erfgoed?
 - o De oudste kaart waarop de pastorie te zien is, dateert uit 1725-1726. De pastorie is weergegeven als een omgracht goed met een oost-west georiënteerd hoofdgebouw met ten zuiden een aansluitend bijgebouw. Aan de noordwestzijde van het hoofdvolume sluit een noord-zuid georiënteerd bouwvolume aan. Twee kleinere gebouwtjes zijn ook aanwezig en bevinden zich respectievelijk in het noordoosten en het zuidwesten.
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
 - o De aangetroffen vondsten dateren uit de nieuwe en de nieuwste tijd. Er zijn vondsten die reeds kunnen voorkomen in de late middeleeuwen, maar er zijn geen aanwijzingen dat er sporen zijn die reeds dateren uit de late middeleeuwen. Een aanzienlijk deel van de vondsten dateert uit de 19de eeuw of later.
 - o Wanneer het aangetroffen vondstmateriaal in het algemeen wordt bekeken, valt vooral het overwicht aan rood geglazuurd aardewerk en industrieel wit aardewerk op. Er is verder ook steengoed (vooral uit Westerwald), wit geglazuurd aardewerk en faience aanwezig.
 - o Het vormenspectrum bestaat hoofdzakelijk uit borden, kommen, teilen en grapes, waarbij de borden het sterkst vertegenwoordigd zijn. Het gaat dus om tafelgerei en

kookgerei. De teilen kunnen wellicht in verband gebracht worden met de boerderijfunctie van de site.

- Kan het onderzoek de gekende historische gegevens en interpretaties over het onderzoeksgebied fijn stellen, aanvullen en/of bijstellen?
 - Er zou ter hoogte van het terrein van de Oude Pastorie grond gestoken zijn voor het bakken van de steen voor de nieuwe kerk in de 15de eeuw. Ter hoogte van het onderzoeksgebied werden een vrij grote kuil aangetroffen en twee kleinere kuilen die mogelijk in verband staat met leemwinning. Het lijkt er echter op dat deze leemwinning pas in de 19de eeuw of later plaatsvond
 - Van het curehuis dat zich mogelijk ter hoogte van het onderzoeksgebied bevond, werden geen resten gevonden.
 - De oudste kaart waar de pastorie op te zien is, komt uit het “Lantboek der parochie van Opwijck” en dateert uit 1725-1726. De pastorie is weergegeven als een omgracht goed. Ter hoogte van de opgravingszone nieuwbouw werd het gedempte gedeelte van de gracht die rond het pastorijsdomein loopt aangesneden. De oudste vastgestelde dempingsfase is wel jonger dan de vervaardigingsdatum van de kaart.
 - Het bijgebouw op de kaart uit 1725-1726 dat ten oosten aansluit op het hoofdvolume komt mogelijk reeds overeen met de tot voor kort aanwezige aanbouw (gesloopt in, functie van de restauratie). Opvallend is ook de grote lengte van het hoofdvolume dat zich verder naar het oosten toe uitstrekt op de figuratieve kaart van J. B. Peelman uit 1786, wat ook kan wijzen op de aanwezigheid van deze aanbouw.
 - Rond het midden van de 18de eeuw wordt de pastorie verbouwd, waarbij een classicerend uitzicht werd nagestreefd. Bij de archeologische registraties werden restanten van weggebroken graatgewelven vastgesteld die zich lager bevinden dan het huidige plafond. Wellicht zijn de graatgewelven gesloopt bij de transformatie van de pastorie omstreeks het midden van de 18de eeuw.
 - De oude pastorie werd in 1847 verkocht als kleine hoeve met woning. Een groot deel van de aangetroffen sporen in de zone nieuwbouw zijn in de 19de eeuw te plaatsen. Een aantal verbouwingen van de stal en de er in aanwezige beerputten plaatsen we in de nieuwste tijd en kunnen als praktische aanpassingen aan de gebouwen gezien worden.
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
 - Op basis van historische en cartografische bronnen is geweten dat het pand vanaf de vroege 17de eeuw werd gebruikt als pastorie. Van de gebruiksfase als pastorie zijn gebouwrresten bewaard gebleven. Van de aan de bebouwing gerelateerde structuren die werden aangetroffen, zoals waterputten en beerputten, is het altijd duidelijk of ze reeds in dienst waren in de pastoriefase.
 - Het merendeel van de aangetroffen resten behoort tot de fase dat de pastorie omgevormd werd tot boerderij. De zuidelijke vleugel van de pastorie werd uitgebreid en uitgebouwd tot een stal. Ter hoogte van de stal werden beerputten vastgesteld. Eén ervan sluit aan op een eerder recente mestput aan de buitenzijde. Deze heeft gediend om de uitwerpselen van het vee in op te vangen. Een bijgebouw in de tuinzone dat tot vrij recent in gebruik was, zal dienst gedaan hebben als opslagplaats. Van een verdiepte structuur met vloer in de tuinzone is niet duidelijk wat de functie was.

- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners gedurende hun gebruiksperiode?
 - o Er werd bij de opgraving een vrij beperkte hoeveelheid vondsten aangetroffen. De vastgestelde beerputten ter hoogte van de schuur bleken gedempt met puin en bevatten dus geen (vondstenrijke) beervulling. Ten oosten van de pastorie werd de aanwezigheid van een beerput vastgesteld, maar deze werd niet opgegraven omdat hij in situ bewaard kan blijven. Vondstrijke afvalkuilen die meer inzicht kunnen opleveren in de materiële cultuur van de bewoners zijn ook niet vastgesteld.
 - o De vondsten geven geen erg luxueus beeld.
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
 - o De ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site kwam reeds hoger aan bod. Er werd geen natuurwetenschappelijk onderzoek uitgevoerd dat aan de hand van organische resten meer kan zeggen over de ontstaans- en bewoningsgeschiedenis.
 - o De inzichten in de materiële cultuur kwamen reeds aan bod in het antwoord op de bovenstaande onderzoeksvraag.
- Wat is de bijdrage van het onderzoek in onze kennis van de geschiedenis van Opwijk?
 - o Het onderzoek heeft meer inzicht opgeleverd over het ontstaan en de ontwikkeling van de oude pastorie van Opwijk en de omzetting ervan in een boerderij. Er werden geen oudere sporen aangetroffen.
- Zijn er onder de huidige vloeren van de gebouwen nog muren, vloeren en andere bouwsporen aanwezig die meer inzicht verschaffen in de fasering, vroegere indelingen en gebruiksfuncties van de gebouwen?
 - o Onder de huidige vloeren werden oudere muren en vloeren vastgesteld. Deze verschaffen inzicht in de fasering, vroegere indelingen en functies van de gebouwen.
 - o Een oudere vloer (tegelvloeren) werd vastgesteld ter hoogte van de keuken, de inkom en een deel van de schuur (de benedenkamer en de ruimte ten zuiden ervan). Aan de rand van de eetplaats bleken er nog enkele tegels bewaard die er op wijzen dat er oudere vloeren aanwezig waren. Ter hoogte van de kelder bevonden zich onder de betonvloer ook oudere baksteenvloeren.
 - o De algemene bouwfasering van de pastorie, zoals beschreven door P. Boekstal, kon bevestigd worden, maar de archeologische vaststellingen hebben wel toegelaten om een beter beeld te krijgen van de verbouwingen die hebben plaatsgevonden en de ruimtelijke indeling van de pastorie.
 - o De kelder bleek aanvankelijk kleiner en werd in noordelijke richting vergroot. De eetkamer (WP6) blijkt initieel samen met het westelijke deel van de gang/inkom (WP4) één ruimte gevormd te hebben.
 - o De meeste verbouwingen werden vastgesteld ter hoogte van de schuur (WP7). Vooral in de binnenindeling hebben er wel wat wijzigingen plaatsgevonden. De schuur werd ook iets uitgebreid naar het zuiden en de gevel aan de oostzijde werd vernieuwd.
 - o Voor de specifieke functies van de verschillende ruimtes in de pastorie zijn er over het algemeen weinig indicaties gevonden. De vastgestelde beerputten in de schuur wijzen er op dat ze ook als stal gebruikt werd.

- In welke mate staan de activiteiten die plaatsvonden in de zone buiten het gebouw in relatie tot de pastoriefunctie of tot de latere boerderijfunctie en in welke periode vonden ze plaats?
 - o Resten die duidelijk in verband staan met de pastoriefunctie werden niet vastgesteld in de zone buiten het gebouw. Er zijn wel resten vastgesteld in deze zone die stammen uit de pastoriefase, zoals de omgrachting (zie hoger).
 - o Een vierkante bakstenen vloer, waarvan de functie onduidelijk is, en een gebouwtje op vier palen (opslag?) lijken eerder te dateren uit de fase waarin de pastorie was omgevormd tot boerderij. Van twee kuilen is niet duidelijk wat hun functie was.
- Zijn er nog resten bewaard die in verband staan met de productie van baksteen en in hoeverre zijn deze in verband te brengen met de oprichting of verbouwingen van de pastorie en de landelijke woning waar de pastorie in werd omgevormd?
 - o Er werden geen resten vastgesteld die in verband staan met de productie van baksteen.
 - o Ter hoogte van het onderzoeksgebied lijkt er wel leemwinning te hebben plaatsgevonden. Deze leem was wellicht niet geschikt voor baksteenproductie en zal wellicht voor andere toepassingen gebruikt zijn, zoals voor lemen wanden of vloeren. Het lijkt er op dat de leemwinning pas in de 19de eeuw of later plaatsvond.
- Zijn er sporen aanwezig die dateren van voor de oprichting van de pastorie, in welke periode horen ze thuis en wat is de aard en functie ervan?
 - o Er werden geen archeologische sporen vastgesteld die duidelijk dateren van voor de oprichting van de pastorie, ook niet van een curehuis.

3 Samenvatting

Ter hoogte van het onderzoeksgebied bevindt zich een pastoriesite die teruggaat tot ca. 1626 en die in de 19de eeuw werd omgevormd tot een landelijke woning (boerderij). Pastoriesites zijn tot nog toe archeologisch weinig onderzocht, wat het belang van de Oude Pastorie in Opwijk onderstreept.

Bureauonderzoek (projectcode 2019H296) uitgevoerd in 2019 door Triharch onderzoek & advies bvba, toonde aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Het onderzoeksgebied ligt in het alluviaal/colluviaal dal van de Asbeek. Juist ten noorden van het projectgebied bevindt zich de site van de Borcht van Opwijk. Het onderzoeksgebied situeert zich in tegenstelling tot de Borcht-site aan de rechterzijde van de Asbeek en behoort vermoedelijk niet tot de site. In het begin van de 17de eeuw werd er een omgrachte pastorie met tuin opgericht. Mogelijk zijn er op het terrein nog sporen en (vaste) structuren aanwezig die in verband staan met de bouwgeschiedenis van de oude pastorie, haar bijgebouwen en de tuinaanleg. Op het einde van de 18de eeuw vonden er verbouwingen plaats. Mogelijk was er voor de bouw van de pastorie reeds een curehuis gevestigd. De walgracht van de pastorie-site wijst mogelijk op een oorsprong als laatmiddeleeuwse “site met walgracht”. Mogelijk werd ook op het pastoriedomein aan leemontginning gedaan en stonden er ook kareelovens.

Het proefputten- en proefsleuvenonderzoek (projectcode 2020F330) door All-Archeo bv in 2020 heeft de informatie uit het bureauonderzoek kunnen aanvullen en bijstellen. Er zijn relevante archeologische resten aanwezig binnen het onderzoeksgebied. Ze bestaan voornamelijk uit muren, vloeren, paalsporen en kuilen. Binnen het gebouw werden tot vijf archeologische niveaus aangelegd en buiten het gebouw maximaal drie archeologische niveaus. Voornamelijk het onderste archeologisch niveau in de zone buiten het gebouw heeft een groot potentieel op kenniswinst. De aangetroffen resten in het gebouw staan in verband met het vernieuwen en ophogen van vloeren en het verbouwen van het pand, zoals de aanleg en het dempen van een benedenkamer. Buiten het gebouw kunnen de archeologische resten in verband gebracht worden met onder meer tuinaanleg, maar ook andere activiteiten die op het erf plaatsvonden.

De resultaten van het proefsleuven- en proefputtenonderzoek deden besluiten dat op het terrein relevante archeologische resten aanwezig zijn. Bijkomend archeologisch onderzoek in de vorm van een opgraving werd nodig geacht in een deel van de zones waar de bodemingrepen zullen plaatsvinden, omwille van het potentieel op kennisvermeerdering.

De bij de opgraving aangetroffen sporen bestaan in de opgravingszone nieuwbouw uit een gracht en greppels, steenbouwstructuren, een vermoedelijke leemwinningskuil, kuilen, paalsporen en verstoringen. Ter hoogte van de pastoriegebouwen kwamen een aantal vloeren en muren aan het licht, naast voornamelijk opgebrachte pakketten. Ter hoogte van de schuur werden een bakstenen waterput, bakstenen beerputten en een cirkelvormige bakstenen structuur gevonden. Een haard werd geregistreerd ter hoogte van de bergplaatsen. De aangetroffen resten laten toe een beter zicht te krijgen op de bouwfaserings van de pastorie. De aangetroffen sporen kunnen verbonden worden aan de pastorie, die rond 1626 werd opgericht, en aan de latere boerderij waar de pastorie in werd omgevormd.

Het merendeel van de aangetroffen resten behoort tot de fase dat de pastorie omgevormd werd tot boerderij. De zuidelijke vleugel van de pastorie werd uitgebreid en uitgebouwd tot een stal. Ter hoogte van de stal werden beerputten vastgesteld. Eén ervan sluit aan op een eerder recente mestput aan de buitenzijde. Een bijgebouw in de tuinzone, dat tot vrij recent in gebruik was, zal dienst gedaan hebben als opslagplaats. Van een verdiepte structuur met vloer in de tuinzone is niet duidelijk wat de functie was.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Bartels, M./J. Kottman/M. Klomp/H. van der Meulen/D. van de Venne/H. Sarfatij, 1999: *Steden in scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Zwolle.

Boekstal, P., 2019: *Bouwhistorisch onderzoek van de pastorie, Oude Pastoriedreef 32, 1745 Opwijk*, Brussel.

Bruggeman, J., 2020: *Programma van maatregelen Opwijk – Oude Pastoriedreef 32. Oude Pastorie*, Bornem (Rapporten All-Archeo bvba 988).

Bruggeman, J./R. Ferket, 2020: *Nota Opwijk – Oude Pastoriedreef 32. Oude Pastorie*, Bornem (Rapporten All-Archeo bvba 988).

De Groote, K., 2008: *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw)*, Brussel (Relicta Monografieën 1).

Sevenants, W./K. Magerman, 2019a: *Archeologienota: Verslag van Resultaten. Oude Pastorie, Oude Pastoriedreef 32, Opwijk (prov. Vlaams-Brabant)*, Erps-Kwerps (Rapport Triharch onderzoek & advies bvba TR2019-019).

Sevenants, W./K. Magerman, 2019b: *Archeologienota: Programma van Maatregelen. Oude Pastorie, Oude Pastoriedreef 32, Opwijk (prov. Vlaams-Brabant)*, Erps-Kwerps (Rapport Triharch onderzoek & advies bvba TR2019-019).

4.2 Websites

Centrale Archeologische Inventaris (2023)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2023)
<http://dov.vlaanderen.be>

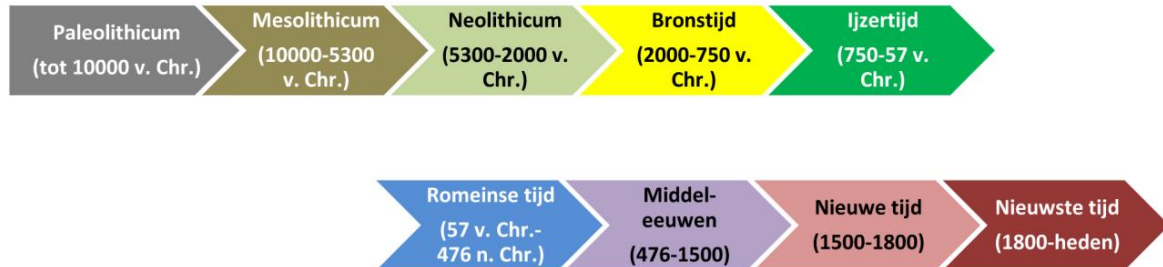
Geoportaal Onroerend Erfgoed (2023)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2023)
<http://www.geopunt.be/>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2023)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst opgraving: projectcode 2021A52

Plan-nummer	Onderwerp/type	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
P1	Kadasterkaart	1:1	Digitaal	10/03/2021
P2	Topografische kaart	1:1	Digitaal	10/03/2021
P3	Synthesekaart nodig geachte maatregelen	1:1	Digitaal	18/08/2020
P3	Plan bouwfasen	1:1	Digitaal	2019
P4	Zonering plangebied o.b.v. geplande bodemingrepen	1:1	Digitaal	2019
P5	Ligging proefsleuven en -putten	1:1	Digitaal	2019
P6	Situering	1:1	Digitaal	25/03/2022
P7	Bodempromen en hoogtes	1:1	Digitaal	25/03/2022
P8	Alle sporen en vondsten vlak 1	1:1	Digitaal	25/03/2022
P9	Alle sporen en vondsten vlak 1: detail zone Oude Pastorie	1:1	Digitaal	25/03/2022
P10	Alle sporen en vondsten vlak 1: detail zone nieuwbouw	1:1	Digitaal	25/03/2022
P11	Alle sporen en vondsten vlak 1B en vlak 2	1:1	Digitaal	25/03/2022
P12	Alle sporen en vondsten vlak 2: detail zone Oude Pastorie	1:1	Digitaal	25/03/2022
P13	Alle sporen en vondsten vlak 3	1:1	Digitaal	25/03/2022
P14	Alle sporen vlak 4	1:1	Digitaal	25/03/2022
P15	Fasering vlak 1	1:1	Digitaal	14/08/2023
P16	Fasering vlak 1: detail oude pastorie	1:1	Digitaal	15/08/2023
P17	Fasering vlak 1: detail zone nieuwbouw	1:1	Digitaal	14/08/2023
P18	Fasering vlak 2	1:1	Digitaal	14/08/2023
P19	Dorpskern van Opwijk volgens kaartboek 1725-1726	1:1	Digitaal	1937
P20	Oude pastorie volgens kaartboek 1725-1726	1:1	Digitaal	1725-1726
P21	Figuratieve kaart van landmeter J.B. Peelman	1:1	Digitaal	1786

5.3 Fotolijst

Fotolijst opgraving: projectcode 2021A52

ID	Type	Werk-put	Sector/vak	Vlak	Spoor/ profiel/vondst	Begin/einde	Vervaardiging	Datum
F1	Vondstfoto	/	/	1	S8, V17		Digitaal	28/07/2023
F2	Coupefoto	1	/	1	S1	AB	Digitaal	14/01/2021
F3	Coupefoto	1	/	1	S8	AB	Digitaal	14/01/2021
F4	Profielfoto	4	/	2	PR W	AB	Digitaal	12/10/2021
F5	Spoorfoto	8	/	1	M45 L37 M42		Digitaal	25/02/2022
F6	Profielfoto	1	/	1	PR W1	AB	Digitaal	12/01/2021
F7	Profielfoto	1	/	1	PR W2	AB	Digitaal	13/01/2021
F8	Spoorfoto	4	/	1	M23, M24		Digitaal	03/08/2021
F9	Profielfoto	4	/	2	PR W	DA	Digitaal	12/10/2021
F10	Profielfoto	4	/	2	PR W	DA	Digitaal	12/10/2021
F11	Vlaktfoto	1	/	1			Digitaal	11/01/2021
F12	Vlaktfoto	1	/	1			Digitaal	11/01/2021
F13	Vlaktfoto	1	/	1			Digitaal	12/01/2021
F14	Vlaktfoto	1	/	1			Digitaal	12/01/2021
F15	Vondstfoto	1	/	1	V04 en V05		Digitaal	28/07/2023
F16	Spoorfoto	1	/	1	S1		Digitaal	12/01/2021
F17	Coupefoto	1	/	1	S1	AB	Digitaal	13/01/2021
F18	Coupefoto	1	/	1	S1	AB	Digitaal	13/01/2021
F19	Vondstfoto	1	/	1	V06		Digitaal	28/07/2023
F20	Spoorfoto	1	/	1	S16		Digitaal	12/01/2021
F21	Coupefoto	1	/	1	S15	AB	Digitaal	13/01/2021
F22	Vondstfoto	1	/	1	V28		Digitaal	28/07/2023
F23	Spoorfoto	1	/	1	S5		Digitaal	11/01/2021
F24	Coupefoto	1	/	1	S5	AB	Digitaal	12/01/2021
F25	Spoorfoto	1	/	1	S4		Digitaal	11/01/2021
F26	Coupefoto	1	/	1	S4	AB	Digitaal	12/01/2021
F27	Spoorfoto	1	/	1	M1 S2		Digitaal	11/01/2021
F28	Coupefoto	1	/	1	M1 M8 S2	AB	Digitaal	13/01/2021
F29	Coupefoto	1	/	1	M1	AB	Digitaal	13/01/2021
F30	Spoorfoto	1	/	1	M8		Digitaal	13/01/2021
F31	Vondstfoto	1	/	1	V09		Digitaal	28/07/2023
F32	Spoorfoto	1	/	1	M1-6		Digitaal	11/01/2021
F33	Spoorfoto	1	/	1	M3 M4 S3		Digitaal	11/01/2021
F34	Coupefoto	1	/	1	S3 M3	AB	Digitaal	12/01/2021
F35	Vondstfoto	1	/	1	V30		Digitaal	28/07/2023
F36	Vondstfoto	1	/	1	V30		Digitaal	28/07/2023
F37	Vondstfoto	1	/	1	V31		Digitaal	28/07/2023
F38	Vondstfoto	1	/	1	V31		Digitaal	28/07/2023
F39	Spoorfoto	1	/	1	M7 S27		Digitaal	12/01/2021
F40	Coupefoto	1	/	1	M9	AB	Digitaal	14/01/2021
F41	Spoorfoto	1	/	1	M9 M10 S35 S36		Digitaal	13/01/2021
F42	Coupefoto	1	/	1	M10 S36 S35	AB	Digitaal	14/01/2021
F43	Coupefoto	1	/	1	M10 S36 S35	AB	Digitaal	14/01/2021
F44	Vondstfoto	1	/	1	V34		Digitaal	28/07/2023
F45	Spoorfoto	1	/	1	S29		Digitaal	12/01/2021
F46	Coupefoto	1	/	1	S18-20	AB	Digitaal	13/01/2021
F47	Coupefoto	1	/	1	S20	AB	Digitaal	13/01/2021
F48	Coupefoto	1	/	1	S17	AB	Digitaal	13/01/2021
F49	Vondstfoto	1	/	1	V22		Digitaal	28/07/2023
F50	Vondstfoto	1	/	1	V22		Digitaal	28/07/2023
F51	Spoorfoto	1	/	1	S8		Digitaal	11/01/2023
F52	Coupefoto	1	/	1	S8	AB	Digitaal	12/01/2023

ID	Type	Werk-put	Sector/vak	Vlak	Spoor/ profiel/vondst	Begin/einde	Vervaardiging	Datum
F53	Vondstfoto	1	/	1	V36		Digitaal	28/07/2023
F54	Vondstfoto	1	/	1	V33		Digitaal	28/07/2023
F55	Coupefoto	1	/	1	S9 S34	AB	Digitaal	14/01/2021
F56	Coupefoto	1	/	1	S11	AB	Digitaal	14/01/2021
F57	Spoorfoto	1	/	1	S6		Digitaal	11/01/2021
F58	Spoorfoto	1	/	1	S7		Digitaal	11/01/2021
F59	Spoorfoto	1	/	1	S12		Digitaal	11/01/2021
F60	Coupefoto	1	/	1	S12	AB	Digitaal	12/01/2021
F61	Spoorfoto	1	/	1	S24		Digitaal	12/01/2021
F62	Coupefoto	1	/	1	S24 S23	AB	Digitaal	13/01/2021
F63	Vondstfoto	1	/	1	V29		Digitaal	28/07/2023
F64	Spoorfoto	1	/	1	S21		Digitaal	12/01/2021
F65	Coupefoto	1	/	1	S21	AB	Digitaal	13/01/2021
F66	Spoorfoto	1	/	1	Verstoring		Digitaal	14/01/2021
F67	Spoorfoto	1	/	1	S25		Digitaal	12/01/2021
F68	Spoorfoto	1	/	1	S32 S33		Digitaal	12/01/2021
F69	Coupefoto	1	/	1	S33	AB	Digitaal	14/01/2021
F70	Spoorfoto	2	/	1	M12 L2		Digitaal	26/02/2021
F71	Spoorfoto	2	/	1	M12		Digitaal	26/02/2021
F72	Coupefoto	2	/	1	M12	AB	Digitaal	03/08/2021
F73	Coupefoto	2	/	1	M12B	BC	Digitaal	03/08/2021
F74	Coupefoto	2	/	1	M12	BC	Digitaal	02/03/2021
F75	Profielfoto	2	/	1	PR W	DA	Digitaal	01/03/2021
F76	Spoorfoto	2	/	1	M12		Digitaal	02/03/2021
F77	Spoorfoto	2	/	2	S38-S40 M22 S37		Digitaal	03/08/2021
F78	Spoorfoto	2	/	3	S39 L4 S41		Digitaal	03/08/2021
F79	Vondstfoto	2	/	/	V38		Digitaal	28/07/2023
F80	Spoorfoto	2	/	3	S41 S39		Digitaal	03/08/2021
F81	Spoorfoto	2	/	2	S39 S40		Digitaal	03/08/2021
F82	Profielfoto	2	/	1	PR W	DA	Digitaal	01/03/2021
F83	Profielfoto	2	/	1	PR	BC	Digitaal	01/03/2021
F84	Profielfoto	2	/	3	M12B M12A	EF	Digitaal	03/08/2021
F85	Spoorfoto	2	/	1	M11		Digitaal	28/02/2021
F86	Spoorfoto	3	/	1	M13-18		Digitaal	02/03/2021
F87	Spoorfoto	3	/	1	M13 M16-18		Digitaal	01/03/2021
F88	Spoorfoto	3	/	1	M13 M19		Digitaal	01/03/2021
F89	Vlakfoto	3	/	2			Digitaal	12/10/2021
F90	Spoorfoto	4	/	1	M23		Digitaal	03/08/2021
F91	Spoorfoto	4	/	1	M23 M24		Digitaal	03/08/2021
F92	Spoorfoto	4	/	1	M23 M24		Digitaal	03/08/2021
F93	Spoorfoto	4	/	1	M23 M25		Digitaal	03/08/2021
F94	Profielfoto	4	/	2	PRN	AB	Digitaal	12/10/2021
F95	Vlakfoto	4	/	2			Digitaal	12/10/2021
F96	Vlakfoto	4	/	2			Digitaal	12/10/2021
F97	Profielfoto	4	/	2	PRW	DA	Digitaal	12/10/2021
F98	Vlakfoto	4	/	3	Leiding		Digitaal	12/10/2021
F99	Vlakfoto	5	/	1			Digitaal	12/10/2021
F100	Vlakfoto	5	/	2	Leiding		Digitaal	12/10/2021
F101	Vlakfoto	6	/	1			Digitaal	12/10/2021
F102	Profielfoto	6	/	1	PRZ	CD	Digitaal	12/10/2021
F103	Vlakfoto	7	/	1			Digitaal	24/02/2022
F104	Vlakfoto	7	/	2			Digitaal	08/03/2022
F105	Spoorfoto	7	/	2	M29 en M52		Digitaal	25/02/2022
F106	Spoorfoto	7	/	2	M35		Digitaal	25/02/2022
F107	Spoorfoto	7	/	2	M57		Digitaal	08/03/2022
F108	Spoorfoto	7	/	2	M57		Digitaal	08/03/2022

ID	Type	Werk-put	Sector/vak	Vlak	Spoor/ profiel/ vondst	Begin/einde	Vervaardiging	Datum
F109	Spoorfoto	7	/	1	M31		Digitaal	24/02/2022
F110	Coupefoto	7	/	1	M31 L31 M34 L2 M32	AB	Digitaal	24/02/2022
F111	Vondstfoto	7	/	/	V52		Digitaal	28/07/2023
F112	Spoorfoto	7	/	1	M34 L32		Digitaal	24/02/2022
F113	Spoorfoto	7	/	2	M34 L32		Digitaal	08/03/2022
F114	Spoorfoto	7	/	3	M34 M61		Digitaal	08/03/2022
F115	Spoorfoto	7	/	1	M38 M39 L33		Digitaal	24/02/2022
F116	Coupefoto	7	/	1	M38 L33 M32B	AB	Digitaal	08/03/2022
F117	Spoorfoto	7	/	3	M38 M59		Digitaal	08/03/2022
F118	Spoorfoto	7	/	2	M50 M51 S46		Digitaal	24/02/2022
F119	Spoorfoto	7	/	3	M50		Digitaal	08/03/2022
F120	Spoorfoto	7	/	2	M29 M53 M54 L46 M35		Digitaal	25/02/2022
F121	Spoorfoto	7	/	3	M48 S47		Digitaal	08/03/2022
F122	Vlakfoto	8	/	1			Digitaal	24/02/2022
F123	Vlakfoto	8	/	2			Digitaal	24/02/2022
F124	Spoorfoto	8	/	1	M45 L37 M42		Digitaal	25/02/2022
F125	Coupefoto	8	/	1	M56 L36 M45 L37 M42		Digitaal	25/02/2022
F126	Spoorfoto	8	/	2	M45 M56 M42		Digitaal	25/02/2022
F127	Spoorfoto	8	/	1	M44		Digitaal	24/02/2022

5.4 Tekeningenlijst

Tekeningenlijst opgraving: projectcode 2021A52

ID	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
T1	Vondsttekening	Deel 1	1:1	Digitaal	21/01/2022
T2	Vondsttekening	Deel 2	1:1	Digitaal	21/01/2022
T3	Vondsttekening	Deel 3	1:1	Digitaal	21/01/2022
T4	Vondsttekening	Deel 4	1:1	Digitaal	21/01/2022
T5	Vondsttekening	Deel 5	1:1	Digitaal	21/01/2022
T6	Profiel- en coupe-tekeningen	PR W1, PR W2, M3, S3, M1, S1, S2, M2, M5, M6, S27, M7, M9, M10, S35, S36	1:1	Digitaal	10/02/2021
T7	Profiel- en coupe-tekeningen	S1, S8, S9, S11, S34	1:1	Digitaal	10/02/2021
T8	Profiel- en coupe-tekeningen	S4, S5, s6, s7, S12, S15, S21, S22, S24, S23, S30, S31, S32, S33, S18, S19, S20, S17, S16	1:1	Digitaal	10/02/2021
T9	Profiel- en coupe-tekeningen	WP2, oude pastorie	1:1	Digitaal	28/10/2023
T10	Profiel- en coupe-tekeningen	WP3, oude pastorie	1:1	Digitaal	28/10/2023
T11	Profiel- en coupe-tekeningen	WP4, oude pastorie	1:1	Digitaal	28/10/2023
T12	Profiel- en coupe-tekeningen	WP5, oude pastorie	1:1	Digitaal	28/10/2023
T13	Profiel- en coupe-tekeningen	WP6, oude pastorie	1:1	Digitaal	28/10/2023
T14	Profiel- en coupe-tekeningen	WP7, oude pastorie	1:1	Digitaal	28/10/2023

5.5 Dagrappen

Dagrappen opgraving: projectcode 2021A52

Datum: 11/01/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: Het achterste deel van de werkput werd uitgegraven. De oorspronkelijke gracht rond de pastorie bleek in het verleden breder geweest te zijn. Parallel met deze gracht is een b/reed en langgerekt spoor aanwezig. Het gaat mogelijk om een poel of vijver (S8). Enkele greppeltjes wateren af naar de gracht rond de pastorie. De bij het proefsleuvenonderzoek vastgestelde bakstenen structuur (M1) blijkt een vierkante bak te zijn. De functie ervan is onduidelijk. Aansluitend bevinden zich nog enkele andere muurresten. Daarnaast werden enkele recente sporen vastgesteld. De werkput is ongeveer voor twee derde uitgegraven.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Jelke Van Buggenhout (assistent-archeoloog), Rani Evaert (archeoloog)

Datum: 12/01/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: De werkput werd verder uitgegraven. De gracht rondom het terrein van de pastorie kon verder gevolgd worden. Verder werden een tweetal donkergrijze ronde sporen vastgesteld. Mogelijk hoorden deze bij een brug over de gracht. Ook werden enkele puinrijke kleine sporen vastgesteld, waar zich mogelijk een gebouwtje bevond. De locatie van de sleuf voor kabels en leidingen werd iets aangepast om de verharding te kunnen behouden in functie van de plaatsing van stellingen. De tijdens het vooronderzoek vastgestelde langwerpige sporen werden in deze sleuf vastgesteld die gebruikt werden voor waterleidingen, net als twee rijsporen. In de hoek aan de straat werd een bakstenen structuur vastgesteld met verschillende vondsten. Deze zal niet geraakt worden bij de werken. Er wordt geotextiel aangebracht en aangevuld om deze in situ te kunnen behouden.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Jelke Van Buggenhout (assistent-archeoloog), Rani Evaert (archeoloog)

Datum: 13/01/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: Er werd gestart met de manueel uit te voeren coupes. Vervolgens werd gestart met de machinale coupes. Er werden twee doorsnedes gemaakt op de gracht rond de pastorie. Ook werd een coupe gemaakt doorheen de mogelijke poel en de vierkante bakstenen structuur werd onderzocht. Deze blijkt een vloer te hebben. De sleuf voor leidingen werd nog wat doorgetrokken naar de pastorie toe. Daar werd nog de puinfundering van een muur en een ronde structuur, vermoedelijk een waterput, vastgesteld.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Jelke Van Buggenhout (assistent-archeoloog)

Datum: 14/01/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: De laatste machinale coupes werden gezet. De aangetroffen muurresten werden weggegraven om te kijken of er nog sporen onder zitten. Enkel de op een hoger niveau vastgestelde verstoring werd geregistreerd. De aangetroffen waterput in de sleuf waar de leidingen komen werd gecoupeerd tot een diepte van 1,20 m, zodat de nodige buffer blijft ten opzichte van de geplande

werken. Dieper opgraven was omwille van veiligheids- en stabiliteitsredenen niet mogelijk. De waterput werd afgedekt met geotextiel.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Jelke Van Buggenhout (assistent-archeoloog)

Datum: 26/02/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: De eerste registraties werden uitgevoerd binnen de pastorie. In het programma van maatregelen werd bepaald dat de huidige vloeren zonder archeoloog verwijderd mogen worden. Voor wat betreft de kelder werd gecommuniceerd dat de betonvloer en het onderliggende losliggende split al kon verwijderd worden. De opdrachtgever had dit echter fout geïnterpreteerd en heeft reeds al de vloeren verwijderd tot op een onderliggende kleilaag. Deze werd proper gezet en al gedeeltelijk geregistreerd (= WP2). Hierbij kwam nog een muur aan het licht. Die aantoont dat de kelder aanvankelijk iets korter was.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider)

Datum: 01/03/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: De vloer in de keuken werd reeds verwijderd. Onder deze vloer bevindt zich een oudere vloer. Deze werd proper gezet en geregistreerd. Ook de wanden van de ruimte werden gefotografeerd en ingetekend om meer inzicht te krijgen in de bouwfaserings en dit in relatie tot de archeologische vaststellingen. Vervolgens werd het grondvlak ingetekend en de wanden van de kelder geregistreerd. Er werd ook gestart met sonderingen ter hoogte van een vastgestelde veegpot of put voor pomp en de vastgestelde muur in het vlak. Er blijkt onder de ca. 10 cm dikke kleilaag bouwpuin aanwezig. Dit duidt er op dat de kleilaag werd aangebracht om het grondwater tegen te houden. Ook de muren van de kelder staan op deze kleilaag. Dit betekent dat er nog een archeologisch niveau op een dieper niveau aanwezig is.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider)

Datum: 02/03/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: De registraties in de kelder (WP2) werden afgerond op het niveau van de kleilaag. Onder de kleilaag en het onderliggende puinpakket blijkt in een gedeelte nog een gracht of poel te zitten. Deze werd bemonsterd en ook van de vastgestelde muurresten werden stalen genomen, naast een staal van de kleilaag. Enkele foto's werden opnieuw gemaakt van de vloer in de keuken (WP3). Ook werden hoogtes ingemeten.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider)

Datum: 03/08/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: Vandaag werd de bestaande kelder (WP3) in de pastorie verdiept tot de maximale verstoringsdiepte. Rondom was reeds een strook uitgegraven in functie van de beschoeiing. Een eerste vlak (vlak 2) werd geregistreerd op een humeus pakket onder de klei- en puinlaag (S39a). Hier is ook een balk te zien parallel aan de muur, die wellicht werd gebruikt bij het aanleggen van de ophogingen en vloer. Het humeus pakket blijkt zich vanaf een derde vlak (S39b) enkel nog aan de oostzijde af te

tekenen en is mogelijk het restant van een gracht. Centraal werd een houten plaat opgebouwd uit planken vastgesteld die zal gediend hebben om op te staan bij het realiseren van de kelder om niet weg te zakken. Deze bleek echter slecht bewaard en kon slechts in kleine fragmenten gerecupereerd worden. Er werd een coupe op het humeuze spoor gemaakt aan de noordzijde en het blijkt niet veel dieper te gaan. Het werd met een pollenbak bemonsterd en er werd een bulkstaal genomen. Vervolgens werd het afgeschaafd, waaronder zich de vaste ongeroerde bodem bevindt. Verder werd er ook in de gang verdiept (WP4). Hier blijkt 14 cm onder de tot voor kort aanwezige vloer een oudere vloer te zitten met tegels in rood aardewerk. Op deze vloer stond een niet-dragend muurtje. Ook tekent zich nog een dwarsmuur af op de plaats waar de nieuw aangetroffen vloer beschadigd is. Hij bevindt zich dus onder de oudere vloer.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider)

Datum: 11/10/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: Er werd gestart met het manueel uitgraven van de binnenruimtes van de pastorie. De eerste ruimte is diegene die aansluit bij de kelder. Hier loopt onderaan overal de originele funderingsmuur door. Er werden geen bijkomende bewaarde vloerniveaus vastgesteld. Het niveau van de onderzijde van de uitgraving situeert zich nog in een opgebracht pakket. De volgende ruimte die werd verdiept is de keuken en ook een kleine ruimte die uitkomt op de gang. Ook hier werden er geen bijkomende vloeren vastgesteld en eindigde de uitgraving in een opgebracht pakket. Aan de rand werd in de kleine kamer nog wel een kleine flard van twee vloeren vastgesteld. Ter voorbereiding van de registraties van de vrijgelegde delen van de muren werden de wanden van de verschillende ruimtes van het gelijkvloers al opgetekend tot op de reeds zichtbare diepte, om deze nadien onderaan aan te kunnen vullen en daarbij deze delen beter te kunnen interpreteren.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider)

Datum: 12/10/2021

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: De uitgraving van de keuken werd voltooid. Onderaan heeft de aanbouw eenzelfde muurwerk. Bij de buitenmuur van het originele gebouw waar de aanbouw tegen is aangebouwd, is er boven het bakstenen funderingswerk een strook metselwerk met recuperatiemateriaal in natuursteen (Doornikse kalksteen, arduin en kalkzandsteen). Het lijkt ook om funderingswerk te gaan, gezien de mengeling van natuursteensoorten en de eerder slordige afwerking. In de kleine ruimte naast de gang blijkt de afscheiding aan de zuidzijde later aangebracht. De huidige gang blijkt voordien opgedeeld te zijn geweest in twee ruimtes op basis van een muur die doorloopt. Het gaat enerzijds om westelijke ruimte die ook de hogergenoemde kleine ruimte omvatte en anderzijds om een oostelijke ruimte waar zowel de voor- als de achterdeur op uitkomen. Bij het optekenen van de wanden blijken de gedeeltelijk bewaarde bogen systematisch terug te komen in het bouwvolume. Dit wijst op de aanwezigheid van graatgewelven in het originele gebouw voor het werd verhoogd.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider)

Datum: 24/02/2022

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: Vandaag werd opgegraven ter hoogte van de schuur (werkput 7). In het deel tegen het hoofdgebouw werd de kelder die reeds bij het vooronderzoek werd vastgesteld uitgegraven tot de verstoringdiepte. Ten zuiden ervan blijkt er nog een tweede met puin opgevulde ruimte aanwezig te

zijn. Hierboven is plaatselijk een tegelvloer bewaard. Een eerste vlak werd boven deze puinlaag aangelegd. In het westen bevinden zich twee beerputten. De zuidelijke is pas opgevuld geraakt bij de bovengrondse sloopwerken. Verder naar het zuiden werden nog verschillende muren vastgesteld en de originele buitenmuur aan de zuidzijde. Vervolgens werd er een sondering en een coupe gedaan, waarna een coupe over de volledige breedte werd gemaakt tot de verstoringsdiepte door de oudste beerput en de puinlaag in de ruimte ten zuiden van de kelder. Onder de puinlaag bevindt zich een fragmentair bewaard mortelbed, wat aangeeft dat hier een vloer aanwezig was. Verschillende muren kwamen nog aan het licht. Daar waar aan de oostzijde van de pastorie de aanbouw werd gesloopt werden twee vlakken aangelegd (werkput 8). Deze situeren zich beide nog in opgebrachte pakketten. Centraal is een haard aanwezig tegen een scheidingsmuur. Ook werd een ondiep ingezette dwarsmuur vastgesteld.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider) en Jef Kennis (archeoloog-assistent)

Datum: 25/02/2022

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: In werkput 8 werd de haard onderzocht. Er werd het onderste deel van een pot in steengoed in aangetroffen. In werkput 7 werden de opmetingen, beschrijvingen en bemonsteringen uitgevoerd. Het onderste deel van de gevel aan de noordzijde werd ingetekend en er werden enkele sonderingen uitgevoerd om de dieptes van en relaties tussen muren te kennen. Er werd ook geredeneerd over de fasering van de schuur. De eerste fase werd iets uitgebreid naar het zuiden en een groot deel van de oostelijke muur blijkt vernieuwd geweest te zijn. Bij deze vernieuwing werd ook een bijkomende binnenindeling gemaakt te zijn.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider) en Jef Kennis (archeoloog-assistent)

Datum: 09/03/2022

Werkzaamheden: opgraving

Interpretaties: In werkput 8 werd nog een sondering aan de buitenzijde van de buienmuur gemaakt. In werkput 7 werd de puinlaag in de benedenkamer afgegraven tot op de vloer. Die werd gedocumenteerd. Verder werden nog sonderingen op de buitenmuren uitgevoerd. Er werd ook gezocht naar het vervolg van een waterput. Die bleek nog bewaard onder de buitenmuur. Een sokkel, centraal op het terrein bleek uiteindelijk een deksel van een waterput. De waterputten kunnen in situ bewaard blijven. Twee beerputten werden ook nog onderzocht en leeggehaald. Tot slot werd de uitbraak van de muren die niet behouden blijven, begeleid.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Natasja Reyns (veldwerkleider) en Jef Kennis (archeoloog-assistent)

5.6 Vondstenlijst

Zie aparte bijlage.

5.7 Sporenlijst

Zie aparte bijlage.

5.8 Stalenlijst

Zie aparte bijlage.